

CEP ÜNİVERSİTESİ

Cumhuriyet Dönemi Türk Balesi

JAK DELEON

İletişim Yayınları

CEP ÜNİVERSİTESİ

Cumhuriyet Dönemi Türk Balesi

JAK DELEON
Boğaziçi Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu Öğretim Üyesi

İletişim Yayınları

İ l e t i ş i m Y a y ı n l a r ı

C E P Ü N İ V E R S İ T E S İ

İletişim Yayıncılık A.Ş. adına sahibi: Murat Belge
Genel Yayın Yönetmeni: Fahri Aral
Yayın Yönetmeni: Erkan Kayılı
Yayın Danışmanı: Ahmet İnsel

Yayın Kurulu:

Fahri Aral, Murat Belge, Tanıl Bora, Murat Gültekingil,

Ahmet İnsel, Erkan Kayılı, Ümit Kıvanç

Tuğrul Paşaoğlu, Mete Tunçay

Görsel Tasarım: Ümit Kıvanç
Kapak İllüstrasyonu: Gürcan Özkan
Dizgi: Maraton Dizgievi
Sayfa Düzeni: Hüsnü Abbas
Baskı: Şefik Matbaası (iç) / Ayhan Matbaası (kapak)

İletişim Yayıncılık A.Ş. • Cep Üniversitesi 93 • ISBN 975-470-277-2

1. Basım: İletişim Yayınları, Eylül 1992.
© İletişim Yayıncılık A.Ş., 1992
Klodfarer Cad. İletişim Han No.7 34400
Cağaloğlu İstanbul, Tel. 516 22 60 - 61 - 62

YAZARIN DİĞER ESERLERİ

Çağdaş Tiyatroda Harold Pinter Geleneği, Turyağ Kültür Sanat Yayınları, İzmir, Temmuz 1984.

Düşten Düşünceye: Tiyatro, Opera, Bale Yazıları, İmge Yayınları, İstanbul, 1985.

Bale Tarihi, İmge Yayınları, İstanbul, 1986.

Söyleşi (Bale - Dans), Puhu Yayınları, İstanbul, 1986.

The Harold Pinter Tradition in Contemporary Drama, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Kasım 1986.

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türk Balesi, Dönemli Yayıncılık, İstanbul, Mart 1988.

Eski İstanbul'un (Yaşayan) Tadı, Cep Kitapları, İstanbul, Kasım 1988.

A Taste of Old İstanbul, Çelik Gülersoy Vakfı İstanbul Kütüphanesi Yayınları, 1989.

İstanbul Barları / Meyhane Uzre Rüzname / Bodrum Barları, Cep Kitapları, İstanbul, Kasım 1989.

Bars of İstanbul, Labris Yayınları, İstanbul, Mart 1990.

İstanbul Barları / Meyhane Uzre Rüzname / Bodrum Barları / Galata Gazinoları, Cep Kitapları, İstanbul, Temmuz 1990.

Beyoğlu'nda Beyaz Ruslar, Çelik Gülersoy Vakfı İstanbul Kütüphanesi Yayınları, İstanbul, Kasım 1990.

Pera Palas Oteli Tarihi, İstanbul Otelcilik ve Turizm Ticaret A.Ş. Yayınları, İstanbul, Kasım 1990.

The History of the Pera Palas Hotel, İstanbul Otelcilik ve Turizm Ticaret A.Ş. Yayınları, İstanbul, Aralık 1990.

Balat ve Çevresi: Bir Semt Monografisi, Can Yayınları, İstanbul, 1991.

Ancient District of the Golden Horn, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş. İstanbul, 1992.

İçindekiler

I. BÖLÜM
Ninette de Valois, Yeşilköy Bale Akademisi ve Ankara Devlet Konservatuarı 7
II. BÖLÜM
Ankara Devlet Balesi 24
III. BÖLÜM
Ankara Devlet Balesi Gösteri Dökümü 38
IV. BÖLÜM
Arzumanova İstanbul Şehir Operası, İstanbul Devlet Balesi ve Mimar Sinan Üniversitesi İstanbul Devlet Konservatuarı 42
V. BÖLÜM
İstanbul Devlet Balesi Gösteri Dökümü 62
VI. BÖLÜM
İzmir Devlet Balesi 66
VII. BÖLÜM
İzmir Devlet Balesi Gösteri Dökümü 70
VIII. BÖLÜM
Çağdaş Bale Topluluğu 72
IX. BÖLÜM
İstanbul Festivali 76
X. BÖLÜM
Türk Koreografları 78
XI. BÖLÜM
Bale Öyküleri 86
BİBLİYOGRAFYA 131

Önsöz

Günümüzde bilgi bir yandan en önemli değer haline gelirken diğer yandan da artan bir hızla gelişiyor, çeşitleniyor. Ama katlanarak büyüyen bilgi üretiminden yararlanmak, özellikle gündelik yaşam kaygılarının baskısı altında, zorlaşıyor. Her şeye rağmen bilgiye ulaşma çabasını sürdürenler için de imkânlar pek fazla değil.

Ayrıca, özellikle Türkiye gibi ülkelerde bir konuda kendini geliştirmek ya da sırf merakını gidermek için herhangi bir konuyu öğrenmek isteyenlerin şansı çok az. Üniversitelerimiz, toplumumuzun yetişkin bölümüne katkıda bulunmak için gerekli imkânlardan yoksun.

Cep Üniversitesi kitapları işte bu olumsuz ortamda, evlerinde kendilerini yetiştirmek, otobüste, vapurda, trende harcanan zamandan kendileri için yararlanmak isteyenlere sunulmak üzere hazırlandı.

20. yüzyıl Fransız kültür hayatının en önemli ürünlerinden olan, bugün yaklaşık 3000 kitaplık dev bir dizi oluşturan "Que sais-je" (Ne Biliyorum) dizisini İletişim Yayınları Türkçe'ye kazandırıyor.

İletişim'in Cep Üniversitesi, bu büyük diziden seçilmiş , Türkiyeli okurlar için özellikle ilgi çekici olabilecek eserlerin yanısıra, Avrupa'nın başka yayınevlerinin benzer bir çerçevede yayımladığı kitapları da içeriyor.

Ayrıca Türkiye'nin siyaset, kültür, ekonomi hayatıyla ilgili konularda özel olarak bu dizi için yazılmış telif eserler "üniversite"nin "öğrenim programı"nı tamamlayacak.

Cep Üniversitesi'nin her kitabı alanının öndegelen bir uzmanı tarafından yazıldı. Kitaplar, hem konuya ilk kez eğilen kişilere hem de bilgisini derinleştirmek isteyenlere seslenebilecek bir kapsam ve derinlikte. Bilginin yeterli ve anlaşılır olması, temel kıstas. Cep Üniversitesi kitaplarını lise ve üniversite öğrencileri yardımcı ders kitabı olarak kullanabilecek; öğretmenler, öğretim üyeleri ve araştırmacılar bu kitaplardan kaynak olarak yararlanabilecek; gazeteciler yoğun iş temposu içinde çabuk bilgilenme ihtiyaçlarını Cep Üniversitesi'nden karşılayabilecek; çalıştığı meslek dalında bilgisini geliştirmek isteyen, evinde, kendi programlayabileceği bir mesleki eğitim imkânına kavuşacak; ayrıca, herhangi bir nedenle bir konuyu merak eden herkes, kolay okunur, kolay taşınır, ucuz bir kaynağı Cep Üniversitesi'nden temin edebilecek.

Cep Üniversitesi kitapları sık aralıklarla yayımlandıkça, benzersiz bir genel kültür kitaplığı oluşturacak. İnsan Hakları'ndan Genetik'e, Kanser'den Ortak Pazar'a, Alkolizm'den Kapitalizm'e, İstatistik'den Cinsellik'e kadar uzanan geniş bir bilgi alanında hem zahmetsiz hem verimli bir gezinti için ideal "mekân", Cep Üniversitesi.

İLETİŞİM YAYINLARI

BİRİNCİ BÖLÜM
NINETTE DE VALOIS, YEŞİLKÖY BALE AKADEMİSİ VE ANKARA DEVLET KONSERVATUARI

Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte Atatürk'ün önerdiği Batılı sanat anlayışı Türkiye'de filiz vermeye koyuldu. 1936 yılında müzik, tiyatro ve opera bölümlerinden oluşan Ankara Devlet Konservatuarı'nın temeli atıldı. Aynı yıl Atatürk, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde şöyle diyordu: "Güzel sanatlara da âlâkanızı yeniden canlandırmak isterim. Ankara'da bir konservatuar ve bir temsil akademisi kurulmakta olmasını zikretmek benim için bir hazdır. Güzel sanatların her şubesi için kurultayın göstereceği âlâka ve emek, milletin insani ve medeni hayatı ve çalışkanlık veriminin artması için tesislidir." (*Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, cilt 1, s.387: Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1961).

Konservatuarın baleyi de içermesi öngörüldüyse de bu olgu (türlü nedenler yüzünden) 1950'ye değin gerçekleşmedi. 1948 yılının Ocak ayında İstanbul'da Yeşilköy Bale Okulu adı altında kurulan eğitsel klasik bale birimi, 1950 yılında Ankara'ya taşınarak Devlet Konservatuarı'na katıldı.

Bu bölümü 1956, 1957, 1958 yılında başarıyla bitiren bir avuç dansçı, Devlet Tiyatrosu Bale Bölümü'nün nüvesini oluşturdu. Bu nedenle, klasik baleyi incelerken çıkış noktası olarak 1960 yılında kurulan Devlet Tiyatrosu Bale Bölümü'nün "temel taşı" sayılabilecek Yeşilköy Bale Okulu'na (ve kurucusu Ninette de Valois'ya) ayrıntılıca bakmakta yarar var.

Ankara Devlet Konservatuarı kurulurken, hükümet Avrupa'nın önde gelen ünlü sanatçılarını Türkiye'ye çağırarak değişik bölümlerin şekillendirilmelerinde yardımcı olmalarını istemişti. Paul Hindemith müzik, Carl Ebert opera ve tiyatro bölümlerini düzenlerken, bale olgusunu gündeme getirmişlerdi. 1940 yılında "üç dönemli bale okulu" tasarısı oluşturuyordu Carl Ebert: İlk dönem (3 yıl)

8-11 yaşları arasındaki çocukları, ikinci dönem (3 yıl) 11-14 yaşları arasındaki çocukları, üçüncü dönem (4 yıl) 14-18 yaşları arasındaki çocukları kapsamına alacaktı. Ebert konuya şöyle değiniyordu: "Operanın bir bölümü olarak bir bale tiyatrosunun lüzumu, milli bir dans kültürünün temeli olarak Türk milli danslarının işlenmesi ve bakımı, genel bir sanat estetiği bakımından sanatkârane dansın eğitim kıymeti, bir Türk balesinin kuruluşunda en belli başlı modern dans tarzları ve onların kullanılır hale konması, Ankara'nın özel şartları ve bale okulunun ders planında bunun gözönünde tutulması..." (Metin And, *Türkiye'de Balenin Kısa Bir Tarihi*, Cyril W. Beaumont, *Kısa Bale Tarihi*, Çev: Özcan Başkan, ek II, s.47-48, Elif Yayınları, İstanbul, 1964).

Ama eğitmen sorunu nedeniyle gerçekleşemiyordu konservatuarın bale bölümünün kuruluşu. 1947 yılında Sadler's Wells Balesi'nin (o çağlardaki adıyla Krallık Balesi'nin) yöneticilerinden Ninette de Valois, Türk hükümetinin çağrılısı olarak Türkiye'ye ayak basıyordu. Amaç Türkiye'de bir klasik bale okulunun kurulup kurulamayacağını araştırmaktı. Ninette de Valois anılarında şöyle not düşer: "İngiltere'de insanlar bu girişimimi bir 1001 gece masalı gibi görüyorlardı, bu işi son derece ciddiye alan bir ben vardım, bir de Türkler." (Ninette de Valois, *Come Dance With Me*, Londra 1957, s.187). Prof. Dr. Metin And, Ninette de Valois'nın bu yaklaşımını incelemelerinde belirtir.

Ninette de Valois 1898 İrlanda doğumlu. Gerçek adı Edris Stannus. Edouard Espinosa ve Enrico Cecchetti'yle çalıştı. Londra'da müzikal, mim gösterileri ve "revue"lerde dans etti (1914-1919). 1923'te Diaghilev'in "Ballets Russes" topluluğuna katıldı.

Londra Sahne Sanatları Akademisi'nin Bale Bölümü'nü kurdu (1926). Vic-Wells Balesi'ni kurdu (1931); topluluk sonradan Sadler's Wells Ballet, ardından Royal Ballet adını aldı (1956). Türkiye'de klasik balenin devlet eliyle kurulmasını ve kurumlaşmasını sağladı (1947). Tahran'a giderek İran Ulusal Balesi'ni kurdu (1958). Yapımları: *Les Petits Riens* (1928), *Job* (1931), *The Haunted Ballroom* (1934), *The Rake's Progress* (1935), *Checkmate* (1937), *The Prospect Before Us* (1940), *Don Kişot* (1950). Yazdığı kitaplar: *Invita-*

tion to the Ballet, Come Dance With Me, Step By Step.

1947 Mayıs'ında Ninette de Valois İstanbul'da hükümet temsilcisi Halil Vedat Bey, İngiliz Kültür Heyeti temsilcisi Mr. Phillips ve Mr. Phillips'in danışmanı Mübeccel Argun Hanım tarafından karşılandı. Üç haftalık araştırma süreci boyunca Ninette de Valois, İstanbul ve Ankara'daki kimi ilkokulları gezdi, çocukların bedensel yapılarını ve hareket yeteneklerini inceleme olanağını buldu.

Üç hafta sonunda konuyla ilintili ayrıntılı bir rapor yazan Ninette de Valois, bir "bale okulu" olgusunun gerçekleşmesinin düş olmadığını, ama yoğun çaba gerektirdiğini vurguladı. Okulun kuruluşunu üstlenen sanatçı, İngiltere'den iki eğitmenin çağrılmasına da ön ayak oldu: 1931 yılında Sadler's Wells Balesi'nin altı kurucusundan biri olan (ve aynı kurumda sekiz yıl boyunca eğitmenlik görevinde bulunan) Joy Newton, Türkiye'de kurulacak olan bale okulunun yöneticiliğini üstlenirken, Londra Krallık Dans Akademisi mezunlarından Audrey Knight, temel eğitim aşamalarını yüklenmeyi kabul ediyordu.

Joy Newton, *Dancing Times* (Londra, Şubat 1948, s.407-410) dergisine "Türkiye'de İlk Bale Adımları" başlığı altında yazdığı incelemede şu önemli noktalara değinir: "Karar aşamasından uygulama aşamasına geçerken ilk adım, tüm okulları yeniden gezerek öğrencilere, öğretmenlere ve velilere neler yapmak istediğimizi açıkça anlatmaktı. Yeşilköy'deki bale okulunu ayrıntılıca anlatan bir söylev hazırladım; İngiliz Kültür Heyeti'nin Türk danışmanı Mübeccel Argun Hanım bu söylevi Türkçe'ye çevirdi. Okullarda ben bir paragraf okuyordum, Mübeccel Hanım aynı paragrafın Türkçe'sini yineliyordu. Konuşmam dört ana bölümden oluşuyordu: Bale sanatının dünyadaki yeri ve önemi, balenin kısa tarihçesi, günümüzde balenin İngiltere'deki konumu ve Türkiye'de bir devlet balesinin kurulması için gerçekleştirilmesi tasarlanan adımlar.

Genelde son derece olumlu tepkiler aldığımı söylemeliyim. Sonuçta (sayısız gönüllü arasından) 28 çocuk seçtik: 17 kız, 11 erkek. İkinci adım bu çocuklara doğru dürüst bale giysileri sağlayabilmekte yatıyordu. Çözüm olarak akşam kız teknik okulu İngiltere'den getirdiğim çizimlere dayanan giysiler dikti, bir kunduracıya da erkekler için

kara deri, kızlar için pembe bez bale patikleri ısmarlandı.

Akademi 6 Ocak 1948'de açıldı. Milli Eğitim Müdürü'nün kısa konuşması tümümüzü etkiledi. Ardından İstanbul Valisi Dr. Lütfi Kırdar Bey, bale odasının önündeki kurdeleyi keserek çocukların içeri doluşmasını sağladı. Giysiler ve patikler hazırdı. Şöyle özetlemek isterim: Akademi'de haftada dört bale dersi, iki müzik dersi ve iki çizim dersi var; yanı sıra, öğrencilerimizin ilkokul eğitimi sürüyor..."

Mesut Cemil, *Radyo Dergisi*'nin Ocak-Şubat 1949 tarihli sayısında, konuya özetle şöyle değinir: "Bu okulun kuruluşundaki değerleri türlü bakımlardan üç önemli noktada sınıflandırır ve hülâsa edebiliriz: Türkiye'de kurulan bale okulunun milletlerarası sanata intibakımızın gelişmesi bakımından olduğu kadar, karakterini Türk folklorundan alacak milli bir Türk balesinin yaratılması, bale okulumuzun Sadler's Wells gibi İngiliz bale sanatının başlıca temsilcisi olan şöhretli bir enstitünün ve Ninette de Valois ayarında bir şahsiyetin yakın ilgisinden ve daimi olarak Joy Newton'dan faydalanması..."

Bale eğitiminin yanı sıra geleneksel okul eğitimine ara verilmemesi, baleye "ayak uyduramayıp" dans okulunu terk edecek öğrencilerin boşlukta kalmalarını önlemek açısından önem taşıyordu. Belgelerde eğitmenler arasında Kamil Bey (müdür), Bülent Arel (piyanist) ve Mükerrem Yörükoğlu (çevirmen) adlarına rastlanır. (Bülent Arel'in 1949 -1957 yılları arasında çocuklara yönelik üç bale bestelediğini belgelemek gerek: *Haensel ve Gretel, Bremen Mızıkacıları, Nasrettin Hoca*).

Bu arada önemli bir noktaya daha değinmek gerek: Bale Akademisi (hükümet eliyle) kurulmuştu, ama Milli Eğitim Bakanlığı'ndan "onay" almamıştı daha. Joy Newton konuya şöyle açıklık getirir: "Üç yıl boyunca Bale Akademisi Yeşilköy'deki bir ilkokul binasında barındı; resmen tanınmamaktan öte, hükümetten parasal yardım da almadı. İngiliz eğitmenlerin ücretleri dışında harcamaların büyük kısmı Güzel Sanatlar Akademisi'nin desteğiyle karşılandı. 1950'nin Mart ayında yürürlüğe giren bir yasa sonucu Yeşilköy Bale Okulu, Ankara Devlet Konservatuarı'nın Bale Bölümü oluverdi."

Ankara Devlet Konservatuarı'nın bir bölümü olarak yeni bir "statü"ye kavuşturulan Yeşilköy Bale Okulu, aynı yıl başkente taşındı. Bu arada o günlerde sayıları 32'yi bulan öğrencilerin yalnızca 20'sinin İstanbul'dan koparak Ankara'ya gidebildiğine değinmekte yarar var.

Ankara Devlet Konservatuarı Bale Bölümü'nün ilk gösterisi çağın Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın huzurlarında yer aldı (1950). Öğrenciler koreografisini Joy Newton'un gerçekleştirdiği bir "pastoral süit" ile geleneksel Türk halk danslarından oluşan bir "dramatik bale" sundular: *Keloğlan*, Ulvi Cemal Erkin. (*Keloğlan*'ın dekor ve kostüm tasarımını gerçekleştiren Gevher Bozkurt, 1926 İstanbul doğumlu. Güzel Sanatlar Akademisi Dekoratif Sanatlar Bölümü'nü 1947 yılında bitirerek Kenan Temizan, Edip Hakkı Köseoğlu ve Zeki Faik İzer'le çalıştı. 1948'de Ninette de Valois'yla bale dekor ve kostümleri konusunda işbirliğine koyuldu. *Keloğlan*'la birlikte ilk Türk bale çevre yaratımını gerçekleştirdi. Prof. Gevher Bozkurt, günümüzde Mimar Sinan Üniversitesi Tiyatro ve Grafik Anasanat Dalı Temel Sanat Eğitimi Öğretim Üyesidir.)

Joy Newton ve Audrey Knight 1951'de İngiltere'ye döndüler. Yerlerine yine Sadler's Wells Balesi'nden Beatrice Appleyard, Lorna Mossford ve Robert Lunnon geldiler. Bu arada bir ayraç açalım: 1954-1974 yılları arasında Ankara Devlet Konservatuarı Bale Bölümü'nün yöneticiliğini Travis Kemp - Molly Lake ikilisi üstlendi.

Travis Kemp, Sadler's Wells Balesi'nde dansçı ve koreograf olarak görev alırken, Molly Lake Pavlova topluluğunda uzun yıllar dans etmişti. Bale eğitmeni Beatrice Appleyard Fenmen de 1951-1954 ve 1963-1978 dönemleri süresince konservatuarda görev aldı. 1954-1971 yılları arasında "Fenmen Bale Kursu" adlı özel eğitsel birimi yönetti...

Uzun yıllar Türkiye'de kaldıktan sonra İngiltere'ye dönen ve 1986 yılının Ekim ayında aramızdan ayrılan Molly Lake için, Efza Topçu şunları söylüyordu (Ankara Devlet Balesi *Giselle* program dergisi / No.3/1986-1987): "Anna Pavlova Bale Topluluğu'nun solist dansçılarından olan Molly Lake, 1945 yılında eşi Travis Kemp ile birlikte Ankara Devlet Konservatuarı'na bale öğretmeni olarak gel-

miştir. Kendisi, yetiştirdiği öğrencileri ve Türk Balesinin gelecekteki dansçıları için şöyle söylemişti: 'Türk dansçıları için bütün söyleyeceklerimiz övgü dolu olacaktır. Kuvvetli ve sağlam olarak gelişen tekniklerinin yanı sıra, danslarındaki canlılık ve doğal duygular, Türk dansçılarının Batılı dansçılara örnek olabilecek özellikleridir. İleride, bale dünyasında önemli bir yere sahip olabileceklerini ümit etmekteyim. Bunu da, Batı'nın etkisinde kalmadan, Türk dansına has özellikleri işleyerek ve koruyarak gerçekleştirebilirler.'

Sanatçı, öğretmen ve koreograf Molly Lake, bugünkü Türk balesinin temelini oluşturan sanatçılardan Meriç Sümen, Sait Sökmen, Gülcan, Tunççekiç, Evinç Sunal, Binay Okurer, Jale Kazbek, Hüsnü Sunal, Tanju Tüzer, Rengin Taş gibi sanatçıları yetiştirmiştir.

Bu değerli sanatçı, yalnızca öğrenci yetiştirmekle kalmamış, balemizin ilk dansçıları olan Güzide (Noyan) Kalın, Tenasüp Önad, Kaya İlhan gibi sanatçılarla beraber koreografisini kendisinin yaptığı *Hoffmann'ın Masalları*'nda dans etmiştir. Türk balesi için sahnelediği diğer eserler ise, Kate Lester'in koreografisi ile Gounod'un *Faust* operasının balesi, Bülent Arel'in müziği ile *Bremen Mızıkacıları* ve A. Adnan Saygun'un müziği ile *Bir Orman Masalı*'dır.

Molly Lake'in balemize en değerli katkısı, 1959-1960 yıllarında Ankara Devlet Konservatuarı'nda sahneye koyduğu *Giselle* balesidir. Sanatçı bu baleyi, Türk dansçılarının teknik yeteneklerinin yanı sıra, dramatik yeteneklerini de sergilemek amacı ile sahnelediğini belirtmiştir.

Türkiye'de ilk kez sahnelenen bu eserde, o yıllarda henüz öğrenci olan Meriç Sümen (Giselle), Sait Sökmen (Albrecht), Gülcan Tunççekiç (Myrtha), İnci Tuğ ve Tanju Tüzer (Köy pas-de-deux) rol almışlardır..."

Bale Akademisi'nin Yeşilköy Pansiyon İlkokulu'ndaki günlerine ilişkin belgeler (ne yazık ki) çok az. 1948-1950 yılları arasında yer alan bir resitalin tek sayfalık programına göre sergilenen yapımlar ve dansçıların adları şöyledir:

YEŞİLKÖY

Program

Kısım I / Piyanoda Necla Tamay

1. Egzersizler / A Sınıfı
2. İngiliz Rondu / A Sınıfı
3. Egzersizler / B ve C Sınıfı
4. Küçük Çobancık / Ece-Oya-Pernur
5. Ali ile Veli / Ercan-Aysel
6. Sivas Köy Halayı / A Sınıfı

ARA

Kısım II / Piyanoda Bülent Arel

1. Tirol Dansı / Kaya-Tenasüp-Orhan
2. Sivas Düz Halayı / B ve C Sınıfı
3. Coppelia'dan Kukla Dansı / Güzin
4. Bergama Yalı Zeybeği / B ve C Sınıfı
5. Sleeping Beauty'den Kırmızılı Kız ve Kurt / Gülen-Sezai
6. Swan Lake'den Nişanlılar Dansı / Kaya-Güzide-Tenasüp-Orhan
7. Bale Suiti

Kısım III / Bir Yaz Gününde

Müzik: Bülent Arel,
Koreografi: Joy Newton
Çocuklar: Gülen, Güngör, Oya, Ferit, Gediz, Ertaş
İlâhlar: Hüsnü, Meral, Yüksel, Gönül, Ülker, Tacide

"Güzel bir yaz günü çayırda çocuklar oynarken bir ilâh ve güzel ilâheler tatillerini geçirmek üzere yeryüzüne inerler. Çocuklar bunları görünce şaşırırlar fakat sonra ilâhlarla arkadaş olmak için yanlarına sokulurlar. İlâhlar bundan evvelâ memnun olmazlarsa da yaz güneşi, çocukların kahkahaları kalplerine neşe verir ve beraber mesutça dans ederler."

Ninette de Valois, *Come Dance With Me* (Gel Danset Benimle) başlıklı kitabında (Londra, 1957) Türkiye anılarına yer verir: "Görmeye gittiğim ilkokul, Yeşilköy'de, Marmara denizi kıyılarında, havaalanının yanıbaşındaydı. Yeşil bir alanın ortasındaki bu bina tipik bir Türk konağıydı. Yüksek tavanlı ve geniş pencereli büyük odaları birçok çocuğu barındırıyordu. Öğrenciler sağlıklı ve temizdiler. Anadolu'nun her yerinden geldikleri belliydi. Son derece sempatiktiler aynı zamanda. Günler boyunca bu çocukları ve İstanbul'daki birçok ilkokulun öğrencilerini dikkatle inceledim. Amaç, uygun olanların bale eğitimine başlamak üzere Yeşilköy'deki ilkokula yerleştirilmesiydi. (...)

Okul, 1948 yılının sonbaharında Sadler's Wells Balesi eğitmenlerinden Joy Newton'ın yönetiminde açıldı. Newton'ın yanında Kraliyet Dans Akademisi mezunlarında Audrey Knight da bulunuyordu. İkisi çok zor bir görevi üstlenmişti. Joy Newton Yeşilköy'deki bale okulunu dört yıl boyunca yönetti. Öğrenciler sonra Ankara Devlet Konservatuarı'na kabul edildiler ve böylece orada bir bale bölümü oluştu. Bugün bale çalışmalarına müzik ve tiyatro öğrencileriyle birlikte orada devam edilmekte, İngiliz bale eğitmenleri aynı zamanda Ankara Operası'nda sahnelenen yapımların bale bölümlerini de hazırlamaktadır..."

Ninette de Valois Mayıs 1950'de gerçekleştirdiği bir basın toplantısında şu sözleri söyler: "Küçüklerimizin kabiliyetleri şayanı hayrettir. Garp musikisinin hiçbir ananesi bulunmayan memleketinizde bu musikiye karşı gösterdikleri âlâka hakikaten mühimdir. Küçüklerinizde musikiye karşı cidden iyi bir kulak var. Oğlan çocuklarınızın kız arkadaşlarından daha erken, iyi başarılar kaydedeceğini sanıyorum. Mamafih bu netice, dansözün bir dansörden daha güç yetişmesiyle izah edilebilir." (Güloya Gürelli Aruoba'nın özel arşivi.)

Basın toplantısının ardından *Cumhuriyet* gazetesinde şu ayrıntılı yorum yazısı çıkar: "Evvelki gün şehrimize gelmiş olan İngiliz bale mütehassısı Ninette de Valois dün saat 18'de İngiliz Kültür Heyeti binasında bir basın toplantısı yapmış ve şunları söylemiştir: 'Bu sabah Yeşilköy'deki Bale Mektebi'nde gittim. Bütün sınıfları gezdim ve talebelerdeki tekamülü gördüm. Nazarı dikkatimi çeken nokta, talebelerin Batı müziğine karşı olan yakın

âlâkalarındır. Küçük bale talebelerinin iştirak edeceği bir bale gösterisi hazırlanmaktadır. Bu gösterinin mevzuunu *Keloğlan* adındaki bir Türk masalı teşkil etmektedir. Bu masalın müzik kısmı Ulvi Cemal Erkin'indir. Eserin dekorlarını da Gevher Bozkurt üzerine almıştır. *Keloğlan* balesi filme de alınacaktır. Yakında şehrinizdeki Bale Mektebi Ankara'ya nakledilecek ve konservatuara bağışlanacaktır. İstidadlı talebelerin ailelerinden çocuklarını Ankara'ya götürmek için izin almış bulunuyoruz. Yeşilköy Bale Mektebi'ndeki çocuklar çok zekidirler. Kendilerine bale tarihi gibi mesleki bilgiler verilmektedir. Sonra onlara iyi ve kötü pozisyonlar resimle gösterilmektedir. Bu talebeler 16-17 yaşlarında mezun olduktan sonra bir bale trupu teşkil edebilirler. Bu netice tahakkuk ederse İngiltere'nin elde ettiği neticenin aynısı olur. Şunu memnuniyetle kaydetmeliyim ki bu genç çocukların bale mektebine verilmesi hususunda ebeveynler hiç taassuba kapılmamaktadırlar. Balenin bir kültür olduğunu Türkiye gözönünde tutmalı ve balenin gelişmesi, yayılması için çalışmalıdır. Kolej ve diğer mekteplerde bale de pekâlâ resim ve müzik gibi bir ders haline getirilebilir. Fransız ve İtalyan balelerinin mazisi 200 sene evveline kadar gitmektedir. İngiliz balesi ise 25 senelik bir maziye sahiptir. Zannedersem en yeni bale Türkiye'dedir. Şuna inanıyorum ki, beynelmilel bir lisana sahip olan bale, dünya devletleri arasında iyi bir elçidir..."

21 Mayıs 1950 tarihli *Yeni İstanbul* gazetesinde istihbarat şefi Şevket Evliyagil, "Türkiye'de Bir Sanat Kaynağı Gelişiyor: Yeşilköy'de Mütevazı Bir Okulda Yarının Dans Dehalarının Çalışması" başlıklı dört sütunluk yazısının bir noktasında şunları söylüyor: "1946 senesinde Yeşilköy'deki Pansiyonlu İlkokul'da faaliyete geçen müstakbel bale akademisinin nüvesi, çok kısa bir zamanda küçük öğrencilerin ve ileri görüşlü ailelerin alakasını bu nispette çekmeye muvaffak olmuştur. Birkaç günden beri şehrimizde bulunan İngiliz 'Royal Opera Covent Garden' ve 'The Sadler's Wells Theatre' tiyatrolarının direktörü Ninette de Valois'yı Milli Eğitim Bakanlığı'nın Güzel Sanatlar Umum Müdürlüğü memleketimizde bir "bale akademisi" kurmak üzere, bundan beş sene kadar evvel davet etmişti.

O zamanlar iki hafta müddetle Ankara ve İstanbul'daki

ilkokul çağındaki çocuklar üzerinde etütler yapan mütehassıs, çalışma mahalli olarak da Yeşilköy'de Pansiyonlu İlkokulu'nu tensip ederek İngiltere'ye dönmüş ve "Bale Akademisi"nin esaslarını ihtiva eden raporunu, muavini Joy Newton ile memleketimize göndermişti.

Joy Newton'un nezaretinde ve 25 talebeyle faaliyete geçen "Bale Akademisi", her yıl yeni bir sınıf açmak suretiyle, sekiz senede progamını tamamlayacaktır. Halen 4'üncü sınıfını kurmuş olan akademi, Eylül ayında Ankara'daki konservatuara iltihak edecektir.

Yatılı ilkokullardaki çocuklar arasında vücut yapıları baleye müsait olanlar, ailelerinin muvafakatiyle akademiye alınmakta ve yetiştirilmektedirler. Burasını bitirenlere bir akademi sertifikası verilecektir. Diğer taraftan açılan bir kursta, şimdiye kadar baleyle meşgul olan kimselere de ders gösterilmektedir. Muayyen bir müddet sonra, bunların içerisinde başarı elde edenler bir imtihana tabi tutulacaklar, muvaffak olanlara milletlerarası mahiyette bir sertifika verilecektir.

Nitekim bundan birkaç sene evvel *Bir Orman Masalı*, *Saatçi Dükkânı*, *Bora* gibi bale gösterilerinde dikkat nazarımızı çeken genç elemanlar, Joy Newton'un akşam derslerine devam etmektedirler. Sekiz yaşında iken bale öğrenmeye başlayan, on yaşında Ninette de Valois'nın açtığı bale okuluna giren, mektebi bitirdikten sonra aynı okulun tiyatrosunda hoca olarak çalışan, Fransa, Belçika, Almanya, Hollanda ve bütün Britanya Adaları'nı gezen, harp içerisinde Fransa ve Hollanda'dan düşman askerleri çekildikten sonra müttefik askerlerine temsiller vermek üzere askeri kamplarda bombalar altında bir tiyatro trupu ile dolaşan ve beynelmilel bir şöhret tesis eden Joy Newton, Türk talebelerinin bale kabiliyetlerini çok üstün buluyor ve çocuklarımızın kendi çalışma ihtiyacını tam manasıyla tatmin ettiğini söylüyor.

Joy Newton talebeleri arasında Gönül Yaltırık, Gülen Almışlar, Hüsnü Sunal ve Ferit Akın'ın, ileride dünya ölçüsünde birer sanatkâr olacağını ifade ediyor. Mektebin bale faaliyetine ayrılan aynalı ve küçük sahneli salonunda mini mini balerinlerin çalışmalarını seyretmek hakikaten bir zevk. Siyah mayo ve pelerinleri, mavi kurdeleleriyle kızların, gene siyah pantolonlarıyla erkeklerin, hocaları

tarafından gösterilen hareketleri yapmaya çalışmaları, yanlışlarını tashih etmek için durmadan uğraşmaları, insana Türk çocuklarının tamamen yabancısı bulundukları bu sanat sahasında da muvaffak olacaklarına kanaat getirtiyor."

Ankara Devlet Konservatuarı Bale Bölümü 1950-1959 yılları arasında sürekli gösteriler düzenledi. 12-13 Mayıs 1958'deki "Gala Temsili"nde İngiltere Krallık Balesi başbalerini Margot Fonteyn'le aynı kurumun baş erkek dansçısı Michael Soames, öğrencilerle sahneye çıktılar. 28 Mayıs 1955'te *Haber* gazetesinde yayımlanan "Bir Sanat Hadisesi: Bale Resitali" adlı yazı belgesel nitelik taşır. Şevket Bohça imzalı yazıyı olduğu gibi alıntılamak yerinde olur kuşkusuz: "Bizi avuçlarının içine alarak yürüyüp giden zamanı çok kere düşünmez, hayatımızdan neler çaldığına dikkat bile etmeyiz. Günlük hadiselerin yavan dedikodusu içinde güneş devrini tamamladıkça, bir günün daha geçmiş olduğunu anlarız. Bu anlayış, takvimden koparılan bir kâğıt parçasının çıkarmış olduğu ses kadar hafiftir, ama zaman hep böyle sessiz yürümez. Düşüncelerimizin ortasına bağdaş kuruverdiği anlar da vardır.

Günlük hadiselerin sona erdiği noktada çok kere bir sanat hadisesi vardır. Bizi, kayatın kuru hendesesinden, madde dünyasının şekiller nizamından bir an için çekip kurtaran sanat. İnsana tabiat üstünde yeni bir tabiat veren sanat.

Bunları düşünmemin sebebi, Devlet Konservatuarı sahnesinde seyretmiş olduğum bale resitalidir. Seyretmiş olduğum dedim, ama buna bir de `dinlemiş olduğum' ibaresini ilave etmemiz lazım. Çünkü bu, göz ve kulak ziyafetini bir araya getiren, sesin hareket haline gelip gözlerimizin önüne serilmiş olduğu saf ve pürüzsüz bir sanat dalgalanışıydı. Sesler adım adım, kavis kavis gözlerimizin önüne seriliyor; tatlı inhinalarla (eğilip bükülmeler) kanat kanat bizi rüya ve hülya ülkelerine doğru sürüklüyor: Sonra bir darbeyle, bir hakikat gibi içimize doluveriyordu. Şunu itiraf etmeye mecburum: Konservatuarın ziyafetinde bulunduktan sonra, ilk defa olarak, memleketimizde bale temsillerinin mevcut olmamasından doğan boşluğun damarlarıma bir sanat susuzluğu gibi yayıldığını hissettim. İlk defa olarak, balenin saf bir sanat temsili olduğuna

hükmettim. Belki, geç kalmışsın diyenler, bale nazariyelerinden bahsedenler, bilgilerini mağrur bir eda ile önüme sermek isteyenler bulunacaktır. Cevap vereyim: Bilmek başka, hissetmek başka! Konservatuar temsili bana bu ihtiyacı hissettirdi.

Bir talebe temsili münasebetiyle öne sürülen bu mütalaalarda mübalağa arayanlar elbette bulunacaktır. Fakat, emin olsunlar ki, seyredenler için bu söz ve düşüncelerimde en küçük bir mübalağa yoktur. Belki, bir parça, hakikatle temenninin birbirine karıştığı noktalar vardır ki, bu da, zannımca, yarının büyük sanatkârları için fazla değildir. Altı aylık talebeden sekiz senelik talebeye kadar boy boy, derece derece birçok talebenin rol almış olduğu bu temsilde, bir tefrik yapmak niyetinde olmamamıza rağmen, *Polka*'da Oya Gürelli'yi, *Pas de Trois*'da Meral Öge, Ülker Sözlü ve Hüsnü Sunal'ı kaydetmek, yarınki sanat hayatlarından çok şeyler beklediğimizi söylemek mecburiyetindeyiz. Bu arada bir noktaya daha, istikbal bakımından ümit ve inşirah (ferahlık) veren bir noktaya daha *işaret etmeden geçmemiz yerinde bir hareket olmayacak*tır. Nasreddin Hoca hikayesi... Burada Hoca ile Tellal hikayesi bir bale mevzuu haline getirilmiş bulunuyor ki, bir sanat faaliyetini kendi milli kültürümüze idhal (katma) yolundaki bu teşebbüsü takdirle karşılamamak mümkün olmuyor. Müziğin Bülent Arel'e, koreografinin Molly Lake ve Travis Kemp'e ait olduğu bu kısımda, fikir kime aitse, bilhassa onu tebrik etmek isteriz.

Bütünüyle mükemmel, bütünüyle pürüzsüz, bütünüyle inşirah verici olan bu temsilde, şüphesiz, talebenin kabiliyeti yanında, onları yetiştiren, hazırlayan ve idare edenlerin, yani, her şeyden önce bütüne mana verenlerin hissesini unutmamak lazımdır. Kendini dalga dalga seslerin akışına vermiş, her saza ayrı ayrı hakim olma heyecanıyla çırpınan orkestra şefi Hikmet Şimşek'i nasıl ihmal edebilir, temsili hazırlayan, sesleri şekillendiren Travis Kemp, Molly Lake ve Dulcie Pyne gibi mulallimlere teşekkür etmeden nasıl durabiliriz?"

1950 yılının Haziran ayında (Ankara'ya taşınmadan üç ay önce) Yeşilköy Akademisi'nin öğrencileri kapsamlı bir bale resitali sundular. Yeşilay Cemiyeti yararına verilen bu gösterinin tanıtım kitapçığı şu başlığı taşır: "Bale

Temsili: Milli Türk Bale Okulu Öğrencileri Tarafından". Dört sayfalık kitapçıkta yer alan "Türk Milli Balesi" başlıklı yazı belgesel önem taşır: "Şehir Tiyatrosu'nun dram kısmında Yeşilay adına verilen gösteriler, Ninette de Valois tarafından Bale Mektebi talebeleri için bizzat hazırlanmıştır. Ninette de Valois balesini hepimizin gayet iyi bildiği masal kahramanı Keloğlan'ın hayatı üzerine kurmuştur. Müziği Ankara Devlet Konservatuarı Müdürü Ulvi Cemal Erkin'den almıştır ve kostümle dekoru genç sanatkarlarımızdan Gevher Bozkurt çizmiştir. Keloğlan'ın hikayesi, Türkiye'de ilk defa olarak, resim-müzik-dans gibi üç sanattan bir araya gelerek meydana çıkan bale sanatının vücuda getirilmesinde bir çığır açmıştır.

Programda Joy Newton'un geçen asrın Fransız ressamlarından Degas'ın bir eserinden ilham alarak hazırladığı bir bale sınıfı, Yeşilköy Bale Mektebi'nin ilk müzik hocası Bülent Arel tarafından Bale Mektebi için bilhassa beste lediği pastoral dans süitleri, bir Türk milli dansı olan Sivas halayının adaptasyonu vardır. Türk milli danslarının Türk milli balesinin müstakbel koreografisi için mühim rol oynayacağı muhakkaktır ve memleketimizin her köşesinde oynanan milli danslar, Bale Mektebi talebelerinin en mühim bir ders konusudur.

Önümüzdeki sene Bale Mektebi Ankara'ya nakledilecek ve Devlet Konservatuarı'na başlanacaktır. Bu temsilde seyrettiğimiz bütün talebeler Ankara'ya gidip bale ve normal tahsillerine Milli Eğitim Bakanlığı nezareti altında devam edecektir. Memleketin her tarafından imtihanla alınacak olan 25-50 talebe ile mektebin her sene biraz daha genişlemesi temin edilmektedir.

Geçen haftadan beri Yeşilköy'de Bale Mektebi talebeleri ile prova yapmakta olan Ninette de Valois, talebelerinin bu sanata gösterdikleri istidada hayran kalmıştır. Talebelerin zekâ ve vücut bakımından gayet elverişli olduğunu görmüş, öğrenme kabiliyetlerini takdir etmiştir.

Müziğe hassas kulakları olduğunu, tiyatro ve sahneye olan tabii temayüllerini memnuniyetle müşahade etmiştir. Ninette de Valois'ya göre bu tabii istidada sahip olan memleketimizin çocuklarıyla Türk milli balesi kurma imkanları daima mevcuttur."

Gösteri çizelgesi (aynen) şöyledir:

PROGRAM

I. Kısım
Bale Salonu
(Degas'ın tablolarından mülhem)

Müzik: Johann Strauss
Koreografi: Joy Newton
Talebeler: Gülen Almışlar, Tacide Deliktaş, Meral Öge, Ülker Sözlü, Gönül Yaltırık, Güngör Yavuz, Ferit Akın, Eser Çakır, Hüsnü Sunal.
Yıldızlar: Kaya İlhan, Tenasüp Önad, Ahmed Orhan
Maestro: Sezai Aktükün
Kostümleri Hazırlayanlar: Joy Newton - Audrey Knight
Yardım Eden: Elizabeth

10 dakika ara

II. Kısım

A. MİLLİ DANSLAR (Tiyatroya adapte edilmiş şekli)

1. SİVAS DÜZ HALAYI

Müzik: Yerli
Koreografi: Joy Newton
Gülen Almışlar, Tacide Deliktaş, Ülker Sözlü, Gönül Yaltırık, Ferit Akın, Hüsnü Sunal

2. TİROLİYEN DANSI

Müzik: Bülent Arel
Koreografi: Ninette de Valois
Kaya İlhan, Tenasüp Önad, Ahmed Orhan

B. ÇOCUK DANSLARI

1. ALİ İLE VELİ

Müzik: İngiliz halk müziği

Koreografi: Joy Newton
Gülen Almışlar, Ferit Akın

2. BEBEK DANSI

Müzik: Delibes
Koreografi: "Coppelia"dan
Tacide Deliktaş

3. KÜÇÜK BO-BEEP

Müzik: İngiliz halk müziği
Koreografi: Joy Newton
Gönül Yaltırık, Ferit Akın, Ercan Bilginer

4. KIRMIZI ŞAPKALI KIZ İLE KURT

Müzik: Çaykovski
Koreografi: "Uyuyan Güzel"den
Gülen Almışlar, Sezai Aktükün

5. ÇİN DANSI

Müzik: Çaykovski
Koreografi: "Fındıkkıran"dan
Ferit Akın, Liya Şeritçi

C. KARAKTER DANSLARI

1. ÇARDAŞ

Müzik: Delibes
Koreografi: "Coppelia"dan
Kaya İlhan, Ahmed Orhan

2. BİR KÖY DANSI

Müzik: Kolijada
Koreografi: Ninette de Valois
Tenasüp Önad

3. TREPAK

Müzik: Çaykovski
Koreografi: "Fındıkkıran"dan
Sezai Aktükün

4. VALS

Müzik: Chopin
Koreografi: "Les Sylphides"den
Kaya İlhan

5. BALE SÜİTİ

Müzik: Bülent Arel
Koreografi: Joy Newton
a) Gavotte: Gülen Almışlar, Güloya Gürelli, Güngör Yavuz, Ferit Akın, Recai Aktükün, Ercan Bilginer
b) Sicilienne: Gönül Yaltırık, Hüsnü Sunal, Tacide Deliktaş, Ülker Sözlü
Minuet : Meral Öge
c) Gigue : Ensemble

II. Kısmın kostümlerini hazırlayanlar: Joy Newton, Audrey Knight

10 dakika ara

III. Kısım

"KELOĞLAN MASALI" (DİLAVER ÇENGİSİ)

Müzik: Ulvi Cemal Erkin
Dekor ve kostümler: Gevher Bozkurt
Koreografi: Ninette de Valois

Sahne 1. Keloğlan'ın Köyü
Keloğlan: Hüsnü Sunal
Annesi: Meral Öge
Derviş: Eser Çakır
Arkadaşları: Ece Bahçedar, Güloya Gürelli, Ülkü Sözlü,

Sahne 2. Dilaver Çengisi'nin Bulunduğu Avlu
Cin: Liya Şeritçi
Horoz: (Fransa'nın sembolü) Gülen Almışlar
Aslan: (İngiltere'nin sembolü) Ferit Akın
Kedi: (Mısır'ın sembolü) Gönül Yaltırık
Boğa: (İspanya'nın sembolü) Ercan Bilginer
Keçi: (Yunanistan'ın sembolü) Tacide Deliktaş

Sahne 3. Keloğlan'ın Köyü

İKİNCİ BÖLÜM
ANKARA DEVLET BALESİ

Yeşilköy Akademisi başkente taşındıktan altı yıl sonra Ankara Devlet Konservatuarı Bale Bölümü ilk mezunlarını verdi. Prof. Dr. Metin And, *Turkish Dancing: A Pictorial History of Turkish Dancing, from Folk Dancing to Whirling Dervishes, Belly Dancing to Ballet* başlıklı kitabında Devlet Balesi'nin kuruluş ve gelişim aşamalarını inceler. Kayıtlara göre 1956'da yedi, 1957'de üç, 1958'de on beş dansçı adayı başarıyla bitirmiş konservatuarı. Türkiye'de klasik balenin ilk kuşağı olarak anılan bu insanlar arasında Ayla Dayıgil, Meral Öge, Yüksel Çapanoğlu, Seval Akgün, Hüsnü Sunal, Tenasüp Onat, Ferit Akın, Cantürk Sakarya, Ülker Sözlü, Güzide Noyan, Erdal Tekin, Engin Akaoğlu benzeri adlar sayılabilir. Yaklaşık kırk dansçıdan oluşan bu genç topluluk, Devlet Tiyatrosu Bale Bölümü'nü oluşturdu ve 1960 yılında Robert Harrold'un koreografisiyle Manuel de Falla'nın *El Amor Brujo* yapıtını sahneledi. Ankara Devlet Opera ve Balesi'nin günümüzde perde açtığı Opera binasının (eski adıyla Operaevi) yapımı 1948'de tamamlanmıştı. Devlet Tiyatrosu adı altında etkinlik göstermeye başlayan kurumda tiyatro ve operalar düzenli olarak sahneleniyordu. Gösterim saatlerini Richard Strauss'un *Salome* operasıyla paylaşan *El Amor Brujo*'nun ardından *Coppelia* balesi gelir. Tümüyle sergilenen *Coppelia*'yı (28 Şubat 1961) Ninette de Valois'nın yardımcısı Ailne Phillips konuk koreograf olarak sahneye koydu, Binay Okurer ve Ferit Akın başrollerde dansettiler. Devlet Tiyatrosu Bale Bölümü'yle 1969'da kurumlaşan Ankara Devlet Balesi'nin aynı kurum olduğunu (kavram karmaşasını önlemek açısından) eklemek gerek.

Bu arada değinmek yerinde olur: 1960-1964 yılları arasında Türk balesinde yoğun bir İngiliz etkisi belirginliğini duyurur. Yeşilköy Bale Akademisi'nin Ankara'ya taşınmasıyla Ankara Devlet Konservatuarı'nın ilk mezunlarını

verdiği yıl arasında geçen zaman süresince İngiliz (ya da İngiliz "ekolünden" etkilenmiş) sanatçılar Türkiye'ye gelip öğrencilerin çalışmalarına katıldılar. Margot Fonteyn, Nadia Nerina, Anya Linden, Marion Lane, Michael Soames, David Blair, Alexis Rassine, Peter Clegg. Sadler's Wells Balesi'nden Valerie Taylor'ın *El Amor Brujo*'da konuk dansçı olarak yer aldığı çağlarda İngiliz tarzı eğitim ve "icra" Türk balesinin ayrılmaz bir parçası olmuştu bile. Ninette de Valois *Step by Step* adlı kitabında şöyle yazar: "Türk Devlet Balesi İngiltere tarafından kurulan ilk ulusal baledir." (Londra 1977, s.165).

1961-1962 gösteri döneminde Türkiye'ye gelen ABD'li koreograf Todd Bolender, *Dünyanın Yaratılışı* ve *Stillpoint* adlı yapımlarını konservatuar öğrencileriyle sahneledi. Sonraki yıllarda Türkiye'de *Kiss Me Kate, My Fair Lady, Fiddler On The Roof, Man of La Mancha* gibi Batının "bestseller" müzikallerini Devlet Tiyatrosu bünyesinde sahneye koyan Bolender bir daha (nedense) bale olgusuna eğilmedi. Aynı yıl yine Sadler's Wells'in yıllanmış eğitmenlerinden Claude Newman bugünkü adıyla Ankara Devlet Balesi'nin başına getirildi; *Les Sylphides, Les Patineurs* ve *The Rake's Progress* başlıklı balelerin gündeme gelip gün ışığına çıkması o demlere denk düşer. 1962-1963 yılındaysa Andree Howard Ankara'ya çağrıldı; Howard'ın koreografisini gerçekleştirdiği dört bale (*Assembly Ball, Death and the Maiden, Veneziana, Les Barricades Mystérieuses*) aynı dönem içinde sahnelendi. Bu dört yapım arasında *Les Barricades Mystérieuses* özellikle kayda değer: Couperin'in 18. yüzyıl müziği üstüne temellendirilen bu baleyi Andree Howard ilk kez Ankara Devlet Balesi için tasarımlamıştı. 16 Şubat 1963 tarihinde "dünya prömiyeri" gerçekleştirilen *Les Barricades Mystérieuses* sonraları Londra Dans Tiyatrosu'nun repertuarına alındı. Roma Operası'na bale bölümü yöneticisi olarak giren Claude Newman'ın yerine çağırılan Nancy Hanley'in Ankara Devlet Balesi'nin başında olduğu 1963-1964 dönemi boyunca Ninette de Valois'nın Türkiye'ye üç kez geldiği kaydedilir. Ninette de Valois'nın koreografisiyle gerçekleştirilen *Uyuyan Güzel* ve *Check Mate* baleleri bu dönemde ramp ışıklarına çıkar. *Uyuyan Güzel*'de Meriç Sümen ve Ferit Akın, *Check Mate*'de Tenasüp Onat ve Sait

Sökmen başrollerde dans ederler.

Eylül 1964'de Türkiye'ye dönen Joy Newton'un yanında bale öğretmeni Dudley Tomlinson'u görürüz. Dudley Tomlinson'un Ankara Devlet Opera ve Balesi'ne eğitmen olarak atandığı o demlerde, Joy Newton-Dudley Tomlinson ikilisi 22 Ekim 1964'te *Giselle* balesini sahneye koydu. (Başroller: Meriç Sümen ve Sait Sökmen). Yine Newton-Tomlinson ikilisi ünlü koreograf Ashton'ın *Les Rendez-vous* balesini sahneledi. Bu balede Ayla Ünal'la Sait Sökmen dans ederken, Londra Krallık Balesi'nden çağrılan Gordon Aitken *La Solitaire* ve *The Burrow* (Kapandakiler) başlıklı iki baleyi sahneledi (12 Şubat 1965). Bu balelerin özgün koreografisi Kenneth MacMillan imzasını taşır. *The Burrow*'da Tenasüp Onat, *La Solitaire*'deyse Binay Okurer ve Ferit Akın başroldeydi.

19 Şubat 1965 tarihi Türk balesinde ilk dönüm noktasını belirler: Genç Türk balesi ilk kez özbenliğinden kaynaklanan bir öyküyle perde açtı. Ferit Tüzün'ün Anadolu Suiti üstüne Ninette de Valois'nın koreografisiyle gerçekleştirilen ve "Bir Türk Fantezisi" alt başlığını taşıyan *Çeşmebaşı* yapımı iç ve dış basında olumlu yankılar uyandırdı: Türk müziği, çevre ve giysi tasarımı ve konu gereçleriyle oluşturulan koreografide testileriyle suya giden genç kızlar, renkli çevreler pazarlayan satıcı kadınlar, davulu boynunda köy çığırtkanı, saz ozanı, gezgin oyuncular ve Karagöz'le Hacivat Batılı kalıplar üstüne işlenen özgün Türk motifleri olarak Türk bale tarihine nakışlandı. Başrollerde Meriç Sümen ve Engin Akaoğlu dans etti. Ninette de Valois'nın konuyla ilintili görüşleri kayda değer (Ankara Devlet Opera ve Balesi Tanıtım Kitapçığı, No:3, 1966-1967 dönemi): "Gerçek Türk balesi yakın bir gelecekte doğacak. Gerçek Türk balesinin doğması için uluslararası klasik bale eğitimi görmüş kişilerin bu ülkenin ulusal oyunlarıyla folklorundan yararlanması gerekmektedir. Türk koreografları bu ülkenin dans stili ile klasik baleyi bağdaştırınca beklenen gelişme sağlanacaktır."

1965-1966 gösteri sürecinde (*Giselle, Çeşmebaşı, Les Patineurs, The Burrow, The Rake's Progress* yinelemelerinin yanı sıra) üç yeni yapıma tanık oldu Türk izleyicisi: *Kuğu Gölü* (29 Ekim 1965), *Sinfonietta* (13 Nisan 1966), *Hançerli Hanım* (13 Nisan 1966). Ninette de Valois, Dudley

Tomlinson ve Richard Glasstone'un birlikte sahneye koyduğu *Kuğu Gölü*'nde kimi yenilikler gerçekleştirildi: Glasstone ilk perde kapsamında yeni bir "pas-de-six" kurguladı, üçüncü perdede Ninette de Valois altı prensesin dansını yeniden düzenledi. Meriç Sümen ve Tanju Tüzer'in başrolleri bölüştüğü *Kuğu Gölü*'nün ardından gelen *Sinfonietta* ve *Hançerli Hanım*, özde iki Türk balesi niteliği taşıyordu. Binay Okurer, Gülcan Tunççekiç ve Hüsnü Sunal'ın danslarıyla şekillenen *Sinfonietta*'da Ninette de Valois, Nevit Kodallı'nın bestelediği "Bale Çalışmasında Doğan Aşk" öyküsünü yorumladı. *Hançerli Hanım*'sa (müzik: Bülent Tarcan) kıskançlık ve ölüm üstüne kurulu bir dramatik baleydi; koreografi, Richard Glasstone imzasını taşıyordu.

1966-1967 yılı dört yinelemeden artı tek yeni yapımla bale tarihine geçer. *Giselle, Çeşmebaşı, Kuğu Gölü, Coppelia* yinelemeleri dışında yetkin bir yeni yapım (*Sylvia*, müzik: Delibes) perde açar. 25 Ocak 1967'de seyirciye sunulan *Sylvia* özellikle Ankara Devlet Opera ve Balesi için kurgulanan ilk üç perdelik yapımdı. Richard Glasstone'un koreografisi ve Binay Berkan, Sait Sökmen, Oytun Turfanda, Hüsnü Sunal, Meriç Sümen'in yetkin sahne egemenlikleri *Sylvia*'yı Türk balesinin köşe başlarından biri yapmaya yetmiştir.

SYLVIA

Müzik: Leo Delibes
Koreografi ve Sahneye Koyan: Richard Glasstone
Sanat Danışmanı: Ninette de Valois
Orkestra Şefi: Alan Abbott
Dekor ve Kostüm: Osman Şengezer

1. PERDE

Eros (Aşk Tanrısı): Hüsnü Sunal
Sylvia (Amazonların Ecesi): Binay Berkan / Jale Akyüz
Amintas (Çoban): Oytun Turfanda / Feridun Ulusoy
Orion (Dağların Kralı): Sait Sökmen / Engin Akaoğlu
Amazonlar: Ayla Ünal / Shirley Subaşı / Rezzan Ürey /

Ümran Ürey / Gülen Zobu / Rengin Taş
Pan'lar: Metin Atasoy / İdris Aydın / Erhan Ergüler / Önder Drin
Orman Perileri: Neyran Özmen / İnci Tuğ / Deniz Olgay / Zuhal Atatural / Duygu Aykal / Ümran Çelebi / Şadan Ergüler / Yıldız Şenler / Güneş Altay
Köylüler: Oya Yüksel / Taner Akakçe / Meral Kökçam / Betül Çakmakçı / Ülkü Sözen / Sema Başaran / Zeki Tören / Feridun Ulusoy / Erol Özen / Üstün Öztürk

2. PERDE

Esirler (Pas de Trois): Meral Kökçam / Betül Çakmakçı / Feridun Ulusoy / Rezzan Ürey / Ümran Ürey / Metin Atasoy
Harem Kadınları: Güzide Noyan / Yıldız Şenler / Geyvan Örencik / Suna Bayer / Meral Tokgöz / Ülkü Sözen / Sema Başaran / Ayla Ege / Hülya Ayaydın / Beliz Arslan / Oya Yüksel / Ümran Çelebi

3. PERDE

Diana (Av Tanrıçası): Meriç Güventürk / Gülcan Tünççekiç
Bakireler: Evinç Sunal / Geyvan Örencik / Suna Bayer / İnci Tuğ / Neyran Özmen
Akrobatlar: Üstün Öztürk / Şadan Ergüler / Güneş Altay / Duygu Aykal / Feryal Şardağ / Metin Atasoy / İdris Aydın / Erhan Ergüler
Halk: Oya Yüksel / Ümran Çelebi / Ayla Ege / Beliz Arslan / Meral Tokgöz / Sema Başaran / Sema Şakar / Hülya Ayaydın / Yıldız Şenler / Nursel Türkeş / Deniz Olgay / Ülkü Sözen / Taner Akakçe / Aytekin Oktan / Yalçın Büyükbayram / Önder Drin / Zeki Tören / Ümit Tızcu
Diana'nın Koruyucuları: Erdal Tekin / Erol Özen

Ankara Devlet Balesi *Sylvia* program dergisinde (No:7), Mine Çalışal'ın Ninette de Valois'yla Ankara Radyosu "Sanat Olayları" programı için gerçekleştirdiği söyleşinin tam metni yayımlandı: "Türkiye'ye 20 yıl önce geldim. İs-

tanbul'a geldiğimde bale çalışmalarıyla ilgili hiçbir şey yoktu. Başlayabilmemiz için tek yol vardı. 25 çocuğu biraraya toplamak. Biz de öyle yaptık. İbpladığımız bu çocuklar, ya ailelerinin bale öğrenimi görmelerini arzuladıkları çocuklar ya da yakınlarıyla bale eğitimi görmelerinde fikren birleştiğimiz çocuklardı. Çocuklar Yeşilköy Havaalanı yakınındaki bir okula yerleştirildiler. Burada 4 yıl kaldılar ve bu süre içinde ilkokulu da bitirdiler. Bu süre sonunda okulun konservatuarla birleşmek üzere Ankara'ya taşınmasına karar verildi. Türkiye'ye gelip baleyi kurmaya ben karar vermedim. Teklif sizin hükümetinizden geldi. Tahmin ediyorum bu da İngiltere'den gelen bir misafirle sizin kabine üyelerinizden birinin arasında geçen tesadüfi bir konuşmadan çıkmış. İngiliz'e bu konuda neler yapılabileceği sorulduğunda beni tavsiye etmiş. Ben, davet mektubu geldiğinde çok ilgilendim ve sevindim. Bana çok enteresan geldi. Harp sonunda böyle bir işe başlamak doğrusu benim için büyük bir cesaret işiydi. Böylece hükümetinizin davetiyle göreve başlamış oldum.

Bu Batı Avrupa bale okuluyla aynı. Zaman zaman İngiltere'den gelen öğretmenler tarafından şekillendirilmiştir. Konservatuar da bir İngiliz bale okuludur. Mr. ve Mrs. Kemp, ki halen buradadırlar, o zaman çalışmalar için gelmişlerdi. Ayrıca Kraliyet Balesi'nden birçok öğretmen de belli sürelerle gelmişlerdir. Tiyatroda ilk ciddi bale gösterileri 7 yıl öncesine rastlar... *Coppelia*'yı 7 yıl önce bu aylarda küçük bir opera-bale grubuyla sahneye koyduk, o günden bu yana da birçok klasik eserler repertuara eklendi. Modern bir bale ve İngiltere Kraliyet Balesi repertuarında bulunan belli başlı bale temsilleri oynandı. Bu arada çalışmalar da devam ediyordu tabii.

Türklerin büyük kabiliyetleri olduğunu hissediyorum. Kulakları müzik için çok uygun. Ayrıca yaptıkları her işte de canlı ve ataklar... Klasik çalışmalar büyük bir hızla gelişmektedir. Oynadıkları klasik eserler de alışılmışın ötesinde güzel bir standartta. Repertuarlarındaki eserlerden ikisini bu yaz Bulgaristan'da oynadılar ve büyük bir başarı sağladılar. Mümkün olduğunca zenginleştirmeye çalıştığımız repertuarlarında en güzel oyunlardan biri olan *Giselle* var. Sonra koreografisini benim yaptığım *Rake's Progress* modern bir İngiliz balesidir. Bu oyun da onların

üstün kabiliyetlerini ortaya koymuştur. 2 yıl önce oynadıkları ve bir Türk balesi olan *Çeşmebaşı* da büyük bir başarı kazanmıştır. Bale topluluğunuz için genel yargı, repertuarlarında çeşitli ve zengin oyunlara sahip olduklarıdır. Tahmin ediyorum ki onlar Bulgar basını ve kritikleri üzerinde etkili oldular...

Geleceğe önem vermeliyiz. Yavaş yavaş fakat mutlaka, tamamen kendilerinin olan bir repertuara sahip olacaklardır. Şimdi Güney Afrikalı genç bir koreograf, Richard Glasstone, enteresan bir prodüksiyonla *Sylvia* balesini sahneye koymaktadır. Böylece ilk kez tanınmış klasik bir balenin Türk balesine göre koreografisi yeniden düzenlenmiş oluyor... Oyunda hiç yabancı yok. Sanıyorum çok heyecanlı bir prömiyer olacak. Bundan sonra 7 yıl önce oynamış olduğumuz ve ilk temsilimiz olan *Coppelia*'yı yeniden gözden geçireceğim. 7 yıl önce ve şimdiki *Coppelia*. Bu iki prodüksiyon arasındaki fark, aradaki korkunç ilerlemeyi en iyi şekilde gösterecektir sanıyorum. Gelecek onların ellerindedir. Şimdi erkek sanatçıların askere çağrılması yüzünden çok zor bir devreye girdik.

Çok genç bir kadroyla çalışmak da oldukça zor. Atletlerin bu kadar az oluşu çalışmalar sırasında birçok güçlüklere yol açıyor. Tabii bu güçlüklerin başında atletlerin çok yorulmaları geliyor. Ayrıca bazı hallerde şarkıcı ve aktörler atletlerin görevini yapmak zorunda kalıyorlar. Bu da tekrar öğrenim devresine dönmeyi gerektiriyor. Karşılaştığımız güçlüklerin başlıcaları bunlar.

Tabii ki ilk hatıram, en enteresan ve heyecanlı olan.. İnsana düşünmek imkansız gibi geliyor. Gelecek ay tam 20 yıl oluyor bu olay geçeli. İstanbul'da kurmuş olduğumuz ilkokulda çalışıyordum. Çocukları topladık, baleye uygun mu değil mi diye ayaklarına bakıyordum... Onların bale hakkında hiçbir şey bilmeyişleri beni çok şaşırttı. Böyle bir durumda bu işe başlamak, 9 yıl sonunda ne olacağını bilmeden, bu çocukların tahsil ettirilmesi, giydirilmesi öğrenim görmesi demekti. 9 yılın sonunda onları büyük bir kabiliyet olarak karşınızda görebileceğiniz gibi, bunun tam aksi de olabilirdi. Bu bir riskin altına girmek demekti çünkü 9 yılın sonunda herşey olabilirdi. İdarecilerin de olumlu hareketi oldu, konservatuar geliştirildi, çocuklara öğrenim devresinden sonra tiyatroda bir gelecek sağlandı.

Tabii istediğimiz birçok şeyler daha vardı. İlerlemek istiyorduk, onları daha zengin görmek istiyordum, daha iyi stüdyolar istiyordum. Bu arada pek çok şey de yapmak istiyorduk. Bu kadar çok şeyi isterken, onlara bütün çocuklukları boyunca neler verebildiğimizi gözden uzak tutmamak gerekti. Şimdi düşünüyorum da, bütün istediklerimiz ve yaptıklarımız takdire değer şeyler...."

Çeşmebaşı, Kuğu Gölü ve *Sylvia* 1967-1968 döneminde de sürerken *Don Kişot* (4 Ekim 1967), *Pagodalar Prensi* (29 Kasım 1967), *İlişkiler* (3 Nisan 1968), *Güzel ve Canavar* (3 Nisan 1968), *Pineapple Poll* (3 Nisan1968) gündeme gelir. *Don Kişot*'ta Jale Akyüz ve Hüsnü Sunal, *Pagodalar Prensi*'nde ve *İlişkiler*'de Ayla Ünal ve Sait Sökmen, *Güzel ve Canavar*'da Meriç Sümen ve Sait Sökmen, *Pineapple Poll*'da Binay Okurer ve Oytun Turfanda başrolde dans ediyordu. *Don Kişot*'un koreografisini Dudley Tomlinson, *Güzel ve Canavar*'la *Pineapple Poll*'un koreografisini Pamela Chrimes üstlenirken, *İlişkiler*'de Richard Glasstone alışılmadık ve yeni yorumlamalara yöneliyor, Benjamin Britten'in Genç İnsanın Orkestra Kılavuzu bestesinden yola çıkarak 14 kişilik bir dansçı birimiyle, aşkın evrelerini sahneye getiriyordu: Çocukluk aşkı, ilk aşk, olgun aşk. *İlişkiler* (*Çeşmebaşı, Güzel ve Canavar, Pineapple Poll*'la birlikte) 1968-1969 mevsiminde gösterimini sürdürdü ve yoğun ilgi çekti. Bu mevsimde *Üç Kızkardeş* (koreografi: Rodrigues; dansçılar: Meriç Sümen, Gülcan Tunççekiç, Suna Uğur), *Kanlı Düğün* (koreografi: Rodrigues; dansçılar: Binay Okurer, Oytun Turfanda, Gülen Zobu, Sait Sökmen), *Fındıkkıran* (koreografi: Glasstone; dansçılar: Meriç Sümen, Oytun Turfanda) art arda perde açtı. *Üç Kızkardeş*'in ve *Kanlı Düğün*'ün 6 Kasım 1968, *Fındıkkıran*'ın 15 Mart 1969 tarihindeki "prömiyer"lerinin yanı sıra, yine 6 Kasım 1968 tarihinde Türk balesinde "kuramsal" bir aşama yaşandı: İlk Türk koreografi Sait Sökmen, Ravel'in müziği üstüne kurguladığı *Çark* balesini ramp ışıklarına çıkardı. "Klasik" ve "modern" yöntemleri harmanlayan çok boyutlu bir yapımdı *Çark*. Mavi renkli dansçıların klasik bale diliyle hareket ettikleri, kırmızı giysili dansçılarınsa modern dansa göndermeler yapan devinimlerden güç aldıkları yapımda, yetkin dansçılar başrolleri paylaştılar.

ÇARK

Müzik: Maurice Ravel
Koreografi ve Sahneye Koyan: Sait Sökmen
Orkestra Şefi: Alan Abbott
Dekor - Kostüm: Osman Şengezer
Maviler: Zuhal Atatural / Ender Savaşkurt / Yıldız Şenler / Cevat Aydemir / Ayla Ünal / Üstün Öztürk / Deniz Olgay / Ceyhun Özsoy / İnci Levendoğlu / Ümit Tuzcu / Şadan Ergüler / Gabriel Şapçıyan
Mavi Kız: Ayla Ünal / Deniz Olgay
Kırmızılar: Neyran Özmen / Ceyhun Özsoy / Salima Sökmen / Oğuz Özlem / Semiramis Sökmen / Ümran Çelebi / Altan Tekin / Ayfer Şardağ / Sabri Olgay
Kırmızı Erkek: Oğuz Özlem / Altan Tekin

Osman Şengezer konuya ilişkin ilginç bir saptamada bulunur: "Ninette de Valois'nın uzun süredir arzuladığı Türk balesini yine Türk yöneticilerin yönetmesi düşüncesi Aydın Gün'ün yapıcı desteklemeleriyle gerçeğe doğru yöneliyor ve çeşitli yollardan yetişerek belirgin bir oluşuma gelmiş bir Türk bale yönetimi kuruluyor. Artık Türk koreografılarının da meydana çıkmalarına ve söz söylemelerine sıra gelmişti. İşte bu dönemde Sait Sökmen'in *Çark* balesine rastlıyoruz. Bu ilk Türk koreografi örneği ile Devlet Balesi önemli bir taşı da yerine koymuş oluyordu." (Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü Yayınları, 1971-1972 dönemi, No. 2, Osman Şengezer, "25. Yıla Girerken Yine Madam'la").

1969 yılı gösteri döneminin sonlarında Devlet Tiyatrosu Opera Bölümü'yle Bale Bölümü tiyatrodan ayrılarak Devlet Opera ve Balesi adını aldı. 22 Nisan 1970'de üç Rodrigues koreografisine tanık oldu Türk izleyicisi: *Glazounov Suite/Mevsimler* (dansçılar: Gülcan Tunççekiç, Oğuz Özlem); *Orpheus* (dansçılar: Meriç Sümen, Oytun Turfanda); *Judith* (dansçılar: Meriç Sümen, Oytun Turfanda). Çetin Işıközlü'nün müzliği ve antik/anonim çağrışımlarıyla Judith gerçek bir mistik aşk öyküsüne dönüşmüştür. Meriç Sümen'in Rodrigues'in gözünde "ideal" bir Judith olduğu söylenir. 1970-1971 dönemindeyse seyirci bir dizi "yineleme" yapımla yüzleşti: *Glazounov Suite*,

Orpheus, Judith, Kuğu Gölü, Le Sylphides, The Burrow, Pineapple Poll. 1971-1972 döneminde (*Uyuyan Güzel* yinelemesinin yanı sıra) önemli bir yapımın sahnelendiğini görüyoruz: *Romeo ve Juliette.* Rodrigues'in koreografisi ve Meriç Sümen'le Oytun Turfanda'nın başrolde katılımlarıyla gerçekleşen yapım perde açtığı gece, Türkiye'de klasik balenin "resmi" kurucusu Ninette de Valois'nın da izleyiciler arasında bulunması olaya ayrı bir anlam kazandırıyordu. Aynı akşam Ninette de Valois "Türk Kültürüne Hizmet Ödülü"nü günün kültür bakanı Talat Sait Halman'ın elinden alıyordu.

1972-1973 yılında yine *Uyuyan Güzel* sergilendi. Bu dönemde Ankara'ya konuk gelen Anton Dolin, Pugni'nin *Pas de Quatre*'ıyla, Adam'ın *Giselle*'ini sahneledi. *Pas de Quatre*'da Gülcan Tınççekiç, Gülen Zobu, Binay Okurer, Jale Kazbek rol alırken, *Giselle*'de başrolü Meriç Sümen, Deniz Olgay, Rengin Müldür dönüşümlü olarak canlandırdılar.

1973-1974 dönemiyse Türk balesinde bir dönüşüm noktası sayılabilir: Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 50. yıldönümünde konuk İngiliz sanatçıların yönetsel etkileri azaltılarak iki Türk sanatçısı "ballet-master" ve "ballet-mistress" konumuna yükseltildi: Hüsnü Sunal ve Evinç Sunal. Tenasüp Onat'ın 1967-1974 yılları arasında "başöğretmen" ve "başrepetitör" görevlerini birlikte yürüttüğü de önemli bir gerçek. Ayrıca Ankara Devlet Balesi (*Çeşmebaşı* ve *Judith*'le birlikte) üç Türk balesini gün ışığına çıkardı: *Çoğul, Pembe Kadın* ve *Oluşum.* Meriç Sümen, Mesih Beken ve Rengin Taş'ın dans ettiği *Pembe Kadın*'ın müziği Necil Kazım Akses, koreografisi Oytun Turfanda imzasını taşır. İlginç bir "dans tiyatrosu" örneği olan *Pembe Kadın*'la aynı akşamı (4 Ekim 1973) bölüşen *Çoğul* (müzik: Cengiz Tanç, koreografi: Duygu Aykal) sözcüğün tam anlamıyla bir "modern bale" sayılabilir. Yine Duygu Aykal'ın İlhan Usmanbaş'ın müziği üstüne kurguladığı *Oluşum*, (1 Nisan 1974) insanlığın evrimini çağdaş dans yaklaşımlarıyla sergileyen bir yapımdı. Aynı dönemde *La Fille Mal Gardée* (24 Kasım 1973), koreografi: Ashton/Worth) ve *Le Rossignol* (1 Nisan 1974), koreografi: Massine/Dimitrescu) gün ışığına çıktı. *La Fille Mal Gardée* yapımındaki "Colas" rolünü Mehmet Balkan yorumladı..

1974-1975 Ankaralı baleseverler açısından oldukça yoğun geçti. *Kuğu Gölü, Çoğul, La Fille Mal Gardée* ve *Pembe Kadın* yinelemeleri dışında iki Türk koreografi üç yapımını ramp ışıklarına çıkardı: *Debussy ile Dans* (Aralık 1974, koreograf: Geyvan Mc Millen), *Yoz Döngü* ve *Güzelleme* (Mart 1975, koreograf: Oytun Turfanda). Özellikle *Yoz Döngü* Türk bale tarihine öz kaynaklarımızdan yola çıkarak Batılı yöntemlerle kurgulanmış bir "başyapıt" ve "kalıbı mühürlenip arşivlenecek" bir koreografi örneği olarak geçmiştir. *Yoz Döngü*'nün müziği Güray Taptık-Cengiz Tanç ikilisinin, *Güzelleme* Nevit Kodallı'nın imzasını taşır. 1975-1976'da Meriç Sümen'le Oytun Turfanda'yı *Don Kişot*'un başrollerinde görüyoruz; *Petipa*'nın özgün koreografisini Revas Sulukidze ve Nina Tchkalova sahneye koydu.

1976-1977 döneminde Oytun Turfanda, *Hürrem Sultan*'ı sahneledi (20 Ocak 1977, müzik: Nevit Kodallı). Başrolleri Rengin Taş ve Oytun Turfanda bölüştü.1977'de *Les Sylphides, Les Patineurs, Romeo ve Juliette*'le yeniden yüzleşen seyirci, 27 Ekim 1977'de müziğini İlhan Usmanbaş'ın, koreografisini Duygu Aykal'ın gerçekleştirdiği *Bulutlar Nereye Gider* başlıklı yapıma tanık oldu. Bir çocuğun sorduğu soru üstüne tasarımlanan yapım, çocukların sevgi dolu gözlerinden büyüklerin gerilimli dünyasına bakar. Aynı demlerde (24 Nisan 1978) sergilenen *Paquita* ve *La Bayadère*'in ardından, 1978-1979 mevsiminde Türk balesine çağdaş mühür vuran Duygu Aykal'ın yeni bir yapımı gün ışığına çıkar: *İnsan İnsan*. Engin Aksan'ın özgün müziği çerçevesinde nakışlanan ve Merih Çimenciler, Uğur Seyrek, Mehmet Balkan'ın rol aldığı yapıt "insan" olmanın sorunsalını çağdaş bale merceğinden inceliyordu. Aynı mevsim kapsamında dört "yinelemeye" tanık oldu izleyici: *Paquita, Bulutlar Nereye Gider, La Bayadere, Giselle...*

1979-1980 döneminde tek gösteriyle yetinmek zorunda kaldı Ankara seyircisi: *Bahçesaray Çeşmesi*. Koreografisini Scott/Papko ikilisinin yaptığı *Bahçesaray Çeşmesi*'nde Meriç Sümen'le Özkan Arslan rol aldı. Aynı ikili *Bir Aşk Masalı*'nda (1980-1981) Anatoli Shakerea'nın koreografisiyle dans ederken, *Kuğu Gölü* yeniden ramp ışıklarına çıkarıldı.

1981-1982 gösteri dönemi (bestecisi ve koreografıyla) tümüyle Türk balesine ayrılmıştır. Ulvi Cemal Erkin'in

Köçekçe'sini Güloya Aruoba, Nevit Kodallı'nın *Ebru*'sunu Altan Tekin, Kemal Çağlar'ın *İstanbul Saray Eğlenceleri*'ni yine Güloya Aruoba tasarımladı. Güloya Aruoba'nın Ninette de Valois'nın Yeşilköy Okulu'ndan öğrencisi olduğuna değinmek yerinde olur kuşkusuz. 1982-1983 yılında Duygu Aykal'ın *Biz Siz Onlar*, Sulukidze'nin *Carmen Suite*, Aruoba'nın *Deli Dumrul* ve *Düğün* yapımları sergilendi. *Carmen Suite*'te Meriç Sümen'le Özkan Arslan rol alıyordu. Bülent Tarcan'ın bestesi üstüne tasarımlanan *Deli Dumrul* üç perdelik bir yarı-klasik bale olarak nitelendirilebilir. Dede Korkut masalından yola çıkarak librettoyu oluşturan koreograf Güloya Aruoba, ulusal benlikten kaynaklanan bu efsaneyi renkli ve ayrıntılı karakter çizimleriyle canlandırıyor. Aruoba'nın koreograf olarak özelliği, öyküsünü, müziğini, giysilerini, çevre düzenini, adımlarını ve hareketlerini ulusal bünyeden alan bir bale repertuarının doğması için uğraş vermesi. Şöyle söylüyor Aruoba: "Derin ve kapsamlı bir halk dansları geleneği ve yüklü bir masal kalıtı olan bir ülkenin öz balesini gün ışığına çıkarması çok zor olmasa gerek." (*Cumhuriyet*, 4 Temmuz 1986). Balede Doğu-Batı sentezinin ilginç bir örneği *Deli Dumrul*. Kalabalık kadroda başrolleri dönüşümlü olarak paylaşan sanatçılar şöyle sıralanabilir: Özkan Arslan, Oğuz Özlem ve Serhat Elat (Dumrul), Rengin Taş, Deniz Olgay, Serpil Bengier ve Zeynep Sunal (Dumrul'un Karısı). Müziği Ulvi Cemal Erkin'in olan *Düğün*'de Deniz Olgay ve Ercan Kazbek dans ederken, konuk koreograf Olga Tarasova, Gülay Sargın/Özkan Arslan ikilisinin başrolde görüldüğü bir *Kuğu Gölü* yinelemesi sahneliyordu.

1983-1984 yılları Tarasova'nın kurguladığı *Fındıkkıran*'la Kikilatchvili'nin koreografisini üstlendiği *Raymonda*'yı gün ışığına çıkardı. 1984-1985 dönemindeyse bir "yineleme-yeni yapım" dengesi yaşandı. *Deli Dumrul*, *Fındıkkıran*, *Raymonda* ve *Yoz Döngü*'nün yanı sıra, *Esmeralda* (koreograf: Beriozoff) ve *İnsancık* (koreograf: Duygu Aykal) ramp ışıklarına çıktı. Ankara Devlet Opera ve Balesi tanıtım kitapçığında (1985, sayı 5) şöyle not düşer Duygu Aykal: "İnsan varoluşundan beri yaratma duygusu ile yaşamıştır. Kendini dahi yok edecek bulgulara tutsak olan insan daha etkinini, daha görkemlisini yaratabilmek için çalışır, uğraşır, didinir. İnsanlık için yarat-

mıştır, insanlık adına çalışmıştır. Dünyamızın güçsüz varlığı insan ancak güçlü olabildiği ölçüde yaşayabilecektir. Bilinçaltı düşünceleri, kromozomları bu güdü ile doludur. Doğası gereği yaratır, ta kendini yok edinceye kadar."...

1985-1986 gösteri dönemi *Cinderella* (koreografi: Dementyev) ve *Çeşmebaşı* (koreografi: Ninette de Valois, sahneye koyan: Evinç Sunal) yapımlarına tanık oldu. Güloya Aruoba'nın koreografisiyle *Hıdrellez* (müzik: Muammer Sun) ve *Saray Eğlenceleri* (müzik: Kemal Çağlar) yine bu dönemde perde açtı. 1986-1987 mevsiminin ilk gösterisi olan *Giselle*'i Evinç Sunal ve Güloya Aruoba sahneye koydu. Sunal-Aruoba ikilisi, Coralli'yle Perrot'nun yarattığı özgün koreografinin özüne dokunmadı. 21 Mart 1987'de Alfred Rodrigues'in üç kısa yapımı ramp ışıklarına çıktı: *Kanlı Düğün, Badinerie, Dünün Karları Nerede. Kanlı Düğün*'ün müziği Apivor'un. Lorca'nın ünlü tragedyası bale diliyle canlandırılıyordu bu yapımda. *Badinerie* 18. yüzyıl Alman bestecisi Bach'ın birinci ve ikinci "suit"lerini temel alan, çağdaş yaklaşımla tasarımlanmış bir klasik bale örneğiydi. *Dünün Karları Nerede* daha değişik: Güldürüyle ağlatı arası grafikler çizen bir dans tiyatrosu, "yabancılaştırma" efektini kullanan bir "üslup" denemesi olarak tanımlanabilirdi bu parça. Müzik Respighi'nindi ve "libretto" 15. yüzyıl Fransız ozanı François Villon'un dizelerinden oluşuyordu. Üç yapımın da dekor/kostüm yaratımı Osman Şengezer imzasını taşıyordu...

Önemli bir ek nokta, genç ve yetenekli bir balerin olan Zeynep Sunal'ın *Fındıkıran* (1982-1983), *Deli Dumrul* (1982-1983), *Raymonda* (1983-1984), *Cinderella* (1985-1986), *Badinerie* (1986-1987) ve *Kanlı Düğün* (1986-1987) adlı yapımlarda başrolde dans etmiş olması.

1987-1988 döneminde Türkiye'ye gelen koreograf Valery Panov, *Budala* adlı baleyi sahneye koydu. Bu balenin müziği Şostakoviç'in bestelerinden derlenmişti ve konu Dostoyevsky'nin aynı adlı romanından alınmıştı. Dekor ve kostüm Alexander Vassiliev imzasını taşıyordu. *Budala*'nın başrollerinde Fahrettin Güven (Prens Mişkin), Zeynep Sunal/Serpil Bengier (Nastasia Filipovna) ve Erdal Uğurlu/Ercan Kazbek (Rogojin) dans ediyordu. Aynı sezonda Ankara Devlet Balesi tarafından bir "Gala Gecesi" düzen-

lendi. "Gala Gecesi"nde şu yapımlar yer alıyordu: *Paquita* (müzik: Minkus, koreografi: Petipa); *Bitmeyen Senfoni* (müzik: Drigo/Delibes, koreografi: Panov); *Harlequine* (müzik: Schubert, koreografi: Peter Van Dyke); *Esmeralda* (müzik: Pugni/Marenco, koreografi: Beriozoff); *Şımarık Kız* (müzik: Herold/Lanchbery, koreografi: Ashton); *Raymonda* (müzik: Glazounov, koreografi: Zourab Kikilatchvili); *Le Corsaire* (müzik: Adam, koreografi: Petipa); *Sylvia* (müzik: Delibes, koreografi: Balanchine); *Spring Waters* (müzik: Rachmaninov, koreografi: Meserrer); *Don Kişot* (müzik: Minkus, koreografi: Petipa). Bu yapımlarda Ankara Devlet Balesi sanatçılarından Zeynep Sunal ve Fahrettin Güven'in yanısıra, Mehmet Balkan, Claudia Jung, Ferrane Dite Claire Fernandez, Martial Eugene Bockstaele adlı konuk sanatçılar rol aldılar. Yapımların tümünü Evinç Sunal sahneye koydu.

1988-1989 gösteri döneminde Prokofiev'in *Romeo ve Juliette*'i sahnelendi. Koreografi Valery Panov'un, dekor ve kostüm Alexander Vassiliev'indi. Başrollerde Serpil Bengier/Biken Davutoğlu/Ilgın Bilgin (Juliette) ve Serhat Elat/Fahrettin Güven/Yener Turan (Romeo) dans ediyordu.

1989-1990 sezonunda Altan Tekin'in iki koreografisi seyirciye sunuldu: *Stüdyoda Anılar* ve *Milli Egemenlik Destanı*. *Stüdyoda Anılar*'ın özgün müzik kompozisyonu Bujor Hoinic imzasını taşıyordu. *Milli Egemenlik Destanı*'nın müziğiyse Muammer Sun'un bestesiydi. *Stüdyoda Anılar*'da Özkan Arslan/Ercan Kazbek (Premier Danseur) ve Serpil Bengier/Biken Davutoğlu (Prima Ballerina) sahneye çıkıyordu. *Milli Egemenlik Destanı*'nda başrolleri Zeynep Sunal Sergen/Serhat Elat/Elif Poyrazoğlu/ Armağan Davran (Bağımsızlık Simgesi Sancak) ve Fahrettin Güven/Yener Turan (O) paylaşıyordu...

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANKARA DEVLET BALESİ GÖSTERİ DÖKÜMÜ

El Amor Brujo / müzik: Manuel de Falla (1960-1961, koreograf: Robert Harrold)

Coppelia / müzik: Delibes (1960-1961, koreograf: Ailne Philips)

Les Sylphides / müzik: Chopin (1961-1962, koreograf: Claude Newman)

Les Patineurs / müzik: Meyerbeer (1961-1962, koreograf: Ashton/Newman)

The Rake's Progress / müzik: Gavin Gordon (1961-1962, koreograf: Ninette de Valois)

Assembly Ball / müzik: Bizet (1961-1963, koreograf: Ann Parson/Andree Howard)

Ölüm ve Genç Kız / müzik: Schubert (1962-1963, koreograf: Parson/Howard)

Veneziana / müzik: Donizetti (1962-1962, koreograf: Parson/Howard)

Les Barricades Mystérieuses / müzik: Couperin (1961-1963, koreograf: Parson/Howard)

Uyuyan Güzel / müzik: Çaykovsky (1963-1964, koreograf: Ninette de Valois)

Checkmate / müzik: Bliss (1963-1964, koreograf: Joy Newton)

Les Rendez-vous / müzik: Auber (1964-1965, koreograf: Ashton/Newton)

Çeşmebaşı / müzik: Ferit Tüzün (1964-1965, koreograf: Ninette de Valois)

Kuğu Gölü / müzik: Çaykovsky (1965-1966, koreograf: Ninette de Valois)

Sinfonietta / müzik: Nevit Kodallı (1965-1966, koreograf: Ninette de Valois)

Hançerli Hanım / müzik: Bülent Tarcan (1965-1966, koreograf: Richard Glasstone)

Sylvia / müzik: Delibes (1966-1967, koreograf: Richard Glasstone)

Pagodalar Prensi / müzik: Britten (1968-1969, koreograf: Richard Glasstone)

İlişkiler / müzik: Britten (1968-1969, koreograf: Richard Glasstone)

Güzel ve Canavar / müzik: Ravel (1968-1969, koreograf: Cranco/Chrimes)

Pineapple Poll / müzik: Sullivan (1968-1969, koreograf: Cranco/Chrimes)

Çark / müzik: Ravel (1968-1969, koreograf: Sait Sökmen)

Üç Kızkardeş / müzik: Ginastera (1968-1969, koreograf: Alfred Rodrigues)

Kanlı Düğün / müzik: Apivor (1968-1969, koreograf: Rodrigues)

Fındıkkıran / müzik: Çaykovsky (1968-1969, koreograf: Ninette de Valois / Glasstone)

Judith / müzik: Çetin Işıközlü (1969-1970, koreograf: Rodrigues)

Glazounov Suite / müzik: Glazounov (1969-1970, koreograf: Rodrigues)

Orpheus / müzik: Stravinsky (1969-1970, koreograf: Rodrigues)

Romeo ve Juliette / müzik: Prokofiev (1970-1971, koreograf: Rodrigues)

Uyuyan Güzel / müzik: Çaykovsky (1971-1972, koreograf: Joy Newton)

Pas de Quatre / müzik: Pugni (1972-1973, koreograf: Anton Dolin)

Giselle / müzik: Adam (1972-1973, koreograf: Anton Dolin)

Çeşmebaşı / müzik: Ferit Tüzün (1973-1974, koreograf: Ninette de Valois)

Judith / müzik: Çetin Işıközlü (1973-1974, koreograf: Rodrigues)

Pembe Kadın / müzik: Necil Kâzım Akses (1973-1974, koreograf: Oytun Turfanda)

Çoğul / müzik: Cengiz Tanç (1973-1974, koreograf: Duygu Aykal)

Şımarık Kız / müzik: Herold-Lanchbery (1973-1974, koreograf: Ashton)

Oluşum / müzik: İlhan Usmanbaş (1973-1974, koreograf: Duygu Aykal)

Debussy ile Dans / müzik: Debussy (1974-1975, koreograf:

Geyvan Mc Millen)

Yoz Döngü / müzik: Güray Taptık - Cengiz Tanç (1974-1975, koreograf: Oytun Turfanda)

Güzelleme / müzik: Nevit Kodallı (1974-1975, koreograf: Oytun Turfanda)

Don Kişot / müzik: Minkus (1975-1976, koreograf: Sulukidze/Tchkalova)

Hürrem Sultan / müzik: Nevit Kodallı (1976-1977, koreograf: Oytun Turfanda)

Bulutlar Nereye Gider / müzik: İlhan Usmanbaş (1977-1978, koreograf: Duygu Aykal)

Les Sylphides / müzik: Chopin (1977-1978, koreograf: Sunal)

Romeo ve Juliette / müzik: Prokofiev (1977-1978, koreograf: Rodrigues)

La Bayadère / müzik: Minkus (1977-1978, koreograf: Messeger)

İnsan İnsan / müzik: Engin Aksan (1978-1979, koreograf: Duygu Aykal)

Giselle / müzik: Adam (1978-1979, koreograf: Grigorovich)

Bahçesaray Çeşmesi / müzik: Assafiev (1979-1980, koreograf: Margie Scott/Yuri Papko)

Bir Aşk Hikayesi / müzik: Arif Melikov (1980-1981, koreograf: Anatoli Shakerea)

Deli Dumrul / müzik: Bülent Tarcan (1981-1982, koreograf: Güloya Aruoba)

Köçekçe / müzik: Ulvi Cemal Erkin (1981-1982, koreograf: Güloya Aruoba)

Ebru / müzik: Nevit Kodallı (1981-1982, koreograf: Altan Tekin)

Saray Eğlenceleri / müzik: Kemal Çağlar (1981-1982, koreograf: Güloya Aruoba)

Biz Siz Onlar / müzik: Sfetsas (1982-1983, koreograf: Duygu Aykal)

Carmen Suite / müzik: Bizet (1982-1983, koreograf: Sulukidze)

Deli Dumrul / müzik: Bülent Tarcan (1982-1983, koreograf: Güloya Aruoba)

Fındıkkıran / müzik: Çaykovsky (1982-1983, koreograf: Olga Tarasova)

Düğün / müzik: Ulvi Cemal Erkin (1982-1983, koreograf:

Güloya Aruoba)

Raymonda / müzik: Glazounov (1983-1984, koreograf: Kikilatchvili)

Fındıkkıran / müzik: Çaykovsky (1983-1984, koreograf: Tarasova)

Deli Dumrul / müzik: Bülent Tarcan (1984-1985, koreograf: Aruoba)

Yoz Döngü / müzik: Güray Taptık - Cengiz Tanç (1984-1985, koreograf: Oytun Turfanda)

Esmeralda / müzik: Pugni (1984-1985, koreograf: Beriozoff)

İnsancık / müzik: Engin Aksan (1984-1985, koreograf: Duygu Aykal)

Cinderella / müzik: Prokofiev (1985-1986, koreograf: Dementyev)

Hıdrellez / müzik: Muammer Sun (1985-1986, koreograf: Güloya Aruoba)

Saray Eğlenceleri / müzik: Kemal Çağlar (1985-1986, koreograf: Güloya Aruoba)

Çeşmebaşı / müzik: Ferit Tüzün (1986, koreograf: Ninette de Valois/Evinç Sunal)

Giselle / müzik: Adam (1986-1987, koreograf: Coralli / Perrot / Sunal-Aruoba)

Dünün Karları Nerede / müzik: Respighi (1986-1987, koreograf: Alfred Rodrigues)

Badinerie / müzik: Bach (1986-1987, koreograf: Alfred Rodrigues)

Kanlı Düğün / müzik: Apivor (1986-1987, koreograf: Alfred Rodrigues)

Budala / müzik: Şostakoviç (1987-1988, koreograf: Valery Panov)

Romeo ve Juliette / müzik: Prokofiev (1988-1989, koreograf: Valery Panov)

Milli Egemenlik Destanı / müzik: Muammer Sun (1989-1990, koreograf: Altan Tekin)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARZUMANOVA İSTANBUL ŞEHİR OPERASI, İSTANBUL DEVLET BALESİ VE MİMAR SİNAN ÜNİVERSİTESİ İSTANBUL DEVLET KONSERVATUARI

Klasik balenin kökleşmesinde Ankara ve İstanbul ayrı yöntemler izlediler. Ankara'nın yaklaşımı (devletin kurumsal amaçlara yönelik desteğiyle) daha "akademik" bir görünüm taşırken, İstanbul'da bir Rus göçmeni olan Lydia Krassa Arzumanova, özel bir "bale stüdyosu"nda eğitim veriyordu. Önemli bir gerçek, Arzumanova'nın Türkiye'nin baleyle "tanışmasına" neden olan kişi olduğudur: Ninette de Valois, Yeşilköy Akademisi'ni 1948'de kurmadan 19 yıl önce (1929) Arzumanova Atatürk tarafından Ankara'ya çağrılarak Türkiye'de bale dersleri konusunda görüşleri alınıyordu...

1897 doğumlu Krassa Arzumanova, St. Petersburg Bale Okulu'nda eğitim görüp 1912-1919 yılları arasında değişik yapımlarda dans etti. 1921 yılında Türkiye'ye geldi ve klasik bale eğitiminin tohumlarının atılması için girişimlerde bulundu.

Arzumanova ve öğrencilerinin Türkiye'deki ilk gösterileri Casa d'İtalia salonunda 8 Kasım 1931'de gerçekleşti. Nisan 1933'te Union Française'de gerçekleştirilen "Temsilli ve Musikili Müsamere"nin ardından Yardımsever Derneği, Kızılay ve Fukaraperver Cemiyeti yararına yapılan çalışmalar geldi. "Türkiye Kızılay Cemiyeti, Eminönü: İstanbul Kermesi, Taksim Bahçesi, 8-9 Ağustos, 1936" başlık sayfasını taşıyan tanıtım kitapçığında şu sözlere rastlanır: "Rus Devlet Tiyatrosu sabık değerli sanatkârlarından Krassa Arzumanova ve yetiştirmiş olduğu küçük balerinleri görüp takdir etmek imkânını bulacaksınız. Memleketimizde bulunduğu müddetçe her taraftan takdirler toplamış olup kendisi hoca değil, dans şairidir. Sanatının vücut için elzem olduğunu fiilen ispat etmiştir. Klasik dans bütün vücut hareketlerine ahenk verir..."

Gösterinin ardından *Akşam, Ulus, Tasvir-i Efkâr, Vatan*

gazetelerinde olumlu "eleştiriler" yayımlanır. 1941'de Tepebaşı Belediye Konservatuarı'nda klasik bale dersleri vermeye başlayan Arzumanova, aynı yılın sonunda (Nedim Akçer'in desteğiyle) Eminönü Halkevi'nde ilk "bedii raks" okulunu kurar. 7 Ocak 1942 tarihli *Tasvir-i Efkâr* gazetesi olaya şöyle değinir: "Bütün Avrupa'da olduğu kadar şehrimizde de birçok güzide unsurlar yetiştiren ve hemen hepimizin pek iyi tanıdığı klasik ritmik danslar öğretmeni ve bu işte tam ihtisas sahibi olan Bayan Arzumanova'nın Eminönü Halkevi'nde bedii danslar kursu öğretmenliğini kabul ederek derslere başlamış olduğunu memnuniyetle haber aldık."

Eminönü Halkevi'nin ilk "bedii raks" gösterisi 59 kız ve bir erkek öğrenciyle ramp ışıklarına çıkar (1942), aynı yılın 5 Nisan tarihli *Vatan* gazetesinde övgü yağmuruna tutulur. 6-7 Mayıs 1944 tarihlerinde düzenlenen "Eminönü Halkevi Büyük Bedii Raks Müsameresi" için basılan tanıtım kitapçığında şöyle bir değiniye rastlanır: "Eminönü Halkevi Bedii Raks Grubu'nun ilk esaslı denemesi, Halkevleri'nin 12. yıldönümü münasebetiyle Ankara Halkevi'nde sahneye koymaya muvaffak olduğu, Ahmet Adnan Saygun'un koreografisi Arzumanova tarafından hazırlanan *Bir Orman Masalı* ile başlamış bulunmaktadır... Parlak bir istikbal vaat eden gençlerimiz bu eseri büyük bir kabiliyet ve hassasiyetle canlandırmış, başta büyük şefimiz İsmet İnönü olmak üzere bütün büyüklerimizin iltifatlarını kazanmışlardır... Muvaffak olan bu denemeden sonra, bestecilerimizin hazırlayacakları ve folklorumuza dayanan motif ve figürlerle süslü olması temenni edilen yeni eserlere intizaren şimdilik Bedii Raks Grubu büyük sanatkâr Chopin'in bale için yazdığı üç parçadan mürekkep ve *Chopiniana* adı verilen eseriyle *Antikacı Dükkânı* adı verilen bale pandomimi sahneye koymaya çalışmaktadır..."

Antikacı Dükkânı, Beethoven, Brahms, Schumann, Liszt ve Glazounov'un bestelerinden derlenmiş bir yapıttı. Eminönü Halkevi'nde sahnelenen bale gösterisinden önce *Cumhuriyet* gazetesinde şu haber yayımlanmıştı (6 Mayıs 1944): "Eminönü Halkevi Sosyal Yardım Şubesi tarafından uzun zamandan beri büyük bir itina ile hazırlanan Birinci Bedii Raks Müsameresi bu akşam saat 21'de verilecektir. *Antikacı Mağazası* adlı orijinal bir baleyi ihtiva eden mü-

samere, dün öğleden sonra basın mensuplarına gösterilmiştir. Tamamı ile pantomim şeklinde cereyan eden *Antikacı Mağazası*, tanınmış Garp musikişinaslarının eserlerinden mürekkep güzel bir kompozisyondur. Halkevi Bedii Raks Grubu'nun oynadığı balenin teknik tertibatını Galip Arcan, orkestra şefliğini Türkarman yapmakta, danslara piyano muallimi Jermen Ornial refakat etmektedir. Dekorların, kostümlerin hazırlanmasında hiçbir fedakârlık esirgenmemiştir. Memleketimizde ilk defa yapılan bu tip bir bale, ilerisi için muhakkak ki büyük bir başlangıç teşkil etmektedir. Eseri oynamakta cidden başarı gösteren çocuklarımızın ve idarecilerimizin bugün takdirle alkışlanacağına eminiz."

Müsamere sırasında dağıtılan gösteri çizelgesi şöyle:

1. BEDİİ RAKS BALET MÜSAMERESİ PROGRAMI

Koreograf: L. Krassa Arzumanova
Oynayanlar: Eminönü Halkevi Bedii Raks Grubu
Teknik Tertibat: İ. Galib Arcan
Orkestra Şefi: Cemil Türkarman
Danslara Refakat: Piyano muallimi Jermen Ornial
Kostümler: Melahat Taçkın
Dekor: Perof

1. Kısım

1 - ORKESTRA UVERTÜR
2 - ANTİKACI DÜKKANI
3 - ORKESTRA
4 - ÇİÇEK PAZARI

2. Kısım

5 - ORKESTRA
6 - CHOPİNİANA

3. Kısım

7 - ORKESTRA
8 - RAPSODİ

Eminönü Halkevi'nin ardından Beyoğlu ve Şişli halkevlerinde etkinlik gösteren *Bir Orman Masalı, Antikacı Dükkânı, Çiçek Bahçesi, Köy Düğünü, İnci'nin Rüyası, Bora* gibi klasik-folklorik bale yapımlarına koreografik imza atan, Ankara Devlet Operası'yla İstanbul Belediye Konservatuarı'nda eğitmenlik görevinde bulunan (ve sonraları İslâm dinini yeğleyerek Leyla Arzuman adını alan) Lydia Krassa Arzumanova'yla Ninette de Valois'nın, İstanbul'daki Park Otel'in çay salonunda Türkiye'de balenin gelişmesine ilişkin görüş alışverişinde bulundukları söylenirse de bu konuda bir yazılı belgeye ya da fotoğrafa rastlamak olanaksız. Kesin olan, Arzumanova'nın Tenasüp Onat, Hüsnü Sunal, Kaya İlhan, Engin Akaoğlu, Güzide Noyan gibi "star" öğrencilerini Ninette de Valois'ya devrederek "resmi" Türk balesine önemli katkıda bulunduğudur.

Vedat Nedim Tör'ün yönettiği *Doğan Kardeş* dergisinin 1945 yılındaki "Sanat Müsameresi"nde gazetecilere şu sözleri söylüyordu Arzumanova: "Türk çocuklarının raks sanatına büyük istidatları vardır. Onlarla çalışmak benim için sonsuz bir zevk oluyor. Müsamerede vazife alan çocuklarımın ileride ne büyük başarılar göstereceklerini siz de görüp övüneceksiniz." (Vedat Nedim Tör, "Bir Öncü Kadın", Arzumanova'nın jübile kitapçığı, 22 Nisan 1975)...

1940'larda Türkiye'ye gelen Macar göçmeni Olga Nuray Olcay, İstanbul Devlet Operası'na dansçı olarak girdi. 1953 yılında İstanbul Belediye Konservatuarı Bale Bölümü'nü kurdu, kuruma 1955 yılında katılan Rezzan Abidinoğlu'yla birlikte dansçı yetiştirmeye başladı.

28 Mayıs 1955 tarihinde, Komedi Tiyatrosu'nda saat 15:00'de gerçekleştirilen İstanbul Belediyesi Konservatuarı Bale Bölümü resitali tanıtım kitapçığına baktığımızda, Chopin, Beethoven, Schubert, Çaykovski, Strauss, Bellini, Liszt, Saint-Saens gibi bestecilerin yapıtlarını yorumlayan yaklaşık 40 bale öğrencisi görüyoruz. 1953-1983 yılları arasında "Olga Olcay Bale Kursu" adlı özel birimi yönetti. 21 Mayıs 1979 tarihli *Son Havadis* gazetesinde şu görüşler yer alıyor: "Geçtiğimiz günlerde Harbiye Şehir Tiyatrosu'nda bir vefa örneği sergilendi. Aynı zamanda güzel, doyurucu bir sanat şöleniydi de bu. Yılların bale öğretmeni

Olga Nuray Olcay, 25. sanatyılını kutladı. Muhteşem birer gösteri dizisiyle. Özel dersanesinde çalışan öğrencilerin yetenekli dansları, seyircilerin beğenisini kazandı. Yaşları dörtle yirmi arasında olan bu balerinler, hareketlere olan hakimiyetleri, mimikleri ve birbirlerine olan uyumlarıyla alkış aldılar. (...) Olga Nuray Olcay sahne kenarındaki küçük iskemlesinden izliyordu eski ve yeni öğrencilerini, zaman zaman beğenerek, zaman zamansa gözleri hafifçe nemlenerek. Yıllarını verdiği balede mutlu bir gece yaşıyordu büyük usta."

İstanbul Belediye Konservatuarı Bale Bölümü'nü ilk bitiren Olga Olcay'ın öğrencisi Sevinç Altıntaş'tır. 1954-1955 ders yılı sonunda eğitimini tamamlayan Altıntaş'ın diploma numarası "1"dir. 30 Mayıs 1955 yılında aldığı "1 numaralı Devre Bitirme Vesikası"nın altında bale başöğretmeni Olga Olcay'ın imzası bulunmaktadır. Sevinç Altıntaş'ın uzun yıllar Mısır ve Avustralya'da yaşadığını, Kahire'de sahneye çıktığını, İskenderiye'deki Muhammet Ali Tiyatrosu'nda yer alan bale yarışmasında birinci olduğunu, Mısırlı besteci Vahid Yusri'nin Altıntaş için bir "bale suiti" bestelediğini de eklemek gerek...

KONSERVATUAR BALE BÖLÜMÜ
1954-55 DERS YILI SONU RESİTALİ

28 Mayıs 1955 Cumartesi günü saat 15:00'te
Şehir Komedi Tiyatrosu'nda

PROGRAM

Koreografi: Olga Olcay
Orkestra: Fritz Kerten, Orhan Borar, Hamit Alacalıoğlu, Vahak Arslanyan, Panayot Abacı, Edip Sezen, Remzi Dölensoy, Kâmil Şekerkaran, Celal Akatlar, Tevfik Çelen
Dekor ve Kostüm: Güvenç Ayhan

1. CHOPIN

Anita Azuz / Bersun Çağdağ / Bilsev Etüs / Birsen Özkarakâhya / Deniz Oğuzlu / Deniz Öztermen / Emel Turan / Evin İlger / Gönül Yaltırık / Gülçin Bayburt / Neclâ Sanel

/ Saruhan Şardağ / Sevinç Baraz / Suna Pekuysal / Zeynep Kerman

2. KREISLER Sevginin Sevinci

Sevgi Karasati

3. BEETHOVEN Menuette

Başak Dölensoy / Gaye Oytun /
Serap Onaran / Tülin İlter

4. SCHUBERT Moment Musicial

Zerrin Arbaş

5. ÇAYKOVSKY Oriental

Emel Turan

6. DELIBES Valse Lente

Hülya Omay

7. WACHS Polichinelle

Oya Selen / Suna Berk

8. DELIBES Pas Des Fleurs

Fatma Kürekçi

9. KREISLER Caprice Vienoise

Bersun Bağdağıs / Deniz Oğuzlu

10. STRAUSS Pizzicato

Gülçin Bayburt

11. CHOPIN Düello

Birsen Özkarakâhya / Deniz Öztermen

12. RUBINSTEIN Bekleyiş

Nejla Sarel

13. ÇAYKOVSKY Mirlton Dansı

Sevinç Baraz

14. RACHMANINOFF Örümceğin Zaferi
Bir Perdelik Bale

Örümcek: Saruhan Şardağ

REBIKOV

Susineği: Bilsev Etüs

BELLINI

Kelebek: Deniz Oğuzlu

15. ÇAYKOVSKY Çiçeklerin Dansı

Gül: Tülin Oğurman
Çiçekler: Hülya Omay / Ömür Eriş / Nurhan Evrin / Nurdan Sarıpınar / Nilgün Özbak / Nihal Arslanoğlu / Mehlika Seval / Sumru Aytu / Meral İlger / Nilgün Ata / Betti Siyon / Çimen Savrunoğlu

16. GREIG Köylü Dansı

Betül Südor / Sevgi Karasatı / Dilek Sunan

17. BEETHOVEN Spiritüel

Verda Delman

18. ÇAYKOVSKY Pas de Quatre

Zeynep Kerman / Emin Selger /
Birsev Etüs / Anita Azuz

19. HALK MELODİSİ Tirolienne

Betül Südor / Yohanna Lianos / Gaye Oytun / Elçin Ayakan / Semra Satıroğlu / Serap Onaran / Tülin İlter / Zerrin Arbaş / Perihan Varlı / Gül Uray / Sönmez Tuygu / Sevgi Karasatı / Rana Yıldız / Dilek Sunam / Tüzün Musabey

20. GAUTHIER Bebek Dansı

Tülin Oğurman

21. ÇAYKOVSKY Kuğu

Gönül Yaltırık

22. FOLKLOR Halk Melodisi

Yohanna Lianos

23. DEFALLA Ateş Dansı

Sevinç Baraz

24. PAGANINI Sonbahar

Saruhan Şardağ

25. SAINT SAENS Ölüm Dansı

Gülçin Bayburt

26. LISZT Aşk Rüyası

Deniz Oğuzlu

27. LECUONA Malaguena

Nejla Sanel

28. STRAUSS Coquette

Gönül Yaltırık

29. PONCHIELLI Saatların Dansı

Gündüz: Sevinç Baraz
Gece: Nejla Sanel
Işıklar: Emel Turan / Deniz Özterman / Emin İlger / Suna Pekuysal / Birsen Etüs / Birsen Özkarakâhya
Yıldızlar: Deniz Oğuzlu / Anita Azuz / Bersun Çağdağ / Gülçin Bayburt / Saruhan Şardağ / Zeynep Kerman

24 Mart 1960 tarihinde İstanbul Belediyesi'nin sağladığı parasal olanaklarla İstanbul Şehir Operası (Aydın Gün tarafından) Tepebaşı'nda kuruldu.
Operanın bale öğretmeni ve koreografi Rezzan Abidinoğlu, operaların bale bölümlerinde rol alan öğrencileri yetiştirme görevini üstlendi. Bu öğrenciler Belediye Konservatuarı'nda ya da özel bale okullarında temel bale eğitimi görmüşlerdi. Makedonsky adlı bir konuk koreograf da değişik baleler sahneliyordu Şehir Operası bünyesinde.

İstanbul Operası Program Dergisi (Nisan 1968, Sayı 14)

ÜÇ BALE

Koreografi ve reji: Georg Makedonsky

I

SİHİRLİ GECE (Faust operasından 1 bölümlük bale)

Müzik: Charles Gounod
Şef: Muhiddin Sadak
Güzel Helen: Emel Özdel
Paris: Mitko Stoimenoff

Büyücü Kadınlar: Semra Maytalman / Yüksel Bilginer
Satyre'ler: Tülin Oğurman / Semra Şatıroğlu / Figen Tanju
Bacchante'lar : Canan Ünlü / Semra Maytalman / Semra Şatıroğlu / Figen Aktaş / Figen Tanju / Yüksel Bilginer / Ümit Gökhan / Ezgi Yol / Sönmez Tuygun / Hülya Alkanok / Gülsen Erçin / Aysel Özdel
Faune'lar: Nazif Şen / Fikret Değerli / Mehmet Bilgin / Haluk Özsoydaş / Barlas Kobaner / Batu Erinç / Engin Ergül
Piyanist: Gastone Maggi
Dekor: Kezban Tamer
Kostüm: Türkân Onat

II

BAHÇESARAY ÇEŞMESİ (Lirik Bale)

Müzik: Boris Assafiev
Şef: Pino Trost
Prenses Maria: Tülin Oğurman
Giray Han: Mitko Stoimenoff
Baş Nedime Zarema: Semra Şatıroğlu
Dadı: Figen Aktaş
Askerler: Nazif Şen / Fikret Değerli / Mehmet Bilgin / Barlas Kobaner / Haluk Özsoydaş / Batu Erinç / Engin Ergül

III

BALE EMPRESYONLARI (2 Tablo)

Müzik: Amilcare Ponchielli
Düzenleyen: Georg Makedonsky
Şef: Pino Trost
Oynayanlar: Cana Ünlü / Mitko Stoimenoff / Tülin Oğurman / Emel Özdel / Nazif Şen / Fikret Değerli / Semra Maytalman / Semra Şatıroğlu / Sönmez Tuygun / Yüksel Bilginer / Ezgi Yol / Gülden Erinç / Ümit Gökhan / Hülya Alkanok / Mehmet Bilgin / Haluk Özsoydaş / Engin Ergül
Piyanist: Gastone Maggi

Repetitör: Tülin Oğurman
Dekor: Kezban Tamer
Kostüm: Türkan Onat

1969 yılının Ocak ayında, *Bahçesaray Çeşmesi, Bale Empresyonları, Sihirli Gece* baleleri Tepebaşı sahnesinde yinelendi; *Faust* ve *Kuğu Gölü* balelerinden bölümler de yine Makedonsky'nin koreografisiyle sahnelendi. 1969 yılının Nisan ayında Tepebaşı'ndaki İstanbul Şehir Operası, Taksim'deki Kültür Sarayı'na taşındı; İstanbul ve Ankara Devlet Opera ve Baleleri'nin (Devlet Tiyatrosu bünyesinden ayrılarak) tek yönetsel merkeze bağlanması bu yıla rastlar. "İstanbul Devlet Opera ve Balesi" başlığını taşıyan ve yine Nisan 1969'da yayımlanan kitapçıkta şunları söylüyordu Aydın Gün: "Milletlerin tarihinde başlangıçta ehemmiyeti belli olmayan öyle olaylar var ki, bunlar politik, ekonomik, hatta sosyolojik hiçbir değer taşımadıkları halde zamanla bütün olayların ve kuruluşların üstüne çıkarak kendi çağlarının yegâne değer ölçüsü ve sembolü olmuştur. Alman tarihçilerinin 18. yüzyılın ikinci yarısına Wagner Asrı demesi, Viyana Devlet Operası'nın şehrin, hatta bütün Avusturya'nın, tek sembolü sayılması, Paris, Londra, La Scala operalarının bu şehirlerin övünme ve gurur kaynağı olması gibi. Hammaddelerin veya fabrikaların tek başına birer kudret ölçüsü olmadığının açıkça anlaşıldığı çağımızda ülkeler arasında bir savaş varsa, o da gayesi sadece insanların mutluluğu olan ve bütün manevi değerleri içine alan bir kültür savaşıdır. Bu gerçeğin şuuruna varmış olan yöneticilerimizin, yurdun çözüm bekleyen binlerce meselesi arasında İstanbul opera binası ile bizzat meşgul olarak bitirilmesine öncelik tanıması, her bakımdan şayanı şükran bir olaydır."

Kuruluş aşamaları Tenasüp Onat tarafından gerçekleştirilen İstanbul Devlet Balesi'nin ilk gösteri döneminde (1969-1970) konuk koreograf Alfred Rodrigues tek perdelik üç kısa bale sahneye koydu : *Glazunov Suite, Orpheus* ve *Judith. Kuğu Gölü*'nün bir bölümünün İstanbul'da ilk kez Ninette de Valois'nın "repetisyonuyla" sahnelenmesi bu çağlara denk düşer...

Kültür Sarayı'nın Kasım 1970'de yanmasından sonra, İstanbul Devlet Opera ve Balesi, gösterilerini Maksim Ti-

yatrosu ya da Şan Sineması sahnesinde sürdürmek zorunda kaldı (Kültür Sarayı'nın onarılarak Atatürk Kültür Merkezi adı altında kapılarını yeniden açması 1978 yılına denk düşer). İstanbul Devlet Balesi dansçıları üç yıl boyunca yalnız operaların bale bölümlerinde rol alabildiler; bunun nedeni İstanbul Devlet Opera ve Balesi'nin kalıcı bir koreografdan yoksun olmasıydı. 1973, İstanbul Devlet Balesi için bir dönüm noktası sayılmalı: Ankara'lı Güloya Aruoba, topluluğun bale başöğretmeni olarak atanırken, Alfred Rodrigues koreograf kadrosuyla İstanbul'a geliyordu. İstanbul'da balenin operadan "özerk"leşmesinin ilk adımı olarak görülen bu iki atama, ilk ürününü 31 Mart 1973'te verdi: 26 kişilik dansçı topluluğu yine tek perdelik üç kısa bale ile baleseverlerin önünde perde açtı. Bu baleler *Sebastian* (Menotti), *Köçekçe* (Ulvi Cemal Erkin), *Catulli Carmina* (Carl Orff) olarak sıralanabilir:

SEBASTİAN

Müzik: Menotti
Koreografi ve Sahneye Koyan: Alfred Rodrigues
Orkestra Şefi: Gustav F. Kuhn
Dekor - Kostüm: Osman Şengezer
Sebastian: Ümit Karabel / Mehmet Bilgin
Genç Kız: Canan Kobaner / Ülkü Aktel
Kont: Barlas Kobaner
Kont'un Kızkardeşleri: Meral Öge / Semra Maytalman / Nil Kutval / Yüksel Bilginer
Askerler: Semra Kender / Emel Alper / Mehmet Bilgin / Haldun Yedican / Ümit Karabel / Cem Ertekin
Dört Arkadaş: Sema Başaran / Ümit Gökhan / Figen Etüs / Aysel Özdel / Nilgün Kuçani / Sönmez Tuygun
Dört Palyaço: Nildan Tuğbay / Tülin Sarıoğlu / Nigâr Akanay / Buket Dizici / Nalan Süer

KÖÇEKÇE

Müzik: Ulvi Cemal Erkin
Koreografi: Alfred Rodrigues
Orkestra Şefi: Gustav F. Kuhn
Dekor - Kostüm: Osman Şengezer

Pas de Deux: Emel Alper / Canan Kobaner / Özkan Arslan / Ümit Karabel

Solo: Semra Denker / Ülkü Aktel

Köçekler: Sema Başaran / Sönmez Tuygun / Yüksel Bilginer / Aysel Özdel / Figen Etüs / Ümit Gökhan / Semra Maytalman / Nil Kutval / Tülin Sarıoğlu / Nilgün Kuçani / Meral Çge / Nilgün Gülerman

CATULLI CARMINA

Müzik: Carl Orff

Koreografi ve Sahneye Koyan: Alfred Rodrigues

Orkestra Şefi: Gustav F. Kuhn

Dekor - Kostüm: Osman Şengezer

Soprano: Oya Tekin / Alis Manukyan

Tenor: Kevork Boyacı

Koro: Devlet Opera ve Balesi Sanatçıları

Catullus: Özkan Arslan

Lesbia: Semra Denker / Ülkü Aktel / Semra Maytalman

Calius: Barlas Kobaner

Aşıklar: Emel Alper / Canan Kobaner / Nil Kutval / Nilgün Kuçani / Yüksel Bilginer / Nildan Tuğbay / Semra Denker / Ülkü Aktel / Semra Maytalman / Figen Etüs

Üç balenin de tasarımını gerçekleştiren Alfred Rodrigues, *Köçekçe* konusunda şu notu düşer: "Öncelikle Ulvi Cemal Erkin'in müziğiyle Osmanlı devri yaşantısına uygun olarak dansçılar kız-erkek ayrı ayrı dans ederler. Sonra aynı müzikle dans edilen *Pas De Deux*, modern *Türkiye'de kadınla erkeğin toplum yaşamındaki eşitliklerini* yansıtır". (İstanbul Devlet Opera ve Balesi *Köçekçe / Sebastian / Catulli Carmina* tanıtım kitapçığı, 1973). 22 Şubat 1974'te 1973-1974 mevsiminin tek yapıtı olan *Coppelia* gün ışığına çıktı. Güloya Aruoba'nın koreografisini (Arthur St. Leon'dan yola çıkarak) gerçekleştirdiği yapımda başrolü (Swanilda) Binay Okurer canlandırdı; Binay Okurer aynı rolde Ankara'da sahneye çıkmıştı (1961). *Coppelia*'nın program dergisinde (Şubat 1974) şu görüşlere yer veriliyordu: "Devlet Opera ve Balesi perdelerini bir klasik baleyi bütünüyle seyrettirmek için açıyor bu kez.

Coppelia büyük önem taşıyor, İstanbul Balesi için. Herşeyden önce, daha çok genç ve küçük kadrolu olmasına rağmen, seyircinin ilgisini çekecek, sürekli temsiller verebilecek bir düzeye ulaşmış olduğunu kanıtlıyor bu eserle. 31 Mart 1973'de üç baleyle ilk temsilini veren bale bölümü, genel sanat yönetmenimiz Aydın Gün'ün eser olarak bir klasik bale seçmesi üzerine, *Coppelia*'yı sahneliyor. Bale bölümüne her türlü yardımı yaparak kuvvet veren ve destek olan, İstanbul'a operadan sonra bir de bale kazandıran Aydın Gün'e bale bölümü adına teşekkür eder, bu arada değerli hocamı ve Türk Devlet Balesi'nin kurucusu Dame Ninette de Valois'ya minnet hislerimizi bir kez daha yenilemeyi borç biliriz."

1974-1975 dönemi yine tek ve uzun bir yapıma tanık oldu: *Kuğu Gölü*. Petipa-İvanov'un özgün koreografisini temel alarak yapıtı Güloya Aruob sahneledi. Odette-Odile rolünü Canan Kobaner'le Tülin Karabel dönüşümlü olarak bölüşürken, Prens Siegfried'i Özkan Arslan canlandırıyordu. 1975-1976'da *Raymonda* (2 Ekim 1975, koreograf: Rodrigues), *Petruşka* (29 Ocak 1976, koreograf: Fokine/ Davidson) ve *Kurban* (29 Ocak 1976, koreograf: Sait Sökmen) ramp ışıklarına çıktı. Önceden Ankara Devlet Tiyatrosu sahnesinde gösterime sunulan *Kurban*, konusunu Güngör Dilmen Kalyoncu'nun aynı adlı oyunundan alıyordu. Sait Sökmen'in yapımı kurgularken müziğe yer vermediğine de değinmek gerek. Martha Graham'ın *Kutsal Komedya*, Doris Humphrey'in *Su İzlenimleri* ve Mary Wigman'ın *Gecenin Tarihi* adlı çalışmaları "suskun dans" olgusunun Batı'da ilk örnekleriydi. Güçlü bir dans tiyatrosu örneği olan ve dekoruyla kostümü Selçuk Tollu imzasını taşıyan *Kurban*'ın ilk sergilenişinde Ayla Ünal, Barlas Kobaner ve Nildan Ada başrolleri bölüştü.

1976-1977 yıllarında Duygu Aykal'ın *Oluşum*'unun yanı sıra 21 Aralık 1976'da *Carmen Suit* (koreograf: İvanova), 15 Nisan 1977'de *Walpurgis Gecesi* (koreograf: Duse), 15 Nisan 1977'de Aruoba'nın sahnelemesiyle *Les Patineurs*, yine 15 Nisan 1977 Kenneth Mc Millan/Suna Şenel'in ortak tasarımıyla *The Burrow* (Kapandakiler) gündeme geldi. Bir yıl sonra (25 Mayıs 1978) dört bale aynı gece perde açtı: *Miraculous Mandarin* (Harika Mandarin), *Time Remembered* (Anılar), *A Continuing İncident* (Kavak Yeli),

Dedication to Balanchine (Balanchine'e Armağan). Tüm yapımların koreografisini Todd Bolender üstlenmişti. Bartok, Ravel, Copland ve Çaykovski'nin müziğinden ilginç bir gösteri oluşturuyordu Bolender.

Todd Bolender, Louis Moreau Gottshalk'ın *Grand Tarantelle*'ini 30 Kasım 1978'de renkli bir sahne anlayışıyla seyirciye sundu. Aynı gün perde açan *Öykü* adlı tek perdelik bale Ankaralı genç koreograf Geyvan Mc Millen'in koreografik mühürünü taşıyordu. 1978-1979 döneminde ayrıca Oytun Turfanda'nın koreografisiyle *Hürrem Sultan* (müzik: Nevit Kodallı), Riccardo Duse'nin koreografisiyle Strauss'un *Mezuniyet Balosu* ve Rachmaninov'un *Tristan ile Isolde*'u sahne ışıklarına çıktı. 1979-1980 döneminin tek gösterisi olan *Giselle*'de (koreografi: Petipa/Turfanda) Lale Özdemiroğlu (Giselle) ve Oytun Turfanda (Albrecht) başrolleri bölüştü.

1980-1981 yılları Türk koreografları için verimli bir mevsim oldu: Sait Sökmen'in *Çark*'ı ve *Konçerto*'suyla Aysun Aslan'ın *Çeşitlemeler*'i arka arkaya perde açtı. Üç baleyi sunan tanıtım kitapçığında Okan Demiriş şöyle diyordu: "Klasik bale eğitimini ve Türk folklorunu tanıyan çağdaş koreograflarımız, her iki unsurun özünden yararlanarak Türk adımlarını esas alan milli baleyi yaratırlarken, teknik becerisi ve artistik kabiliyeti yüksek olan dansçılarımız, tarz ne olursa olsun, sahneye koyulan eserin sevilmesi için güçlerini ve duygularını ortaya koyarak izleyicinin hayranlığını kazanma çabalarıyla Türk balesini kısa sürede geliştirerek yükseltecektir." (İstanbul Devlet Opera ve Balesi Yayınları, 1980-1981, No.4). Bu üç "avant-garde" yapımın dekor çizimini Osman Şengezer, kostüm yaratımını Şanda Zıpçı gerçekleştirdi. Oytun Turfanda'nın (Petipa'nın klasik koreografisiyle) Minkus'un *Don Kişot*'unu sahnelemesinin ardından yine Aysun Aslan'ın bir "modern" çalışmasıyla yüzleşti İstanbul seyircisi: *Denge*. Aynı demlerde Beyhan Fowkes'in *Gökkuşağı* başlıklı deneysel balesi İstanbul Devlet Balesi dansçıları tarafından yorumlandı. 1981-1982 döneminin son gösterisi olan *Mavi Tuna*'yı (Strauss) konuk koreograf Vytautas Grivitskas sahneye koydu; yapımın başrollerini Oktay Keresteci, Emel Alper ve Alev Kutnay üstlendi.

1982-1983 gösteri dönemi önce yine Grivitskas'ın *Peer*

Gynt tasarımıyla açıldı; ilginç bir İbsen-Grieg alaşımı olan *Peer Gynt*'te Oktay Keresteci (Peer Gynt) ve Emel Alper (Solveig) önde gelen iki rolde dans etti. 1983 ortalarında sunulan *Maskeler* (koreografi: Nasuh Barın), *Sarhoş* (koreografi: Selçuk Borak), *Le Corsaire* (koreografi: Oytun Turfanda) ve *İkili* (koreografi: Oytun Turfanda) nitelikli bir modern-klasik dengesi oluşturuyordu. 1983-1984 döneminde yinelenen *Maskeler*'le *Sarhoş*'a Aysun Aslan'ın John Neptune'un müziği üstüne tasarımladığı "avant-garde" *Ayna* katıldı. 1983-1984 mevsimi ayrıca "arı klasik" bir yapımla (*La Bayadère*, koreografi: Petipa/Turfanda) bir "folklorik bale" örneğine (*Şehrazat*, koreografi: Fokine/Berizoff) tanık oldu. Modern, klasik, folklorik etmenlerin değişik yapımlarda sergilendiği bir dönemdi 1983-1984 mevsimi.

İstanbul Devlet Balesi için 1980'lerin ortaları (konuk koreografların çağrılması açısından) oldukça hareketli geçti: Naila Nazirova'nın *1001 Gece* ve *Leyla ile Mecnun* baleleri, Roberto Fascilla'nın *Tangolar*'ı, Peter van Dyk'ın *Kuğu Gölü* yapımı, Rudolf Nureyev'in *Uyuyan Güzel*'i 1984-1985 ve 1985-1986 dönemleri kapsamında perde açtı. *Paquita* (koreografi: Petipa) Sonya Arslan ve Oytun Turfanda'nın düzenlemesiyle sahnelendi. 1986-1987 döneminde kimi yinelemelerle birlikte Aysun Aslan'ın yeniden düzenlenen *Ağıt*'ı ve Turfanda'nın kısa çalışması *Hüzünlü Vals* ortaya çıktı. 1987 başlarındaysa önemli bir kültür olayına tanık oldu Türk baleseverleri: Genç ve yetenekli besteci Babür Tongur, Verdi'nin *La Traviata* operasının müziğini bale suiti olarak yeniden düzenledi ve yapımın özgün koreografisini Oytun Turfanda gerçekleştirdi. Tongur/Turfanda ikilisinin *Kamelyalı Kadın* yapımının "dünya prömiyeri", 28 Mart 1987'de İstanbul Devlet Balesi sahnesinde yer aldı.

9 Mayıs 1987 günü Oytun Turfanda'nın yeni çağdaş dans tiyatrosu yapımı *İnsanın Yükselişi* sahnelendi. Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin Türkiye'de toplanması nedeniyle Türkiye Olimpiyat Komitesi tarafından ısmarlanan bale yaklaşık kırk dakika sürüyordu. Birçok dansçının rol aldığı yapımda Oytun Turfanda, olimpiyat olgusunu insanları birleştiren, sevgi, dostluk, kardeşlik ve barışa götüren bir unsur olarak yorumladı. Müzik Cangiz

Tanç, dekor ve kostüm Osman Şengezer imzasını taşırken, Alev Kutnay, Oktay Keresteci, Verda Düzkan, Mehmet Turpoğlu, Nil Berkan, Nur Berkan, Nilay Yeşiltepe, Mesut Tokgöz, Selçuk Borak, Lale Sezgin, Yavuz Özdel, Rana Ayabakan, Ümit Karabel, Uğur İlter, Hülya Aksular, Niyazi Zeki, Feridun Yedican, Oğuz Türkölmez, Ercan Yüken, Ahmet Eroğlu, Murat Üstün, Emel Yanar, Serap Konuk, Ege Onat, Vecibe Güner, Pıtırcık Akkerman başlıca rolleri üstlendiler. İstanbul Devlet Balesi 1986-1987 gösteri dönemini bu baleyle noktalamış oldu.

1987-1988 döneminde Herold-Lanchbery'nin *Şımarık Kız* balesi (koreografi: Frederick Ashton, sahneye uygulayanlar: Suna Şenel/Deniz Olgay), *Nijinsky İle Bir Akşamüstü* (müzik: Chopin/von Weber/Rimsky-Korsakov/ Debussy, koreografi: Geyvan McMillen), *İnsanın Yükselişi* (müzik: Cengiz Tanç, koreografi: Oytun Turfanda), *Bebek* (müzik: Sibelius, koreografi: Oytun Turfanda), *Prens Igor / Poloveç Dansları* (müzik: Borodin, koreografi: Oytun Turfanda) sahnelendi. Bir sonraki dönemde dört değişik yapım ramp ışıklarına çıktı: *Antonius ve Kleopatra* (müzik: Haçaturyan, koreografi: Valery Panov), *Mitos* (müzik: Debussy, koreografi: Selçuk Borak), *Meditasyon* (müzik: Massenet, koreografi: Geyvan McMillen), *Tangolar* (müzik: Piazzola, koreografi: Roberto Fascilla). Bu yapımların tümünde İstanbul Devlet Balesi'nin "prima" dansçıları rol alıyordu.

1989-1990 sezonu, Boris Assafiev'in *Bahçesaray Çeşmesi* (koreografi: Margie Scott/Yuri Papko) balesiyle açıldı. Başrolleri Oktay Keresteci/Erdal Uğurlu (Giray Han), Alev Kutnay/Hülya Aksular (Maria) ve Hülya Aksular/Sibel Sürel Uğurlu/Nil Berk (Zarema) paylaşıyordu. Aynı dönemde Oytun Turfanda'nın özgün koreografisiyle *Niçin* balesi sahnelendi. Kara Karayev'in müziği üstüne temellendirilen ve dramatik bir dans tiyatrosu olan bu balede başrollerde Alev Kutnay/Hülya Aksular (Ana), Oktay Keresteci (Oğul), Sibel Sürel Uğurlu/Serap Alnıaçık (Kız) sahneye çıkıyordu. Dünyayı sarsan şiddet olaylarına barışçı bir çözüm getirmeyi amaçlayan bir librettodan (Oytun Turfanda/Osman Şengezer) yola çıkıyordu bu ilginç bale. Dekor ve kostüm yaratımını Osman Şengezer üstlenmişti. 1990'ın son gösterisi *Giselle* balesi oldu. Müzik Adolphe

Adamı, koreografi Jean Coralli/Jules Perrot imzasını taşıyordu. Oytun Turfanda'nın sahneye koyduğu bu balede başdansçı olarak Giselle rolünde Sibel Sürel Uğurlu ve Hülya Aksular, Albrecht rolünde Oktay Keresteci ve Haldun Yedican dans ettiler..

İstanbul Devlet Balesi'nin kaynağı olan Mimar Sinan Üniversitesi İstanbul Devlet Konservatuarı Bale Bölümü'nde (kuruluş tarihi olan 1971'den günümüze) Geoffrey Davidson, Joanne O'Hara, Carmen Biascoachea, Ferit Akın, Güloya Gürelli Aruoba, Binay Okurer, Editha Alnıaçık, Meral Tunalı, Şebnem Aksan, Dilek Evgin, Aydın Teker gibi yerli yabancı eğitmenlerin sahne üstünde uygulamalı klasik ve modern bale dersleri verdiğine tanık oluyoruz. Akademik yıl noktalandığında düzenlenen "resital" sırasındaysa genç öğrenciler tarafından kimi "deneysel-koreografik" çalışmalar sergilenir, ünlü klasik yapıtların "repetisyon"ları gerçekleştirilir...

Şebnem Aksan Londra ve New York'ta çalışmalarda bulundu. Rochester Üniversitesinde Martha Graham ve Merce Cunningham'ın tekniklerini inceledi. Juilliard Müzik Okulu'nda Anthony Tudor, Margaret Crask, Alfredo Carvino, Jose Limon ve Anna Sokolow'la çalıştı, konservatuarda *Çağrışımlar, Yankılar, Mimianna II, Yıldızlar da Var, Kristaller, Bozlak, Balanchine'e Bakış* gibi parçaları özgün yaklaşımlarla sahneye koydu...

Dilek Evgin (yine Londra yoluyla) eğitmen "kimliğini" perçinleştirdi. Tasarımlarında Anadolu'nun tadını sim benzeri işleyen bir sanatçı Evgin. *Bir Bahar Günü, Swas Düz Halayı-Horon, Ezgiler, Koza, Kördüğüm* önemli yapıtları arasında sayılabilir. Özellikle *Koza* kendi içinde son derece ilginç bir yapım; geleneksel Türk dans motiflerini Batılı kalıplara başarıyla uyarlaması açısından dans tiyatrosu tarihimizin bir kilometre taşı sayılabilir. Konu Afşar Timuçin'in aynı adlı öyküsünden alınmış: Katı göreneklerin sevdaya bile göz yummaması, bireyin kişiliğini törpülemesi ve kimliğini parçalamaya yönelmesi olarak özetlenebilir *Koza*...

Konservatuar öğrencileriyle her yıl bir modern yapımı sergileyen Aydın Teker'e göre modern dans, dansçının bedensel kapasitesiyle düşünsel gücünü zorlayıp yaratıcı dinamizmini gerçekçi bir tabana oturtuyor. Devinimler,

(her izleyiciye göre değişen) simgeler yüklenmiş oluyor böylece. Mimar Sinan Üniversitesi'nde modern dans, kompozisyon (tasarım) ve emprovizasyon (doğaçlama) dersleri veren Aydın Teker, New York'ta Kazuko Hirabayashi Dans Tiyatrosu, Marcus Shulkind Dans Topluluğu, New Haven Dans Repertuar Topluluğu gibi birimlerde dans etti. Yine New York'ta Aydın Teker ve Dansçıları başlığı altında kendi modern dans topluluğunu kurarak *More* (1980), *Cage* (1980), *City Interaction* (1981) adlı parçaların koreografilerini tasarımladı. Aydın Teker konservatuar öğrencileriyle şu yapımların koreografilerini gerçekleştirdi: *Nereye?, Duette, Gençliğe Armağan, Noktasız, Tangomania...*

Türkiye'nin ilk erkek bale sanatçılarından Ferit Akın, 1941 yılında İstanbul'da doğdu. 1948'de Ninette de Valois'nın kurduğu Yeşilköy Bale Okulu (Milli Türk Bale Okulu) bünyesine öğrenci olarak katıldı. Ankara Devlet Konservatuarı Bale Bölümü'nü 1959'da bitirdi.

1961'de Ankara Devlet Balesi'nde başdansçı oldu. 1966 yılında Almanya'ya giderek çalışmalarını Nürnberg ve Berlin'de sürdürdü. Türkiye'ye döndüğünde İstanbul Devlet Konservatuarı (yeni adıyla Mimar Sinan Üniversitesi İstanbul Devlet Konservatuarı) öğretim kadrosuna geçti. Öğrencileriyle önemli klasik yapıtların "repetisyon" ve uygulamalarını gerçekleştirdi. 1990 yılında aramızdan ayrıldı...

Meral Tunalı, 1946 yılında Ankara'da doğdu. 1959'da Ankara Devlet Konservatuarı'na girdi. 1964-1981 yılları arasında Ankara ve İstanbul Devlet Baleleri'nde toplam yirmi beş yapıtta "solist" olarak dans etti. 1981 yılında Mimar Sinan Üniversitesi İstanbul Devlet Konservatuarı Bale Bölümü'ne öğretim görevlisi olarak katıldı. Günümüze değin birçok klasik bale yapıtının "repetisyon"unu sahneledi...

Almanya doğumlu Editha Alnıaçık, 1957-1961 yılları arasında Hannover Devlet Yüksek Bale Okulu'nda öğrenim gördü. 1962'de Türkiye'ye geldi ve 1963'te İstanbul'da bir "bale kursu" açtı. 1964, 1965, 1968 yıllarında resitaller gerçekleştirdi. İstanbul Devlet Konservatuarı Bale Bölümü'ne katıldı. Konservatuar öğrencileriyle aynı yıl Prokofiev'in *Peter ve Kurt* başlıklı müzikli öyküsünü özgün ko-

reografik tasarımla sahneledi. Editha Almaçık, İstanbul Devlet Tiyatrosu'nca sergilenen kimi oyunların dans düzenlerini de gerçekleştirdi...

İstanbul Devlet Balesi'ni noktalarken, Meriç Sümen için özel bir ayraç açmak gerek: Devlet Sanatçısı ve Türkiye'nin "Prima Balerina Assoluta"sı Meriç Sümen, 1961 yılında Ankara Devlet Konservatuarı'nı bitirdi. Aynı yıl Ankara Devlet Balesi'ne "başsolist" olarak katıldı. *Kuğu Gölü, Uyuyan Güzel, Giselle, Les Sylphides, Don Kişot, Bahçesaray Çeşmesi, Romeo ve Juliette, La Bayadère, Şımarık Kız, Ferhat İle Şirin, Judith, Esmeralda, Petruşka, Pagodalar Prensi, Fındıkkıran, Les Patineurs, Le Spectre de la Rose, Carmen Suite, Orpheus, Pembe Kadın, Güzel ve Canavar, Üç Kızkardeş, Çeşmebaşı* gibi klasik yapıtların başrolünde dans etti. İngiltere, Polonya, Japonya, Almanya, Bulgaristan, Tunus, Danimarka, Hollanda, Pakistan ve Mısır'da Türkiye'yi temsil etti. Bolşoy Balesi'nde *Giselle*'in başrolünü üstlendi (1972, 1979, 1982) ve Moskova, Kiev, Leningrad, Odessa'da ramp ışıklarına çıktı. Uluslararası Varna Bale Yarışması (1980), Moskova Uluslararası Bale Yarışması (1981,1985), Tokyo Uluslararası Bale Yarışması (1984) seçici kurul üyeliklerinde bulundu. Ankara Devlet Balesi Bale Sanat Yönetmeni ve başbalerini olarak ürün veren Meriç Sümen, 1986-1987 gösteri dönemi başlarında İstanbul Devlet Balesi'ne Bale Sanat Yönetmeni olarak katıldı.

Bale eğitimi konusunda şu noktaları vurguluyor Meriç Sümen: "İnsanın iş alanı, çalışma düzlemi ya da uzmanlık dalı ne olursa olsun, her şeyden önce yoğun bir eğitimden geçmesi gerekir. Tıpta da bu böyledir, mühendislikte de, balede de. Söz konusu ilgi alanı bale olduğunda şunu söylemek gerek: Balerin olmak için salt bacağını kaldırabilmek ya da kolunu uzatabilmek yetmez. Eksiksiz, dört dörtlük bir sanat eğitiminden geçmeli dansçı adayı. Müzik, dans ve bale kuramı ve tarihi, sanat tarihi, resim, tiyatro, mim, yabancı dil gibi kültür dersleri olmadan balerin yetişilmez..." (*Gösteri*, Temmuz 1986).

BEŞİNCİ BÖLÜM
İSTANBUL DEVLET BALESİ GÖSTERİ DÖKÜMÜ

Glazounov Suite / müzik: Glazounov (1969-1970, koreograf: Rodrigues)
Orpheus / müzik: Stravinsky (1969-1970, koreograf: Rodrigues)
Judith / müzik: Çetin Işıközlü (1969-1970, koreograf: Rodrigues)
Kuğu Gölü / müzik: Çaykovsky (1969-1970, koreograf: Ninette de Valois)
Sebastian / müzik: Menotti (1972-1973, koreograf: Rodrigues)
Köçekçe / müzik: Ulvi Cemal Erkin (1972-1973, koreograf: Rodrigues)
Catulli Carmina / müzik: Orff (1972-1973, koreograf: Rodrigues)
Coppelia / müzik: Delibes (1973-1974, koreograf: Güloya Aruoba)
Kuğu Gölü / müzik: Çaykovsky (1974-1975, koreograf: Güloya Aruoba)
Raymonda / müzik: Glaozunov (1975-1976, koreograf: Rodrigues)
Petruşka / müzik: Stravinsky (1975-1976, koreograf: Fokine/Davidson)
Kurban / müziksiz (1975-1976, koreograf: Sait Sökmen)
Oluşum / müzik: İlhan Usmanbaş (1976-1977, koreograf: Duygu Aykal)
Karmen / müzik: Bizet (1976-1977, koreograf: İvanova)
Walpurgis Gecesi / müzik: Gounod (1976-1977, koreograf: Riccardo Duse)
Les Patineurs / müzik: Meyerbeer (1976-1977, koreograf: Ashton/Aruoba)
The Burrow / müzik: Frank Martin (1976-1977, koreograf: Macmillan/Şenel)
Miraculous Mandarin / müzik: Bartok (1977-1978, koreograf: Todd Bolender)

Anımsanan Zaman / müzik: Ravel (1977-1978, koreograf: Bolender)
Süren Olay / müzik: Copland (1977-1978, koreograf: Bolender)
Balanchine'e İthaf / müzik: Çaykovsky (1977-1978, koreograf: Bolender)
Öykü / müzik: Henze (1978-1979, koreograf: Geyvan Mc Millen)
Grande Tarantelle / müzik: Gottshalk (1978-1979, koreograf: Todd Bolender)
Hürrem Sultan / müzik: Nevit Kodallı (1978-1979, koreograf: Oytun Turfanda)
Tristan ve Isolde / müzik: Rachmaninov (1978-1979, koreograf: Duse)
Kadettenball / müzik: Strauss (1978-1979, koreograf: Duse)
Giselle / müzik: Adam (1979-1980, koreograf: Petipa/ Turfanda)
Don Kişot / müzik: Minkus (1980-1981, koreograf: Petipa/ Turfanda)
Çark / müzik: Ravel (1980-1981, koreograf: Sait Sökmen)
Concerto / müzik: Bach (1980-1981, koreograf: Sait Sökmen)
Çeşitlemeler / müzik: Gismonti (1981-1982, koreograf: Aysun Aslan)
Denge / müzik:Oregon & the Art Ensemble of Chicago (1981-1982, koreograf: Aysun Aslan)
Gökkuşağı / müzik: Hirota - Keliehor (1981-1982, koreograf: Beyhan Fowkes)
Mavi Tuna / müzik: Strauss (1981-1982, koreograf: Vytautas Grivitskas)
Peer Gynt / müzik: Grieg (1982-1983, koreograf: Grivitskas)
Maskeler / müzik: Miles Davis (1982-1983, 1983-1984, koreograf: Nasuh Barın)
Sarhoş / müzik: Bley (1982-1983, 1983-1984, koreograf: Selçuk Borak)
Le Corsaire / müzik: Adam (1982-1983, koreograf: Oytun Turfanda)
İkili / müzik: Nevit Kodallı (1982-1983, koreograf: Oytun Turfanda)
Ayna / müzik: Neptune (1983-1984, koreograf: Aysun As-

lan)

Şehrazat / müzik: Rimsky - Korsakov (1983-1984, koreograf: Fokine/Beriozoff)

La Bayadère / müzik: Minkus (1983-1984, koreograf: Oytun Turfanda)

1001 Gece / müzik: Fikret Amirov (1984-1985, koreograf: Naila Nazirova)

Leyla İle Mecnun / müzik: Kara Karayev (1984-1985, koreograf: Naila Nazirova)

Paquita / müzik: Minkus (1984-1985, koreograf: Petipa)

Çeşitlemeler / müzik: Gismonti (1985-1986, koreograf: Burmeyster/Çikalova)

Tangolar / müzik: Piazzola (1985-1986, koreograf: Roberto Fascilla)

Kuğu Gölü / müzik: Çaykovsky (1985-1986, 1986-1987, koreograf: Peter Van Dyk)

Uyuyan Güzel / müzik: Çaykovsky (1985-1986, 1986-1987, koreograf: Rudolf Nureyev)

Hüzünlü Vals / müzik: Sibelius (1986-1987, koreograf: Oytun Turfanda)

Ağıt / müzik: Villa - Lobos (1986-1987, koreograf: Aysun Aslan)

Kamelyalı Kadın / müzik: Verdi (1986-1987, koreograf: Oytun Turfanda)

İnsanın Yükselişi / müzik: Cengiz Tanç (1986-1987, koreograf: Oytun Turfanda)

Şımarık Kız / müzik: Herold - Lanchbery (1987-1988, koreograf: Ashton / Şenel / Olgay)

Nijinski'yle Bir Akşamüstü / müzik: Chopin / Weber / Debussy / Rimsky-Korsakov (1987-1988, koreograf: Geyvan McMillen)

İnsanın Yükselişi / müzik: Cengiz Tanç (1987-1988, koreograf: Oytun Turfanda)

Prens İgor / müzik: Borodin (1987-1988, koreograf: Fokine/Beriozoff/Turfanda)

Bebek / müzik: Sibelius (1987-1988, koreograf: Oytun Turfanda)

Antonius ve Kleopatra / müzik: Haçaturyan (1988-1989, koreograf: Valery Panov)

Mitos / müzik: Debussy (1988-1989, koreograf: Selçuk Borak)

Meditasyon / müzik: Massenet (1988-1989, koreograf:

Geyvan McMillen)

Tangolar / müzik: Piazzola (1988-1989, koreograf: Roberto Fascilla)

Bahçesaray Çeşmesi / müzik: Assafiev (1989-1990, koreograf: Scott / Papko)

Niçin / müzik: Kara Karayev (1989-1990, koreograf: Oytun Turfanda)

Giselle / müzik: Adam (1989-1990, koreograf: Coralli/ Perrot/Turfanda)

ALTINCI BÖLÜM
İZMİR DEVLET BALESİ

İzmir Devlet Konservatuarı'nın 1959'da kurulmasına karşın, Devlet Balesi İzmir'de 1982 yılında perde açtı; ilk gösteri 21 Ekim 1982 tarihinde ramp ışıklarına çıkan *Çeşmebaşı*'ydı. Ferit Tüzün'ün özgün müziği üstüne kurgulanan (ve önceleri Ankara'da Ninette de Valois'nın koreografisiyle sahnelenen) *Çeşmebaşı*'nı İzmir Devlet Balesi'nde Suna Şenel sahneye koydu. Suna Şenel aynı yıl Petipa'nın *Uyuyan Güzel* koreografisini İzmir sahnesine uyguladı. 1983-1984 dönemi İzmir Devlet Balesi için (nicelik ve nitelik açısından) önemli bir yıl oldu. Necdet Levent'in bestelediği *Çoban Yıldızı*, Aralık 1983'te Suna Şenel'in özgün koreografisiyle perde açtı. Aytaç Şenel'in Ege'li balıkçıların aşklarını ve denizdeki çetin uğraşlarını anlatan Okaliptus Ağaçları öyküsünden baleye uyarlanan *Çoban Yıldızı*, Türk çizgi ve motiflerini klasik bale kalıplarıyla sundu. Başrolleri Nurselen İpekçi'yle Sabri Olgay paylaştı.

ÇOBAN YILDIZI

Müzik: Necdet Levent
Koreografi ve Sahneye Koyan: Suna Şenel
Öykü-Dramatik Metin: Aytaç Şenel / Serdar Ongurlar
Dekor - Giysi: Adnan Öngün
Genç Kız: Nurselen İpekçi / Biken Altanoğlu
Genç Balıkçı: Sabri Olgay / Serhat Nüfusçu
Genç Kız'ın Sırdaşı: Füheda Tekman
Genç Kız'ın Arkadaşları: Özden Abukay / Hülya Şeren / Biken Altanoğlu
Saf Adam: Suat Yeşiltepe
Yaşlı Balıkçılar: Erdal Tekin / Zeki Tören
Balıkçılar: İsmet Özer / Serhat Nüfusçu / Ufuk Kırbaş / Kerim Çimenciler

Genç Kızlar: Deniz Konuralp / Neslihan Kostakoğlu / Nükhet Güral / Hülya Topaç / Funda Güntan / Meltem Yorulmaz / Şenay Teke

Aynı dönemde konuk koreograf Sagatov İzmir'de Weber'in *Gül'ün Hayali*, Glier'in *Romans*, Minkus'un *Don Kişot, Le Corsaire* ve *Paquita*, Strauss'un *Polka*, Mendelssohn'un *İspanyol Dansı* yapıtlarını sahneye koydu. 1984-1985 gösteri mevsiminde *Güzel ve Canavar* (koreografi: Cranko/Şenel, başroller: Büken Altanoğlu, Sabri Olgay) ve *Randevu* (koreografi: Ashton/Şenel) seyirciye sunuldu. Dönemin başka bir balesi Mikhail Fokine'den Berizoff'un uyarladığı ve Tülin Oğurman'ın sahneye koyduğu *Şehrazat* oldu. 1985 yılı sonlarında sergilenen *Coppelia*, İzmir Devlet Balesi'nin ilk üç perdelik yapımı olarak tarihe geçti. İvanov'la Cecchetti'nin koreografisinden yola çıkarak Tülin Oğurman'ın sahneye koyduğu *Coppelia*, 1986 ve 1987 yıllarında da seyirciye sunuldu.

İZMİR DEVLET BALESİ (1985)
LEO DELİBES
COPPELİA
(Bale 3 Perde)

Koreografi: Lev İvanov
Orkestra Şefi: Ercan Yenal
Sahneye Uyarlayan: Tülin Oğurman
Dekor: Edip Tufanoğlu
Kostüm: Semiramis Tufanoğlu
Coppelia: Ebru Baran
Swanhilda: Füheda Avcı / Biken Altanoğlu
Franz: Sabri Olgay / Murat Akaoğlu / Ali Fırat
Coppelius: Zeki Tören / Yunus Kırılmış
Altı Arkadaş: Özden Abukay / Hülya Şeren / Nurselen İpekçi Ongurlar / Mine Zibel / Hülya Tppaç / Suna Zengin Çubukçu / (Funda Güntan / Neslihan Aktan / Nükhet Sevgen)
Belediye Reisi: Erdal Tekin
Hancı: Suat Yeşiltepe/Emre Tufanoğlu
Köylüler: Neslihan Aktan / Ali Fırat / Nükhet Sevgen / Ufuk Kırbaş / Neslihan Kostakoğlu / Cengiz Kılınç / Şenay

Teke / Suat Yeşiltepe / Meltem Türkoğlu / Muzaffer İlerler / Deniz Karakaş / Turgay Gürcan

İspanyol Bebek: Funda Güntan

Çinli Bebek: Nükhet Sevgen

İskoç Bebek: Neslihan Aktan

Sabah Saatleri: Neslihan Aktan / Nükhet Sevgen / Neslihan Kostakoğlu / Şenay Teke / Meltem Türkoğlu / Funda Güntan / Deniz Karakaş

Şafak: Özden Abukay / Hülya Şeren / Hülya Topaç

Dua: Nurselen İpekçi Ongurlar / Mine Zibel / Nükhet Sevgen

Çalışma Saatleri: Hülya Şeren / Funda Güntan / Nükhet Sevgen / Şenay Teke

Nişanlılar: İsmet Özer / Neslihan Aktan / Ali Fırat / Funda Güntan / Neslihan Kostakoğlu

İzmir'de bale (kısa özgeçmişi, sınırlı kaynakları ve değişik kökenli dansçılarına karşın) hızla gelişen bir olgu. Çağın Kültür ve Turizm Bakanı İlhan Evliyaoğlu, İzmir Devlet Opera ve Balesi'nin *Çeşmebaşı*'nı tanıtan kitapçığında (1982) özetle İzmir'in opera ve bale konusunda Ankara ve İstanbul'dan konuk olarak çağrılan topluluklarla yetinemeyeceğine, opera ve balenin kuruluşunun, İzmir'in gerçek bir kültür kentine dönüştürülmesinde önemli rol oynadığına değiniyordu.

Nisan 1987'de İzmir Devlet Balesi Adolph Adam'ın *Giselle* yapıtını sahneye koydu. Yapımı Jean Coralli ve Jules Perrot'nun koreografisinden yola çıkan Tülin Oğurman sahneye koydu. Başrolleri Biken Altanoğlu ve Füheda Avcı (Giselle), Serhat Nüfusçu ve Murat Akaoğlu (Albrecht) paylaşıyordu. 1989 yılının Nisan ayında, Oytun Turfanda'nın koreografisiyle *Yoz Döngü* ve *Bebek* baleleri ramp ışıklarına çıktı.

Yoz Döngü'nün müziği Güray Taptık-Cengiz Tanç imzasını taşıyordu. *Bebek*'in müziği Sibelius'un 2. Senfonisi'nden alınmıştı. *Yoz Döngü*'nün başrolünde Serhat Nüfusçu ve Özden Oktar, *Bebek*'in başrolündeyse Fulya Eröndeer/Funda Erboy (Bebek), Serhat Nüfusçu/Cüneyt Şekercioğlu (İsmail), Özden Oktar/Hülya Şeren/Nurselen Şekercioğlu (Zala) sahneye çıkıyordu. Dekor ve kostüm Osman Şengezer'indi.

Şubat 1990'da yine Oytun Turfanda'nın *Hürrem Sultan* balesi perde açıyordu. Dekor ve kostümlerini Osman Şengezer'in tasarımladığı yapımda Serhat Nüfusçu (Kanunî), Füheda Avcı (Hürrem), Nurselen Şekercioğlu/Meltem Türksoy (Gülbahar) başrolleri paylaşıyordu...

YEDİNCİ BÖLÜM

İZMİR DEVLET BALESİ GÖSTERİ DÖKÜMÜ

Çeşmebaşı / müzik: Ferit Tüzün (1982-1983, koreograf: Ninette de Valois / Suna Şenel)

Uyuyan Güzel / müzik: Çaykovsky (1982-1983, koreograf: Petipa/Şenel)

Çoban Yıldızı / müzik: Necdet Levent (1983-1984, koreograf: Suna Şenel)

Gül'ün Hayali / müzik: Weber (1983-1984, koreograf: Fokine/Sagatov)

Romans / müzik: Glier (1983-1984, koreograf: Mardirosyan/Sagatov)

Don Kişot / müzik: Minkus (1983-1984, koreograf: Gorski/ Sagatov)

Le Corsaire / müzik: Minkus (1983-1984, koreograf: Petipa/Sagatov)

Polka / müzik: Strauss (1983-1984, koreograf: Sagatov)

İspanyol Dansı / müzik: Mendelssohn (1983-1984, koreograf: Sagatov)

Paquita / müzik: Minkus (1983-1984, koreograf: Sagatov)

Güzel ve Canavar / müzik: Ravel (1984-1985, koreograf: Cranko/Şenel)

Les Rendez-vous / müzik: Auber (1984-1985, koreograf: Ashton/Şenel)

Şehrazat / müzik: Rimsky-Korsakov (1984-1985, koreograf: Fokine/Berizoff/Oğurman)

Coppelia / müzik: Delibes (1985-1986, 1986-1987, koreograf: İvanov / Cecchetti / Oğurman)

Giselle / müzik: Adam (1987-1988, koreograf: Coralli / Perrot)

Yoz Döngü / müzik: Güray Taptık - Cengiz Tanç (1988-1989, koreograf: Oytun Turfanda)

Bebek / müzik: Sibelius (1988-1989, koreograf: Oytun Turfanda)

Hürrem Sultan / müzik: Nevit Kodallı (1989-1990, koreograf: Oytun Turfanda)

SEKİZİNCİ BÖLÜM
ÇAĞDAŞ BALE TOPLULUĞU

Çağdaş Bale Topluluğu (bugünkü adıyla İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuarı Çağdaş Bale Topluluğu), 1972-1977 yıllarını kapsayan süreç içinde gerçekleştirilen aralıklı koreografik çalışmalar bir yana bırakılacak olursa, Haziran 1978'de kuruldu. Topluluğun kurucusu, genel sanat yönetmeni, koreografi (ve gereğinde dekorcusuyla kostümcüsü) Olga Olcay Bale Okulu'nda ve Güzel Sanatlar Akademisi'nde eğitim gördükten sonra altı yıl İstanbul Devlet Balesi'nde dansçı olarak sahneye çıkan Cem Ertekin'dir.

Çağdaş Bale Topluluğu'nun dansçı "potansiyeli" Cem Ertekin'in de öğretim görevlisi olduğu İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuarı bünyesinden "süzülür". Şöyle ki, kurumun bale eğitmenleri (Figen Yücel, Zehra Tarım, Zeynep Arıman, Oral Yazıcı, Talar Margarosyan) her öğrenciye "geleceğin çağdaş bale topluluğu dansçısı" gözüyle bakar, yeteneğini ve dinamizmini o bakış açısıyla yönlendirir. Günümüze değin Kadıköy Halk Eğitim Merkezi (*Barışa Doğru*, 1979; *Prometheus*, 1979; *Esintiler I*, 1979; *Carmina Burana*, 1979; *İlkbahar Ayini*, 1979; *Ferhat İle Şirin*, 1980); İstanbul Arkeoloji Müzeleri (*Carmina Burana*, 1979; *İlkbahar Ayini*, 1979; *Equinoxe*, 1980; *Verdi Çeşitlemeleri*, 1984; *Giselle*, 1984), İslam Eserleri Müzesi (*Perseus Efsanesi*, 1983; *Anadolu'dan Yapraklar*, 1983); Bodrum Kalesi (*Les Biches*, 1982; *Esintiler II*, 1983; *Melodi*, 1983; *Anadolu'dan Yapraklar*, 1983; *Perseus Efsanesi*, 1983) gibi ilginç ve değişik açık/kapalı mekânlarda ürün verdi. Önceleri Harbiye Muhsin Ertuğrul Tiyatrosu'nu, ardından Üsküdar Şehir Tiyatrosu'nu "sürekli sahne" olarak kullandı. 1987-1988 döneminde Atatürk Kültür Merkezi Konser Salonu'na geçti. Çağdaş Bale Topluluğu, nicel ve nitel düzeyinin yanı sıra (konuk koreograflar aracılığıyla) çokseslilliğini de korumaya özen gösterir: Sel-

çuk Borak'ın koreografisiyle *Nocus* (Stravinsky, 1983), Zeynep Arıman'ın koreografisiyle *Unutulanlar* (Beatles, 1983), Zehra Tarım'ın koreografisiyle *Picasso* (Jean-Michel Jarre, 1981), *Öyle Bir Dünya Ki* (Jean-Michel Jarre, 1982), *İnsancıklar* (Platinum / Chick Korea / Chicago / Jethro Tull, 1983), *Tohum* (Steven Schlacks, 1984), *Etkileşim* (Bela Bartok, 1985), *Değişim* (Aaron Copland / George Crum / Lukas Foss / George Rochberg, 1986), *Parçadan Bütüne* (Riegger, 1987), *Aranjuez Concerto* (Rodrigoe, 1988), *Evrim: Organizmadan Mekanizmaya* (Alynheim / Yücel Berrak, 1989) ramp ışıklarına çıktı. Çağdaş Bale Topluluğunun kuruluşundan günümüze değin (Cem Ertekin'in koreografik tasarımıyla) sahnelenen yapımlarının ve bestecilerin tarihsel dökümü şöyle sıralanabilir.

1977 *Barışa Doğru* (Gustav Mahler)
Prometheus (Jon Lord)
Esintiler I (Bach / Telemann / Rodrigues)

1978 *Carmina Burana* (Carl Orff)

1979 *İlkbahar Ayini* (İgor Stravinsky)

1980 *Equinoxe* (Jean Michel Jarre)
Ferhat İle Şirin (Arif Melikov)

1981 *Romeo ve Juliette* (Sergei Prokofiev)
Walpurgis Gecesi / Faust (Charles Gounod)
Arayış (Jon Lord)
Bir Pan'ın Öğleden Sonrası (Claude Debussy)
Gymnopaedie I ve *II* (Erik Satie)
1950'lerden Esinti (Benny Goodman)
Adagio (Tomasso Albinoni)
Divertissement (Andre Messager)
Sylvia (Leo Delibes)
Bahar Selleri (Sergei Rachmaninof)
Orpheus (İgor Stravinsky)
Rönesans Çeşitlemeleri (Anonim -16. yüzyıl)

1982 *Konçerto* (Edward Grieg)
Jogging Tarantelle (Haendel)

Ayışığı Sonatı (Ludwig Van Beethoven)
Two Pigeons Balesinden Seçmeler (Andre Messa ger)
Les Biches (Francis Poulenc)

1983 *Esintiler II* (Vivaldi / Assafiev / Nino Rota / Gers hwin)
Melodi (Gluck)
Anadolu'dan Yapraklar (Nedim Otyam)
Perseus Efsanesi (Claude Debussy / Senaryo: Jak Deleon)
Senfonik Şiir (Antonin Dvorak)

1984 *Başlangıç* (Sean Keohane)
Sevgi Üstüne (Değişik)
Bir Kır Gezisi (Dimitri Shostakovich)
Oryantal Fantezi (Camille Saint Saens)
Verdi Çeşitlemeleri (Giuseppe Verdi)
Rapsodi (Franz Liszt)
Giselle (Adolphe Adam)

1985 *Paquita* (Leon Minkus)
Walpurgis Gecesi / Faust (Charles Gounod)
La Traviata (Guiseppe Verdi)
Coşku (Thomas)
Ferhat İle Şirin (Arif Melikov)
Carmina Burana (Carl Orff)
Özgür Bahçe (Ketelbey)

1986 *Düşten Gerçeğe* (Massenet)

1987 *Raymonda* (Glazounov)
Noverre'e Saygı (Bellini)
Serenade (Schubert)
Esmeralda (Drigo)
Köçekçe (Ulvi Cemal Erkin)
Çıplak Dağda Bir Gece (Mussorsky)

1988 *Eski Bir Fotoğrafın Anısına* (Khrennikov)
Beyaz Gece (Luigini)
Giselle (Adam)

Bahar Selleri (Rachmaninov)
Kuğu Gölü 2. Perde (Çaykovsky)
Uyuyan Güzel / Pas de Deux (Çaykovsky)

1989 *Paprika* (Mayavridiani)
Mezuniyet Balosu (Strauss)

1990 *30'lardan 90'lara* (Tangolar)
Kuzey Rüzgârları (Sviridov)
Adagio (Albinoni)
Melodi (Gluck)
Walpurgis Gecesi (Gounod)
Equinoxe (Theodorakis)

Yine Çağdaş Bale Topluluğu'nun genel sanat yönetmeni ve İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuarı öğretim üyesi Cem Ertekin'in girişimleri sonucunda "1.Türk Koreografları Festivali / 1990" düzenlendi. İstanbul Devlet Balesi, Ankara Devlet Balesi, Türkuaz Dans Topluluğu, Çağdaş Bale Topluluğu, İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuarı, Mimar Sinan Üniversitesi İstanbul Devlet Konservatuarı dansçılarının rol aldığı bu gösteride şu yapımlar sergilendi: *Çocuk Şarkıları* (müzik: Chick Corea, koreografi: Dilek Evgin), *Dino İle Ceren* (müzik: Münir Nurettin Beken, koreografi: Yavuz Özdel), *1/2=2/1* (müzik: Klaus Ager, koreografi: Aydın Teker), *Mavinin Çağrısı* (müzik: Anugama, koreografi: Selçuk Borak), *Bale / Flüt / Piyano* (müzik: Chopin/Dvorak, koreografi: Figen Yücel), *Duygu* (müzik: Donizetti, koreografi: Binnaz Aydan), *Ağıt* (müzik: Villa Lobos, koreografi: Aysun Aslan), *Equinoxe* (müzik: Theodorakis, koreografi: Cem Ertekin).

DOKUZUNCU BÖLÜM
İSTANBUL FESTİVALİ

Türk balesinin bir bölümü sayılmamasına karşın Türkiye'de balenin tartışılmaz bir dilimini oluşturan Uluslararası İstanbul Festivali, kuruluşundan günümüze yeryüzünün yedi bucağından önemli toplulukları kentimize çağırıp Türk seyircisinin klasik bale ve modern dans kültürüne katkıda bulundu. İlk on yıl süresince İstanbul Festivali kapsamında kırk dört klasik bale ve on bir modern dans gösterisi sergilendi. Son beş yılda çağdaş bale, modern dans ve dans tiyatrosu gösterilerinde önemli bir artış oldu. İlk günden bugüne İstanbul sahnelerinde perde açan konuk topluluklar arasında şunları sayabiliriz: Londra Festival Balesi, Münih Devlet Balesi, Belçika Krallık Balesi, Sovyetler Birliği Devlet Balesi, Alvin Ailey Topluluğu, Alwin Nikolais Topluluğu, Londra Çağdaş Dans Topluluğu, Paul Taylor Dans Birimi, New York Harkness Balesi, Leningrad Akademik Balesi, Ankara Devlet Balesi, Vlandern Krallık Balesi, Bolşoy Balesi, Fransız Ren Balesi, Larry Richardson Dans Topluluğu, Küba Devlet Balesi, İskoçya Balesi, Fransız "Suskunun Tiyatrosu" Balesi, Fantasio Balesi, Yeni Danimarka Dans Tiyatrosu, Merce Cunningham Topluluğu, Carolyn Carlson, Baden Devlet Tiyatrosu, Karlsruhe Danza Viva Bale Topluluğu, Moskova Devlet Klasik Balesi, Netherlands Dans Tiyatrosu Gençler Topluluğu, Büyük Kanada Balesi, Bucket Dans Tiyatrosu, Maurice Bejart ve Lausanne Balesi, Martha Graham Dans Topluluğu...

Kitabın belgesel niteliğini korumak amacıyla Ankara Devlet Balesi'nin festivalde (başlangıçtan günümüze değin) sahnelediği yapımlara göz atalım: *Giselle* (1973, müzik: Adam, koreografi: Anton Dolin), *Çeşmebaşı* (1973, müzik: Ferit Tüzün, koreografi: Ninette de Valois), *Judith* (1973, müzik: Çetin Işıközlü, koreografi: Alfred Rodrigues), *Çoğul* (1973, müzik: Cengiz Tanç, koreografi: Duygu Ay-

kal), *Pembe Kadın* (1973, müzik: Necil Kazım Akses, koreografi: Oytu Turfanda), *Şımarık Kız* (1974, müzik: Herold-Lanchbery, koreografi: Frederrick Ashton), *İnsan-İnsan* (1979, müzik: Engin Aksan, koreografi: Duygu Aykal), *Giselle* (1979, müzik: Adam, koreografi: Grigoroviç), *Bir Aşk Masalı* (1982, müzik: Melikov, koreografi: Shakerea), *Deli Dumrul* (1986, müzik: Bülent Tarcan, koreografi: Güloya Aruoba)...

1990 yılında İstanbul Devlet Balesi festivalde şu yapımları sahnelemiştir: *Nemrut'un Dansı* (1990, müzik: Philip Glass, koreografi: Geyvan McMillen), *Erkin Konçerto* (1990, müzik: Ulvi Cemal Erkin, koreografi: Geyvan McMillen), *Mutlu Son* (1990, müzik: George Gershvin koreografi: Geyvan McMillen).

ONUNCU BÖLÜM
TÜRK KOREOGRAFLARI

Abidinoğlu, Rezzan - Viyana'da doğdu. Berlin Müzik ve Bale Akademisi'ni bitirdi, aynı kurumda eğitmen olarak çalıştı. Berlin Şehir Operası'na katıldı. 1955 yılında İstanbul'a geldi ve "Rezzan Abidinoğlu Bale Kursu"nu açtı. Aynı yıl İstanbul Belediye Konservatuarı Bale Bölümü'ne eğitmen olarak atandı. 1959 yılında İstanbul Şehir Operası'nın kurucu kadrosuna katıldı; 1960-1969 yılları arasında İstanbul Şehir Operası'nda sahnelenen tüm operaların bale bölümlerinin özgün koreografilerini gerçekleştirdi.

Aksan, Şebnem - Mimar Sinan Üniversitesi İstanbul Devlet Konservatuarı Bale Bölümü öğretim üyesi olan Şebnem Aksan, bale eğitimine Beatrice Fenmen'le başladı. Londra'da bulunan Arts Educational School'un sınavlarını verdi. New York'da Mercury Bale Topluluğu'nda dans etti. Rochester Üniversitesi'nde Graham ve Cunningham teknikleri konusunda uzmanlaştı. Juilliard School of Music'de çalışmalarda bulundu. Anthony Tudor, Jose Limon, Anna Sokolow, Alfredo Carvino, Margaret Crask gibi ustaların denetiminde eğitim gördü. Öğrencileriyle birlikte klasik yapımlar sahneleyen Şebnem Aksan, aşağıdaki parçaların özgün koreografilerini gerçekleştirmiştir: *Mimiana 2* (müzik: Bülent Arel 1976); *Yıldızlar da Var* (müzik: Klaus Ager, 1977); *Çağrışımlar* (müzik: Cengiz Tanç, 1977); *Yankılar* (müzik: Cengiz Tanç, 1980); *Kristaller* (müzik: Vivaldi, 1981); *Bozlak* (müzik: Adnan Saygun, 1982); *Balanchine'e Bakış* (müzik: Georges Bizet, 1984) ...

Aruoba, Güloya - Bale eğitimine Ninette de Valois'nın kurduğu Yeşilköy Okulu'nda başladı (1948) ve 1950'de Ankara Devlet Konservatuarı Bale Bölümü'ne geçti. 1958'e dek Joy Newton, Audrey Knight, Beatrice Appleyard, Molly Lake, Travis Kemp gibi eğitmenlerle çalıştı. Ankara

Devlet Balesi'nde dansçı ve eğitmenlik görevlerinde bulundu. Royal Ballet School ve Royal Ballet Company'de incelemeler yaptı. 1972-1978 arası İstanbul Devlet Balesi'ni yönetti. Değişik klasik yapımları İstanbul ve Ankara'da sahneleyen Aruoba, *Deli Dumrul* (müzik: Bülent Tarcan, 1981-1982); *Köçekçe* (müzik: Ulvi Cemal Erkin, 1981-1982); *Saray Eğlenceleri* (müzik: Kemal Çağlar, 1981-1982); *Düğün* (müzik: Ulvi Cemal Erkin, 1982-1983); *Hıdrellez* (müzik: Muammer Sun, 1985-1986) başlıklı Türk balesi yapımlarının koreografilerini gerçekleştirdi.

Aslan, Aysun - Ankara'da doğdu. Bale öğrenimini Ankara Devlet Konservatuarı'nda tamamladı (1974). Aynı yıl Ankara Devlet Opera ve Balesi'ne dansçı olarak katıldı. Geyvan Mc Millen'ın topluluğunda sahneye çıktı. İlk kısa koreografi denemelerini Chick Corea, Shakti ve Weather Report'un müzikleriyle televizyon için yaptı. 1979-1980 döneminden günümüze çalışmalarını İstanbul Devlet Opera ve Balesi'nde sürdüren Aslan, *Çeşitlemeler* (1980-1981, müzik: Gismonti); *Denge* (1981-1982, müzik: Oregon and the Art Ensemble of Chiago); *Ayna* (1983-1984, müzik: John Neptune); *Ağıt* (1986-1987, müzik: Villa Lobos) başlıklı modern yapımların koreografilerini gerçekleştirdi. 1990 yılında (Aydın Teker'le birlikte) Türkuaz Dans Topluluğu'nu kurdu.

Aykal, Duygu - 1963 yılında Ankara Devlet Konservatuarı Bale Bölümü'nü bitirip Almanya'ya gitti. Essen Folkwang Yüksek Bale Okulu'nda bir yıl Kurt Joos'la çağdaş bale ve A.Kunst'la "Laban dans yazısı" çalıştı. 1964'te Ankara Devlet Opera ve Balesi'ne dansçı olarak atandı. 1968'de koreografi öğrenimi için Londra'ya gitti. Krallık Bale Okulu'nda (Royal Ballet School) üç yıl Leonide Massine'den "Dans Kompozisyonu Kuramı" eğitimi gördü. Londra Çağdaş Bale Okulu (Contemporary Dance School) ve Benesh Dans Yazısı Enstitüsü (Benesh Institute of Choreology) kurumlarında çalışmalarda bulundu. 1973'te Londra Festival Balesi'nde L. Massine'nin *Üç Köşeli Şapka*, 1976'da Paris Operası'nda Nijinsky'nin *Bir Pan'ın Öğleden Sonrası* balelerini sahneye koydu. 1978'de Devlet Halk Dansları Topluluğu'nun kurulması çalışmalarında bulundu ve topluluğun genel sanat yönetmenliğini üstlendi. Duygu Aykal'ın Ankara ve İstanbul Devlet Bale-

si'nde sahnelediği modern yapımlar şöyle sıralanabilir: *Çoğul* (1973-1974, müzik: Cengiz Tanç); *Oluşum* (1973-1974, müzik: İlhan Usmanbaş); *Bulutlar Nereye Gider* (1977-1978, müzik: İlhan Usmanbaş); *İnsan İnsan* (1978-1979, müzik: Engin Aksan); *Biz-Siz-Onlar* (1982-1983, müzik: Sfetsas); *İnsancık* (1984-1985, müzik: Engin Aksan). 1988'de ölüme yenik düştü.

Barın, Nasuh - 1954 yılında Ankara'da doğdu. 1964 yılında Ankara Devlet Konservatuarı Bale Bölümü'ne girdi. 1973 yılında Bale Orta Devre'yi bitirip Ankara Devlet Balesi'nde çalışmaya başladı. 1975 yılında Bale Yüksek Bölümü'nü bitirerek Milli Eğitim Bakanlığı'nın verdiği bursla yurtdışına gitti. Almanya'nın Essen kentindeki Folkwang Yüksek Okulu'nda "Dans Kompozisyon Kuramı" eğitimi gördükten sonra önce Ankara, ardından İstanbul Devlet Balesi'nde çalışmaya başladı. Günümüze değin değişik tiyatro koreografileri gerçekleştiren Barın'ın *Maskeler* (1982-1983,1983-1984, müzik: Miles Davis) yapımı ilk modern dans denemesidir.

Borak, Selçuk - 1952 yılında İstanbul'da doğdu. 1969 yılında İstanbul Devlet Opera ve Balesi'ne katıldı. *Raymonda, Petruşka, Kurban, Carmen, Kapandakiler, Faust, Hürrem Sultan, Don Kişot, Giselle, Mavi Tuna* yapımlarında dans etti. Arada opera, operet, müzikal ve tiyatro koreografileri gerçekleştirdi. 1982 yazında İngiltere'ye giden Borak, Royal Ballet Company'de çalışmalarda bulundu. *Sarhoş* (1982-1983, 1983-1984, müzik: Bley) ilk tek perdelik dans tiyatrosu koreografisidir. Çağdaş Bale Topluluğu bünyesinde *Nocus* (1983, müzik: Stravinsky) başlıklı parçayı tasarımladı. 1989-1990 sezonunda Debussy'nin müziğiyle İstanbul Devlet Balesi'nde *Mitos* adlı koreografiyi gerçekleştirdi. 1990'da tasarımlanan "Türk Koreografları Çağdaş Bale Gösterisi"nde *Mavinin Çağrısı* (müzik: Anugama) başlıklı parçayı sahneledi...

Ertekin, Cem - 1949 yılında İstanbul'da doğdu. İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Tekstil Bölümü'nü bitirdi (1977). Bale eğitimine Olga Olcay Bale Stüdyosu'nda başladı (1968). İstanbul Devlet Opera ve Balesi'ne katıldı (1970). *Kuğu Gölü, Petruşka, Raymonda., Catulli Carmina, Coppelia* gibi yapımlarda dansçı olarak sahneye çıktı. 1978'de İstanbul Devlet Balesi'nden ayrılarak Çağdaş Bale

Topluluğu'nu kurdu. Günümüzde İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuarı'na bağlı bir ünite olan topluluğun genel sanat yönetmeni ve başkoreografı. (Cem Ertekin'in koreografik dökümü Çağdaş Bale Topluluğu bölümünde yer almaktadır.)

Evgin, Dilek - 1971'de İstanbul Belediye Konservatuarı Bale Bölümü'nü bitirdi. Flensburg Stadttheater'da (Almanya) çalıştı (1973). Londra'da Royal Academy of Dancing ve Royal Ballet School'da eğitim gördü (1975-1978). 1979'da Mimar Sinan Üniversitesi İstanbul Devlet Konservatuarı'na öğretim görevlisi olarak katıldı; 1983'te Bale Anasanat Dalı Başkanı oldu. Royal Academy of Dancing, Royal Ballet School ve Imperial Society of Teachers of Dancing başlıklı uluslararası kuruluşların üyesi olan Dilek Evgin yurtdışında Andre Duval, Pamela May, Valerie Taylor, Maria Fay, John Field, Jean Bedells, Barbara Fewster, Keith Lester, Rachel Cameron, Clement Crisp, Jume Mitchell, Rose Kim, Julia Farron adlı eğitmenlerle çalıştı. Genelde Türk balesini işleyen özgün yapımlar üreten Dilek Evgin, öğrencileriyle birlikte aşağıdaki parçaların koreografilerini gerçekleştirdi: ***Bir Bahar Günü*** (1980, müzik: Renzo Koksi/Bela Vavrineecz); ***Sivas Düz Halayı-Horon*** (1983, müzik: Adnan Saygun); ***Ezgiler*** (1984, müzik: Adnan Saygun); *Koza* (1986, müzik: Necil Kazım Akses); ***Kördüğüm*** (1987, müzik: Ulvi Cemal Erkin), ***Çocuk Şarkıları*** (1990, müzik: Chick Corea).

Fowkes, Beyhan - Bale öğrenimine Ankara'da Beatrice Appleyard Fenmen'in stüdyosunda başladı. Bir süre Sait Sökmen'le çalıştıktan sonra Londra Çağdaş Dans Okulu'nda eğitim gördü. 1978'den sonra bağımsız koreograf/dansçı olarak çalışmalarını İngiltere'de sürdürdü. 1979-1980 gösteri döneminde Basic Space Dance Theatre, Jumpers Dance Theatre, Dance Theatre of London gibi birimlerde yapımlar tasarımladı. 1979'dan günümüze kendi modern dans topluluğuyla Londra'da gösteriler veren Fowkes aynı zamanda Londra Klasik Dans Okulu'nda "Modern Dans ve Koreografi" eğitmeni olarak çalışmaktadır. Beyhan Fowkes 1981-1982 döneminde İstanbul Devlet Balesi bünyesinde konuk koreograf olarak *Gökkuşağı*'nı (müzik: Hirota-Keliehor) sahneye koydu.

McMillen, Geyvan - 1960 yılında Devlet Konservatua-

rı'nı bitirdi; aynı yıl Ankara Devlet Balesi'ne katıldı. 1970 yılında Londra'ya giderek London Contemporary Dance School'dan burs aldı, Martha Graham'ın dans tekniği üstüne incelemelerde bulundu. 1973'te Merce Cunningham'ın topluluğunda dans etti (New York). Geyvan McMillen'ın çağdaş bir teknikle tasarımladığı *Debussy İle Dans* (müzik: Debussy) 1974-1975 gösteri döneminde Ankara Devlet Balesi sahnesinde seyirciye sunuldu. 1974'te kurulan "Geyvan McMillen Çağdaş Dans Topluluğu" 1985'ten günümüze "Geyvan McMillen Dans Tiyatrosu" başlığı altında ürün vermeyi sürdürüyor. Geyvan McMillen kendi adını taşıyan dans birimiyle şu yapımların koreografilerini gerçekleştirdi: *Duette* (müzik: Corelli); *Anadolu'da Gece* (müzik: Hüseyin Fahreddin Dede); *Delta* (müzik: Sakarya Nehrinin Sesi); *Mavi Düşler* (müzik: King Simone); *Toprağa Ninni* (müzik: Vivaldi); *Boş Gökyüzü* (müzik: İlhan Mimaroğlu), *İsimsiz* (müzik: Carlo Domeniconi); *Nideyim Gönlümü* (müzik: Geleneksel Türk ney ve saz ezgileri); *Jazz Piece* (müzik: Frankie Goes to Hollywood); *Dünkü Mektuplar* (müzik: Bach ve Vivaldi); *Ah Şu Caz* (müzik: Ellington, Calloway, Mill, Arlen); *Koo-Yaa-Nis-Katsi* (müzik: Philip Glass). İstanbul Devlet Balesi'nde *Meditasyon* (müzik: Massenet, 1989) başlıklı koreografiyi gerçekleştiren Geyvan McMillen, 18. Uluslararası İstanbul Festivali kapsamında şu koreografileri gerçekleştirdi: *Nemrut'un Dansı* (müzik: Philip Glass, 1990); *Erkin Konçerto* (müzik: Ulvi Cemal Erkin, 1990); *Mutlu Son* (müzik: George Gershwin, 1990).

Sökmen, Sait - 1942 yılında doğdu. Ankara Devlet Konservatuarı'nı bitirdi. Ankara Devlet Balesi'ne katıldı; *Giselle, Coppelia, Uyuyan Güzel, Kanlı Düğün, Fındıkkıran, Kuğu Gölü* adlı yapımlarda "solist" olarak dans etti. 1965'te Ninette de Valois'nın çağrılısı olarak Londra'ya gitti. 1968-1969'da London Contemporary Dance School'un, 1971'de New York'ta Georges Balanchine, Jerome Robbins ve Alvin Ailey'in çalışmalarına katıldı. Sait Sökmen günümüze değin Devlet Balesi bünyesinde *Çark* (1968-1969, müzik: Ravel); *Kurban* (1975-1976, müziksiz); *Konçerto* (1980-1981, müzik: Bach) başlıklı yapımları sahneledi. 1970-1971 döneminde Ankara Devlet Tiyatrosu Çağdaş Bale Topluluğu bünyesinde *Çark, Kurban* ve *Çift*

Üç (müzik: Miles Davis) başlıklı yapımları sergiledi. Günümüze değin ikiyüzün üstünde televizyon koreografisi gerçekleştirdi.

Şenel, Suna - 1959 yılında Ankara Devlet Konservatuarı Bale Bölümü'nü bitirdi, aynı yıl Ankara Devlet Balesi'ne katıldı. 1962 yılında Londra Koreoloji Enstitüsü'nde çalışmalar gerçekleştirdi. Ardından Royal Ballet School ve White Lodge Ballet School'da koreoloji eğitiminde bulundu. 1964'ten günümüze 20 klasik bale yapıtıyla 40 Türk halk dansını "dans yazısına" geçiren Şenel, 1982 yılında İzmir Devlet Balesi'ne koreograf olarak atandı. *Çeşmebaşı, Uyuyan Güzel, Güzel ve Canavar, Les Rendez-vous* balelerini sahneye koydu. 1983-1984 döneminde *Çoban Yıldızı*'yla (müzik: Necdet Levent) ilk özgün koreografisini gerçekleştirdi.

Tarım, Zehra - İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuarı Bale Dansçılığı Anasanat Dalı Başkanı Zehra Tarım günümüze değin yedi özgün modern koreografi gerçekleştirdi: *Picasso* (müzik: Jean-Michel Jarre, 1981); *Öyle Bir Dünya Ki* (müzik: Jean-Michel Jarre, 1982); *İnsancıklar* (müzik: Platinum/Chick Korea/Chicago/Jethro Tull, 1983); *Tohum* (müzik: Steven Schlacks, 1984); *Etkileşim* (müzik: Bela Bartok, 1985); *Değişim* (müzik: Aaron Copland/George Crum/Lucas Foss/George Rochberg, 1986); *Parçadan Bütüne* (müzik: Riegger, 1987), *Aranjuez Concerto* (Rodrigoe, 1988), *Evrim: Organizmadan Mekanizmaya* (Alynheim / Yücel Berrak, 1989). İstanbul Belediye Konservatuarı Bale Bölümü'nü 1975'te bitiren Zehra Tarım, 1978 yılında aynı kuruluşa öğretim görevlisi olarak katıldı. Belediye Konservatuarı İstanbul Üniversitesi'ne bağlanıp Devlet Konservatuarı adını aldığında Bale Anasanat Dalı Başkanı oldu.

Teker, Aydın - Ankara Devlet Konservatuarı Bale Bölümü'nü bitirdi (1973). Ankara Devlet Balesi'nde üç yıl dans etti. Milli Eğitim Bakanlığı bursuyla İngiltere'ye gitti, London Contemporary Dance School'da modern dans kurslarına katıldı. New York Üniversitesi'nde (ABD) koreografi dalında lisans ve yüksek lisans derecelerini aldı. Kazuko Hirabayashi Dance Theatre, Marcus Shulkind Dance Company, New Haven Dance Repertory Company topluluklarında dans etti. New York'ta Aydın Teker and

Dancers başlığı altında kendi modern dans topluluğunu kurdu. Aydın Teker New York'ta ve İstanbul'da (Mimar Sinan Üniversitesi İstanbul Devlet Konservatuarı Bale Bölümü öğrencileriyle) şu yapımlara koreografik imza attı: *More* (1980, müzik: Aydın Teker-Michael Cava); *Cage* (müziksiz, 1980); *City Interaction* (müzik: Jacob Druckman, 1981); *Nereye* (müzik: Meredith Monk, 1983); *Duette* (müzik: Klaus Ager, 1984); *Gençliğe Armağan* (müzik: Chick Corea-Herbie Hancock, 1985); *Noktasız* (müzik: Philip Glass, 1986); *Tangomania* (müzik: Sergio Cevetti, 1987), *1/2=2/1* (müzik: Klaus Ager, 1988). 1990 yılında (Aysun Aslan'la birlikte) Türkuaz Dans Topluluğu'nu kurdu.

Tekin, Altan - 1947'de Sarıkamış'ta doğdu. Ankara Devlet Konservatuarı'nı bitirdi (1968). Ankara Devlet Balesi'nde "solo" dans etti. 1972-1977 arası Royal Academy of Dance ve London School of Contemporary Dance (İngiltere) kurumlarında incelemelerde ve çalışmalarda bulundu. 1974'te İngiliz Kraliyet Balesi koreografi birimi için Ulvi Cemal Erkin'in 2. Senfoni'sini *Teşi* adıyla kurguladı. Ankara Devlet Operası bünyesinde *Carmina Burana* (Carl Orff) oratoryosunun ve *Özsoy* (Adnan Saygun) operasının dans bölümlerine koreografiler tasarımladı. Tiyatro ve müzikal koreografileri ve gerçekleştiren Altan Tekin, yine Ankara Devlet Balesi kapsamında (1981-1982) Nevit Kodallı'nın müziği üstüne *Ebru* başlıklı özgün yapımı sahneye koydu. 1990 yılında Muammer Sun'un bestesiyle *Milli Egemenlik Destanı* adlı baleyi sahneledi.

Turfanda, Oytun - 1947'de doğdu. Ankara Devlet Konservatuarı'nı bitirdi. 1966'da Ankara Devlet Balesi'ne katıldı. İngiltere, İtalya, Japonya'da dans etti ve yapıtlar sahneledi. Ankara Devlet Balesi'nde *Sylvia, Pineappe Poll, Kanlı Düğün, Fındıkkıran, Orpheus, Judith, Romeo ve Juliette, Don Kişot, Hürrem Sultan, Şımarık Kız* adlı yapımlarda "başdansçı" olarak sahneye çıktı. 1979-1981 ve 1982-1984 dönemleri boyunca İstanbul Devlet Balesi'nde "başkoreograf" konumunda bulundu. İstanbul Devlet Balesi bünyesinde *Giselle, Don Kişot, Le Corsaire, La Bayadere, Paquita* gibi klasik yapıtları sahneye koydu. Özgün koreografileri: *Pembe Kadın* (1973-1974, müzik: Necil Kazım Akses); *Yaz Döngü* (1974-1975, müzik: Güray Taptık-

Cengiz Tanç); *Güzelleme* (1974-1975, müzik: Nevit Kodallı); *Hürrem Sultan* (1976-1977, müzik: Nevit Kodallı); *Bebek* (1982-1983, 1987-1988, müzik: Sibelius / öykü: Yaşar Kemal); *Kamelyalı Kadın* (1986-1987, müzik: Giuseppe Verdi/Babür Tongur); *İnsanın Yükselişi* (1986-1987, müzik: Cengiz Tanç); *Niçin* (1989-1990, müzik: Kara Karayev).

ONBİRİNCİ BÖLÜM
BALE ÖYKÜLERİ

COPPELIA (Leo Delibes)

Orta Avrupa'da bir kasaba meydanı. Kapısı sürmeli, pencereleri parmaklıklı bir ev diğerlerinden daha belirgindir. Coppelius'un evidir bu. Diğer evlerin renkli ve canlı görünümlerine karşılık bu evin gizemli bir havası vardır. Coppelius'un evinin penceresinde bir kız oturmaktadır. Hiç kımıldamadan sürekli kitap okuyan bu kızın, Coppelius'un kızı Coppelia olduğu söylenir...

Kasabanın güzel kızlarından Swanilda belirir. Sevgilisi Franz'ın Coppelia'yla ilgilenmesinden hoşlanmamaktadır. Coppelia'nın penceresine yaklaşır; Coppelius ve Coppelia yanyana durmaktadır. Franz'ın geldiğini gören Swanilda saklanır. Franz Coppelia'nın ilgisini çekmek isterse de başarılı olamaz; Coppelius perdeleri kapatır. Swanilda ortaya çıkar ve hiçbir şey görmemiş gibi bir kelebeği yakalamaya çalışır. Kelebeği Franz yakalar ve yakasına iğneler. Swanilda Franz'a dönerek onu suçlar: Franz kendisini değil, Coppelia'yı sevmektedir...

Meydana kalabalık doluşur. Bir şölen hazırlığı vardır: Yörenin derebeyi yakında gelerek kasabaya bir çan armağan edecek ve evlenecek olan gençlere armağanlar dağıtacaktır. Swanilda Franz'ın gözü önünde bir buğday sapı kırar, böylece aşklarını bitirir. Franz gider. Swanilda ve arkadaşları dans ederler, sonra bütün halk dansa katılır...

Ortalık iyice kararmıştır. Kalabalık dağılır. Coppelius evinden çıkar. Kapıyı kilitler ama kendisine oyun oynamak

isteyen gençlerden kurtulmaya çalışırken anahtarı düşürür. Swanilda anahtarı bulur ve arkadaşlarıyla içeri girer. Bu arada Franz bir merdivenle pencereden içeri girmeye uğraşmaktadır. Tam bu anda Coppelius döner; anahtarını aramaktadır. Franz Coppelius'u görür ve merdivenden inerek kaçar. Evinin kapısının ardına kadar açık olduğunu gören Copelius içeri girer...

Coppelius'un atölyesi. Alacakaranlıkta birçok alet ve kukla durmaktadır. Coppelia büyük bir pencerenin önünde oturmaktadır. Bulunduğu bölüm, diğerlerinden bir perdeyle ayrılmıştır. Swanilda ve arkadaşları Coppelia'ya yaklaşarak onunla konuşmaya çalışırlar ama cevap alamazlar. Swanilda Coppelia'ya dokunur ve onun mekanik bir kukla olduğunu anlar. Çevrede birçok mekanik kukla daha vardır. Swanilda ve arkadaşları tümünü kurarak canlandırırlar.

Coppelius içeri girer, kızlar kaçar. Swanilda Coppelia'nın bulunduğu bölüme saklanır ve Coppelia'nın elbiselerini giyer. Franz tam o anda gelir ve Coppelius'a Coppelia'ya aşık olduğunu açıklar. Coppelius Franz'a şarap ikram eder ve Franz sonunda uyur...

Coppelius'un amacı Franz'ın ruhunu büyü yaparak Coppelia'ya vermektir. Türlü formüller ve tılsımlar sonucunda Coppelia canlanır ve dans etmeye başlar. Aslında canlanan Coppelia değil, Coppelia kılığına girmiş olan Swanilda'dır. Coppelius'un şaşkın bakışları altında Coppelia tuhaf davranışlarda bulunmaya başlar: Şarap içmeye çalışır, Coppelius'un büyü kitabının sayfalarını ayağıyla çevirir, eline geçirdiği bir kılıcı kuklalardan birine saplar. Yine elinde kılıçla Franz'a yaklaşınca Coppelius dehşete kapılır. Coppelia İspanyol ve İskoç dansları yaparak çevredeki herşeyi devirmeye ve kırmaya koyulur...

Coppelius, Coppelia sandığı Swanilda'yı kavradığı gibi koltuğuna oturtur. Franz'ı uyandırır ve hemen gitmesini söyler. Franz giderken Swanilda da gizlice çıkar. Coppelius bir anda yerinden hiç kımıldamamış olan gerçek Coppelia'yı görür ve pencereye koşar: Swanilda ve Franz kolkola yürümektedir. Aldatıldığını anlar Coppelius ve mekanik kuklalarının arasına yığılır...

Kasabaya bir çan hediye eden Derebeyi'nin avlusu. Evlenecek olan çiftler biraraya gelmiştir. Aralarında Franz

ve Swanilda da vardır. Uzun direklerden sallanmaktadır çan; flamalarla donatılmıştır. Çanın önünde oyuncular beklemektedir. Rahipler çanı kutsamış, sıra evlenecek olan çiftleri Derebeyi'ne tanıştırmaya gelmiştir. Coppelius o anda Derebeyi'ne yaklaşır ve mekanik kuklalarında meydana gelen hasarın karşılığını ister. Swanilda Coppelius'a çeyizini vermek isterse de Derebeyi ona engel olur ve Coppelius'a bir kese altın verir...

Çan çalar ve şölen başlar. Oyuncuların arasından önce Sabah Saatları gelir. Onu Gündoğumu ve Yaban Çiçekleri izler. Yün Eğirenler ve Hasatçılar belirir. Mitolojik karakterler olan Hymen ve Cupid yine oyuncular tarafından canlandırılır. Oyuncular canlandırdıkları karakterleri değişik danslarla simgelerler. Çan bir daha çalar: Kasaba barış, huzur ve mutluluk içindedir....

(Türkiye Prömiyeri: Ankara / 1960-1961)

UYUYAN GÜZEL (Peter Çaykovsky)

Kral Florestan'ın sarayında bir oda. Prenses Aurora'nın vaftiz töreni. Konuklar eğlenmektedir. Bir anda beliren kötülük perisi Carabosse, şölene çağrılmamasının intikamını alacağını ve Aurora'nın bir gün parmağına bir iğne batarak öleceğini söyler. Konuklar panik içindeyken Leylâk Perisi gelir ve Aurora'nın ölmeyeceğini, dalacağı çok derin uykudan ancak bir prensin öpmesiyle uyanabileceğini açıklar. Kral Florestan, iğne bulunduranları ölümle cezalandıracağını bildirir; amacı kızını korumaktır...

Sarayın bahçesi. Prenses Aurora 16 yaşındadır. Örgü ören üç kadın yakalanır ve ölüme mahkûm edilir. Kraliçe araya girer ve onları bağışlar; Aurora'nın doğum günüdür. Aurora kendisiyle evlenmek isteyen genç prenslerle ayrı ayrı dans eder. Bu arada ihtiyar kadın kılığına girmiş olan Carabosse, Aurora'ya bir buket çiçek verir. Aurora çiçeklerle dans ederken, buketin içine gizlenmiş olan iğne parmağına batar ve yere düşer. Carabosse kim olduğunu açıklar. Tam bu anda Leylâk Perisi belirir ve tüm sarayı kapsayan bir büyü yapar. Saraydaki herkes uyuyakalır ve çevrede gür bir orman oluşur...

100 yıl sonra. Prens Florimund ve arkadaşları geyik avındadır. Prens bir ara yalnızken Aurora'nın hayalini görür. Leylak Perisi Prens'e yol gösterir ve birlikte saraya giderler. Florimund Aurora'yı bulur ve öperek uyandırır. Tüm saray halkı uyanır; Kral ve Kraliçe Aurora'yla Florimund'un düğün şöleninin hazırlanmasını emrederler...

Balo salonu. Aurora'yla Florimund'un görkemli düğünü. İkisi birlikte dans ederlerken herkes onlara katılır....

(Türkiye Prömiyeri: Ankara / 1963-1964)

KUĞU GÖLÜ (Peter Çaykovsky)

Şatonun bahçesi. Prens Siegfried'in doğum günü. Halk Prens'in şerefine dans etmek için şatonun bahçesinde toplanmıştır. Prens gelir ve eğlence başlar. Bu arada Ana Kraliçe şölene katılarak oğluna altın yaylı bir tüfek armağan eder. Prens, Ana Kraliçe'nin bir gün sonra vereceği baloda evleneceği kızı seçmek zorundadır. Eğlence devam eder ama Prens düşüncelidir; evliliğe hazır değildir henüz. Gün batarken konuklar dağılır ve Prens yalnız kalır. Saray soytarısı Prens'e gölde avlanmayı önerir...

Avlanmak için göle doğru yaklaşan Prens'in karşısına bir kuğu çıkar. Silkinerek güzel bir genç kız haline gelen bu kuğu aslında Prenses Odette olduğunu söyler. Büyücü Rothbart kendisini ve arkadaşlarını kuğu şekline sokmuştur. Büyünün bozulması için bir erkeğin bu kızlardan birine aşık olması ve hiçbir koşul altında aşkından dönmemesi gerekmektedir. Yalnız geceleri insan kılığına girebilmektedir kuğular. Hatta o zaman bile baykuş kılığına bürünen Rothbart kendilerini gözler. Tam bu anda Rothbart ortaya çıkar, Prens yayını kaldırır ama Odette araya girer; Prens'in Rothbart'ı vurmasına ve Rothbart'ın da Prens'e büyü yapmasına engel olur. Siegfried ve Odette dans ederken tüm kuğular onlara eşlik ederler. Gün doğarken kuğular göle, Prens de saraya döner...

Sarayın balo salonu. Soylular, Prens'in doğum gününü görkemli bir törenle kutlamaktadır. Prens bu tören sırasında kendisine tanıtılan genç kızlardan birini eş olarak seçmek zorundadır ama tüm varlığıyla Odette'i düşünmektedir. Birden iki davetsiz konuk belirir kapıda: Baron kılığına girmiş Büyücü Rothbart ve kızı Odile. Odile, büyüyle Odette'in yüzünü almıştır. Prens Siegfried Odile'i Odette sanır ve çok sevinir. Uzaklarda gerçek Odette'in yalvaran görüntüsü görünür ama Odile'den başkasını görmemektedir Prens. Büyücü Rothbart, Prens'ten kızını sevdiğine dair yemin etmesini ister. Prens yemin eder etmez gerçek Odette'in hayalini görür ama artık çok geçtir.

Rothbart ve Odile Prens'le alay ederken Siegfried kuğuların hiçbir zaman kurtulamayacağını anlar...

Odette, gölün kıyısında, ölümü beklemektedir. Yaşamak istememektedir artık. Kuğular onu teselli ederken sevgilisini arayan Siegfried görünür, Odette'e kendisini bağışlaması için yalvarır. Rothbart birden belirir ve kızı Odile'le evlenmesi gerektiğini hatırlatır. Birden korkunç bir fırtına çıkar. Prens Odette'e ölmeye hazır olduğunu açıklar. Bu büyük aşk karşısında Rothbart tüm gücünü yitirir ve ölür. Rothbart'ın ölümüyle fırtına diner, büyü yok olur ve kuğular gerçek kimliklerine kavuşurlar. Prens Siegfried ve Prenses Odette, çevrelerindeki genç kızlarla mutluluklarını paylaşırlar....

(Türkiye Prömiyeri: Ankara / 1965-1966)

SYLVIA (Leo Delibes)

Aşk tanrısı Eros'un heykelinin bulunduğu bir koruluk. Cinlerle periler ayışığında dans etmektedir. Çoban Amintas'ın yaklaşan ayak sesleriyle kaçışırlar. Amintas, Amazon'ların kraliçesi Sylvia'yı düşünmektedir. Umutsuzdur çünkü Amazon'lar aşkı ciddiye almazlar. Amazon'ların seslerini duyan Amintas saklanır. Bir av dansından sonra Amazon'lar dinlenmeye çekilirler ve Sylvia tek başına dans etmeye başlar. Onları seyreden iki çift gözden habersizdirler: Çoban Amintas'la Orion. Orion, dağların kötülük kralı olarak tanınmaktadır. Amazon'lar çobanın pelerinini ve sopasını bulurlar. Çevreyi arayınca da Amintas ortaya çıkar ve Sylvia'ya olan aşkını anlatır. Sylvia alaylı bir şekilde güler. Amintas aşk tanrısı Eros'a yalvarır. Sylvia Eros'u okuyla vurmak isterken Amintas araya girer ve yaralanır. Bu arada Eros canlanır ve Sylvia'ya aşk oklarından birini gönderir. Amazon'lar yeniden avlanmaya giderler...

Köylüler eğlenmektedirler. Koruluğun içinde dans ederlerken yaralı Amintas'ı bulurlar. O anda Orion belirir ve herkes saklanır. Orion Sylvia'yı aramaktadır. Kısa süre sonra Sylvia görünür; Eros'un attığı ok hedefini bulmuş, Sylvia Amintas'a aşık olmuştur. Orion Sylvia'yı kaçırır. Tam bu anda gizemli bir yabancı yaklaşarak Amintas'ı iyileştirebileceğini söyler. Yabancı Amintas'a bir çiçek koklatır, çoban anında kendine gelir. Yüzünü örten pelerini atan yabancının aşk tanrısı Eros olduğu anlaşılır...

Orion'un dağdaki sarayı. Sylvia haremdeki kadınların arasındadır. Orion Sylvia'ya yaklaşmak ister ama Sylvia direnir. Büyük bir şölen tertipler Orion. Bu şölen sırasında çok içki içilir ve durmadan dans edilir. Orion iyice sarhoş olarak sızar. Saraydan çıkış yolu bulamayan Sylvia Eros'a yalvarır. O anda duvarların içinden bir çıkış yolu belirir ve Eros görünür...

Av tanrıçası Diana'nın tapınağı. Geleneksel Diana şöleninin hazırlıkları yapılmaktadır. Akrobatlar hünerlerini

sunmakta, genç kızlar dans etmekte, halk eğlenmektedir. Amintas'la Sylvia burada buluşurlar. Eros onları biraraya getirmiştir. Aşk tanrısı uzaklaşırken Orion gelir ve Sylvia tapınağa saklanır. Orion tapınağın kapısını yumruklar. Tanrıça Diana öfkeyle dışarı çıkar ve Orion'u okuyla öldürür. Sonra öfkesini Amintas'la Sylvia'ya yöneltir; bir Amazon hiçbir zaman aşık olmamalıdır. Eros belirir ve Diana'ya aşkın yüceliğini anlatır. Diana Eros'u haklı bulur; Sylvia'yla Amintas artık hiç ayrılmayacaktır....

(Türkiye Prömiyeri: Ankara / 1966-1967)

KANLI DÜĞÜN (Denis Apivor)

Genç Kız'ın evinin önü. Evli bir erkek olan Leonardo, her gece buraya gelmekte, sevgilisiyle buluşmak umuduyla yaşamaktadır. Birbirlerini büyük bir aşkla sevmektedirler. Bir kız şeklinde görünen Ölüm, gökyüzündeki Ay'ı çağırır. İkisi birlikte Leonardo'yu işaret ederler; Leonardo ölecektir...

Genç Kız'ın evinin içi. Genç Kız'ın düğün hazırlıkları yapılmaktadır ama o Leonardo'yu sevmektedir. Babasının isteğiyle bir başkasıyla evlenmek zorundadır. Genç Kız'ın babası Leonardo'nun akrabasıdır aslında. Leonardo karısını alır ve birlikte düğün evine gelirler. Hemen ardından Genç Kız'ın evleneceği adam ve annesi görünürler. Düğün töreni konuşulurken Leonardo ve Genç Kız bir kenara çekilirler ve birbirlerine olan aşklarını anlatırlar. Leonardo'nun karısının onları gördüğünden ve duyduğundan habersizdirler...

Düğün günü. Konuklar coşkulu bir şekilde dans etmektedir. Eğlence doruğa ulaşmışken Leonardo Genç Kız'ı kaçırır. Ölüm belirir; her iki aileden de kan istediğini belirten bir dans yapar...

Ölüm ayışığında ormana gelir ve kurbanlarının öleceği yeri işaretler. Leonardo ve Genç Kız o anda belirirler. Genç Kız'ın evleneceği erkek de girer ve Leonardo'yla dövüşür. Bu uzun çatışmanın sonucunda iki erkek de ölür. Ormana gelen diğer akrabalar Genç Kız'ı götürürler...

Genç Kız'ın evinin önü. Ölen genç adamın annesi oğlunun hâlâ elinde tuttuğu kanlı bıçağı alır, Genç Kız'ı öldürmek ister. Birden durur; Ölüm, Genç Kız için kolay ve acısız bir son olacaktır. Bıçağı bırakır ve Genç Kız'ın omuzlarına siyah bir şal örter. Artık o bir duldur ve tüm dullar gibi yaşamının geriye kalan bölümünü kapalı kapılar ardında yalnız geçirecektir....

(Türkiye Prömiyeri: Ankara / 1968-1969)

PINEAPPLE POLL (Arthur Sullivan)

İngiltere'nin Portsmouth limanına demirli bir geminin tayfaları, meyhanelerde eğlenmektedir. Aralarında Poll'un da bulunduğu genç kızlar, bu kalabalığın içinde dolaşırlar. Amaçları eğlenmek ve yakınlarından haber almaktır. Meyhaneci kalfası Jasper, Poll'a aşıktır; Poll'sa onunla ilgilenmemekte, tayfalara çiçek satmaktadır. O anda geminin yakışıklı kaptanı Belaye görünür. Kızlar çevresini alırlar. Belaye, Blanche adlı güzel bir kızla nişanlıdır. Blanche gelince kızlar Belaye'nin yanından uzaklaşırlar...

Gemi limandan ayrılırken, Poll gizlice sevdiği Kaptan'ı bir kez daha görmek için kıyıya gelir. O anda bulduğu gemici üniformasını giyerek gemiye biner. Uzun saçlarının bir bölümünü şapkanın altında toplamış, geri kalanını sakal gibi çenesinin altında bağlamıştır. Kimse ondan kuşkulanmaz. Gemi açıldıktan sonra rıhtıma inen meyhaneci kalfası Jasper, Poll'un giysilerini kıyıda bulunca genç kızın denize atlayarak intihar ettiğini düşünür ve hüzünlenir...

Gerçek bir gemici gibi çalışmaktadır Poll. Bir süre sonra gemiden atılan bir topun sesiyle düşer ve bayılır, o zaman gerçek kimliği ortaya çıkar. Kaptan Belaye anında limana dönme emri verir. Portsmouth'a vardıklarında Blanche Kaptan'ı ihanetle suçlayarak ondan ayrılır. Buna karşın Kaptan'dan yüz bulamayan diğer genç kızlar tayfalarla birlikte eğlenmeye koyulurlar...

Poll, Jasper'in kendisini gerçekten sevdiğini anlayarak ona gider. Blanche da yaptığı yanlışın bilincine varır ve Kaptan'a geri döner. Genç kızlar, tayfalar, Belaye, Blanche, Jasper ve Poll mutluluklarını dansla dile getirirler....

(Türkiye Prömiyeri: Ankara / 1968-1969)

FINDIKKIRAN (Peter Çaykovsky)

Büyük bir Noel partisi. Küçük kız Clara diğer çocuklarla birlikte Noel ağacının çevresindeki hediyeleri açmaktadır. Büyükler ve çocuklar dans ederek eğlenmektedir. Dr. Drosselmayer üç tane mekanik bebek getirmiştir. Clara'nın hediyesi bir fındıkkırandır. Erkek kardeşi Fritz, fındıkkıranı Clara'dan almak isterken kırar. Drosselmayer fındıkkıranı onarır. Danslardan sonra konuklar ayrılırlar. Ev halkı odalarına çekilir...

Clara fındıkkıranı düşünmekte ve uyuyamamaktadır. Gecenin sessizliğinde salona döner ve tüm oyuncakların canlanmış olduğunu görür. Oyuncak askerlerle fareler arasında bir savaş vardır. Fındıkkıran, farelerin kralını öldürür ve maskesini çıkararak Clara'ya gerçekte bir prens olduğunu gösterir...

Clara ve Fındıkkıran Prensi Şeker Şlkesi'ne doğru yol alırlarken Kar Ülkesi'nden geçerler. Kar Kraliçesi, Kar Prensi, Kar Perileri ve Kar Taneleri Clara için dans ederler...

Şeker Ülkesi'nde Clara'yla Fındıkkıran Prensi'ni Şeker Perileri karşılar. İspanyol, Arap, Çin ve Rus Tatlıları onlar için dans ederler. Clara ve Prens de Şeker Perileri'yle dans ederler, sonra çiçeklerin valsini izlerler. Şeker Kraliçesi'yle Şeker Prensi birlikte dans ederler. Herkesin katıldığı veda dansından sonra Clara uzaklaşır...

Clara her zamanki gibi evine girmektedir. Tüm gördüklerinin düş olup olmadığını kendisi de bilemez....

(Türkiye Prömiyeri: Ankara / 1968-1969)

GÜZEL VE CANAVAR (Maurice Ravel)

Canavarın hüküm sürdüğü orman. Işık loştur. Canavar uyumaktadır. Uyandığında ağlamaya başlar; yalnızlığını duyumsamaktadır...

Genç Kız ormana girer. Canavar onu görmez. Genç Kız ağaçların arasında gezinir ve dans eder. Canavar, Genç Kız'ı gördüğünde ona dokunmak ister ama yapamaz. Ağaçların arasında Genç Kız'ı izlemeye koyulur...

Ormanın ortasında bir açıklık bulunmaktadır. Işık buraya huzmeler halinde düşer. Genç Kız kendini meydanda bulduğunda kaybolduğunu anlar ve korkusunu yenmek için dans eder. Kısa süre sonra yorulur, yere uzanır ve uyuyakalır...

Işık iyice güçlenir. Genç Kız uyanır, ağaçlardaki kuşları görür ve neşeyle dans eder. Bir ağaçtan meyve koparırken Canavar'la yüzyüze gelir ve bayılır. Canavar onu kollarına alır; Genç Kız o anda kendine gelir ve kaçmak ister. Ağaçlar önünü kesmektedir sanki. Canavar, Genç Kız'ın önünde diz çökerek ona kırmızı bir çiçek uzatır. Genç Kız korkuyla tepki gösterince de Canavar'ın gözlerinden yaşlar boşanır...

Kaçmaya başlayan Genç Kız ormanın kıyısında durur. Geri döner; korkusunu yenmiştir. Canavar'ın ayağa kalkmasına yardım eder. Canavar, Genç Kız'ı kollarına alarak havaya kaldırır; Genç Kız, Canavar'ın yüzünü elleri arasına alır. Birden Canavar'ın yüzü yakışıklı bir erkek yüzüne dönüşür. Genç Kız Canavar'ın yüzünü okşar. Birlikte dans etmeye başlarlar....

(Türkiye Prömiyeri: Ankara / 1968-1969)

ORPHEUS (Igor Stravinsky)

Orpheus'un eşi Eurydice ölmüştür. Anlatılamaz acılar içinde olan Orpheus, Eurydice'nin anıtı önünde durmaktadır. Çok sevdiği "lir"i ayaklarının dibindedir. Orpheus'un dostları Eurydice'nin anıtına yaklaşarak çiçekler koyarlar. Sonra çıkarlar. Orpheus onları görmez bile. "Lir"ini eline alarak acısını dile getiren bir dans yapar. Sonunda "lir"i Eurydice'nin anıtına bırakır. "Lir"in sesinden etkilenen orman cinleri belirir ve Orpheus'la dans ederler. Bir süre sonra Orpheus, eşinin anıtının başında, yine yalnız kalır.

Ölüm Meleği belirir. Orpheus'a dokunur. Birlikte Hades'e, yani karanlıklar ülkesine gideceklerdir. Eurydice Styx ırmağının öte yakasındaki Hades'de beklemektedir Orpheus'u. Ölüm meleği Orpheus'un gözlerini som altın bir maskeyle örter, "lir"i eline alır ve diğer eliyle Orpheus'un kolunu tutar. Büyük yolculuk trompet sesleri eşliğinde başlar. Orpheus'un ve Ölüm Meleği'nin dansları zorlu ve uzun bir seyahatı simgelemektedir. Çevrede kanat sesleri duyulur.

Orpheus'la Ölüm Meleği Hades'e ulaşırlar. Hades cinlerle ve acı çeken ruhlarla dolu bir yeraltı evrenidir. Ölüm Meleği Orpheus'a "lir"ini verir ama Orpheus kımıltısız kalmıştır. Gözlerini örten altın maske onu çevresindeki ürkütücü görüntülerden korur. Ölüm Meleği "lir"i çalmaya başlayınca Orpheus elini uzatır, "lir"ini alır ve inanılmaz güzellikte ezgiler yaratır. Cinler müziğin etkisiyle uyuyakalırken, acı çeken ruhlar Orpheus'a yaklaşırlar; müzik onların acılarını dile getirmektedir.

Hades Tanrısı Pluto belirir. Eurydice yanındadır. Eurydice Pluto'ya yalvarır; Orpheus'la yeniden yaşayanların dünyasına dönmek istemektedir. Cinler uyanırlar ve Orpheus'u Eurydice'ye yaklaştırırlar. Pluto, Orpheus'la Eurydice'nin ellerini birleştirir. Ölüm Meleği Orpheus'u ve Eurydice'yi yaşayanların dünyasına geri götürecektir.

Danslarla simgelenen dönüş yolculuğu oldukça zorludur. Altın maske nedeniyle Orpheus önünü görememekte,

Eurydice ona yardım etmektedir. Altın maske Eurydice'yi mutsuz kılmaktadır; onca uzun bir ayrılıktan sonra sevdiği adam onu hiç görememekte, o da sevdiği adamın gözlerini görememektedir.

Canlılar dünyasına yaklaştıkça dansları neşe ve coşku yansıtır. Eurydice bir ara Orpheus'dan uzaklaşır. Paniğe kapılan Orpheus, Eurydice'yi bulabilmek için altın maskeyi söker atar. Birden korkunç bir sessizlik olur. Müzik ve dans tümüyle durur. Eurydice yere yığılır; yaşamını yeniden yitirmiştir. Ölüm Meleği gözden kaybolurken Orpheus'un "lir"ini birlikte götürür. Orpheus kendisini yaşama bağlayan en önemli iki etkeni, Eurydice'yi ve "lir"ini, sonsuza dek yitirmiştir.

Yeryüzünde gezinen Orpheus "Bacchante"lerle karşılaşır. Son derece vahşi kadınlardır "Bacchante"ler. Orpheus'u çevrelerler, altın maskeyi elinden alırlar ve onu öldürürler.

Müzik Tanrısı Apollo Orpheus'un anıtına yaklaşır. Elinde bir altın maske vardır. Maskeyi Orpheus'un anıtına doğru uzatır. Yerin altından bir "lir" belirir ve Apollo'ya doğru yükselmeye başlar. Aynı anda balenin başındaki müzik duyulur....

(Türkiye Prömiyeri: İstanbul / 1969-1970)

ROMEO VE JULIETTE (Sergei Prokofiev)

Verona'da bir meydan. Gündoğumu. Montague ailesinin oğlu Romeo, sevgilisi Rosaline'le buluşacaktır. Verona'lılar meydanı doldurur. Kızlar dans eder. Capulet ve Montague aileleri arasındaki kan davası yeniden canlanır, iki taraf da kılıçlarını çekmişken Verona Prensi görünür ve çatışmayı durdurur...

Capulet'lerin evinde büyük bir balo verilmektedir. Dadısı Juliette'e artık büyüdüğünü, çocukça davranmaması gerektiğini söylemektedir. Damat adayı Paris, bu balo sırasında Juliette'le tanıştırılacaktır. Romeo ve arkadaşları Mercutio'yla Benvolio maske takıp gizlice baloya katılırlar. Romeo ve Juliette birbirlerini ilk kez görürler. Yakınlaşamazlar çünkü dans eden kalabalık onları ayırmaktadır. Bir ara yalnız kalırlar ve Romeo Juliette'in önünde diz çökerek onu sevdiğini söyler. Birlikte dans ederler. Balo bitince Romeo ve arkadaşları çıkarlar. Juliette yalnız kalmıştır...

Romeo ve Mercutio Verona sokaklarında dolaşırlar. Mercutio bir tavernaya gitmek ister. Romeo'nun arzusuysa Juliette'i görmektir. Mercutio uzaklaşır. Romeo Juliette'in yatak odasının balkonu altında dans eder. Juliette balkona çıkar. O da Romeo'ya aşıktır ve sevdiği adamın bir Montague olduğunu bilmektedir. Birbirlerine evlilik sözü verirler...

Rahip Lawrence'ın kilisesi. Romeo ve Juliette rahibin önünde diz çökerler. Rahip Lawrence onları gizlice evlendirir. Bu evliliğin gerçekleştiğini onlardan başka kimse bilmemektedir...

Verona'da gece. Bir ara sokakta karşılaşan Montague'lerle Capulet'ler çarpışırlar. Aralarında Romeo da vardır. Capulet'lerin yeğeni Tybalt Romeo'yu düelloya davet eder. Juliette'i düşündüğü için Tybalt'a dokunmak istemeyen Romeo'nun yerine Mercutio kılıcını çeker ve ölür. Arkadaşının öcünü almak isteyen Romeo da Tybalt'ı öldürür....

Juliette'in odası. Gün doğmaktadır. Romeo'yla Juliette birliktedir. Juliette, Paris'le evlenmek zorunda olduğunu, Romeo da saklanması gerektiğini söyler. Romeo çıkar. Juliette'in babası gelir ve kızının düğün hazırlıklarına başlamasını ister. Bu arada içeri giren Rahip Lawrence'a son derece mutsuz olduğunu söyler Juliette. Yalnız kaldıklarında Juliette'e gizemli bir ilaç verir Rahip Lawrence. Juliette ilacı alır ve kendinden geçer...

Capulet ailesi odaya dolar. Herkes Juliette'in öldüğünü sanır. Büyük bir hüzün egemendir çevreye...

Rahip kılığına giren Romeo, Juliette'in mezarına gelir. Büyük bir taş odanın içinde, kayalardan oyulmuş bir yükseltinin üstünde yatmaktadır Juliette. Paris'i görür Romeo ve kılıcını çekerek onu öldürür. Sonra yanında getirdiği zehiri içer. Bu arada Juliette kendine gelir; Romeo ölmek üzeredir. Birlikte uzunca dans ederler. Sonunda zehir etkisini gösterir ve Romeo ölür. Juliette sevgilisinin hançerini kınından çıkarır ve kendi yüreğine saplar...

Capulet ve Montague aileleri Rahip Lawrence'la birlikte mezarlığa gelir. Romeo ve Juliette'in ölümleriyle yıllar süren bu kan davası son bulmuştur....

(Türkiye Prömiyeri: Ankara / 1970-1971)

GISELLE (Adolph Adam)

Bağlar içinde bir köy. Bağbozumu zamanı ve şenlik öncesi. Hilarion Giselle'e çılgın gibi aşıktır, kapısından ayrılmamaktadır. Albrecht ve arkadaşları görünür. Albrecht Giselle'in evinin karşısındaki kulübeye girerek köylü kılığına bürünür. Bu arada dışarı çıkan Giselle'le yalnız kalır. O da Giselle'i sevmektedir. Giselle papatya falına bakarken Hilarion araya girer. İki erkek ellerini kılıçlarına atarlar. Tam o anda köylüler dönerler ve bağbozumu şöleni başlar...

Bir boru sesi Prens'in avdan döndüğünü bildirir. Soylular içki içerken, köylüler dans ederler. Hilarion Albrecht'in bir soylu olduğunu davranışlarından anlar ve gerçeği Giselle'e açıklar. Albrecht Hilarion'a engel olmaya çalışırken, Prens'in kızı Giselle'e Albrecht'in nişanlısı olduğunu söyler. Duyarlı bir bünyeye sahip olan Giselle bu şok karşısında dayanamaz, kendini dansverir ve bir süre sonra bilincini yitirerek ölür...

Ormanda Giselle'in mezarının başında toplanan "wili"ler, kraliçeleri Myrtha'nın önderliğinde dans etmektedirler. "Wili"ler karşılıksız aşklarının sonucunda hüzünden ölen, dans tutkunu kızların ruhlarıdır. Gece yarısı belirirler ve karşılarına çıkan her erkeği ölünceye kadar dans etmeye zorlarlar. Giselle aralarına katılmıştır; o artık bir "wili"dir. Albrecht mezara çiçek getirdiğinde, "wili"ler tarafından dans etmeye zorlanır. Giselle onu korur ve hayatını kurtarır. Bu arada beliren Hilarion, yine "wili"ler tarafından ölünceye kadar dans ettirilir. Giselle ve Albrecht gün doğana kadar dans ederler. Güneşin ilk ışınlarıyla "Wili"ler ve Giselle yok olurlar. Albrecht, yalnız ve mutsuz, Giselle'in mezarının başında kalır....

(Türkiye Prömiyeri: Ankara / 1972-1973)

ŞIMARIK KIZ (Herold-Lanchbery)

Simone'un kızı Lise, genç çiftçi Colas'ya aşıktır. Simone bu aşka karşı çıkmakta, Colas'yı beğenmemektedir. Gün yeni başlamış, çiftlik sesleri arasında insanlar işlerine gitmişlerdir. Lise yalnız ve hüzünlüdür; Colas'yı görmek istemektedir. Karşılaştıkları anda Simone'un sesi duyulur ve Colas saklanır. Simone kızına yayıkta tereyağ yapmasını söyler ve çıkar. Colas yeniden belirir ve birbirlerine duydukları sevgiyi dansla anlatırlar. Simone Lise'i sürekli izlemekte, Colas'yla buluştuğundan kuşkulanınca da cezalandırmaktadır...

Varlıklı bir adam olan Thomas, Lise'i oğlu Alain'le evlendirmek ister. Lise tavırları ve yürüyüşü çok tuhaf olan bu genç adamla alay eder...

Hasat zamanı. Colas ve diğerleri çiftliğe dönerler. Çiftçiler neşeli danslarla dinlenirler ve eğlenirler. Lise, bir süre Alain'le dans eder. Colas araya girince Alain kızar ama yapabileceği bir şey yoktur. Şenliğe Simone da katılır. Birden yağmur yağar ve eğlenenler dağılır...

Simone'un evi. Simone ve Lise yün eğirmektedir. Simone uyuklamaya başlarken Lise pencereden Colas'yı görür. Annesinden evin anahtarlarını almaya çalışırken Simone uyanır. Lise gözünün önünden uzaklaşmasın diye tef çalmaya başlar ama kızı dans ederken yeniden uyuyakalır. Lise'le Colas kapının önünde buluşur. Simone'un kucağındaki tef o anda yere düşer ve kadın gürültüden uyanır. Lise hemen içeri girer...

Hasattan dönen çiftçiler ücretlerini almak için Simone'un evine gelirler. Bu arada da Colas'yı bir saman yığınının içine saklayarak eve sokarlar. Bir süre sonra çiftçiler gider, Simone başka bir odaya çekilir ve Lise yalnız kalır. Colas saklandığı yerden çıkar. İkisi de çok mutludur. Simone uzaktan görününce, Lise Colas'yı bir odaya saklar. Kuşkucu bir insan olan Simone, bilmeden Lise'i de Colas'nın saklandığı odaya kilitler...

Thomas ve Alain noterle birlikte gelirler. Evlilik söz-

leşmesi imzalanınca Simone anahtarı Alain'e verir. Alain kapıyı açar ve karşısında Lise'le Colas'yı bulur. Herkes donakalır. Thomas öfkeyle evlilik sözleşmesini yırtar ve oğluyla çıkıp gider. Simone Colas'yla Lise'i bağışlar ve herkes mutluluk içinde dans etmeye başlar....

(Türkiye Prömiyeri: Ankara / 1973-1974)

PETRUŞKA (İgor Stravinsky)

Saint Petersburg'da büyük bir meydan. Karnaval zamanı. Kuklacı, büyülü yöntemlerle can verdiği üç kuklanın oyununu sergilemektedir. Bu üç kukla Petruşka, Balerin ve Mağrıbî'dir...

Petruşka'nın hücresi. Kuklacı Petruşka'yı buraya kapatır. Balerin'e aşık olan Petruşka, kurtulmak isterse de çıkamaz. Kuklacı Balerin'i de bu hücreye sokar. Petruşka sevinir ama Balerin ondan kaçar...

Mağrıbî'nin hücresi. Mağrıbî, Hindistan ceviziyle oynamaktadır. Cevizi kesemeyince onu kutsal sanıp tapınmaya koyulur. Balerin girer, ardından Petruşka gelir. Mağrıbî Petruşka'yı kovar..

Karnaval sürmekte, halk eğlenmektedir. Birden üç kukla görünür. Mağrıbî Petruşka'yı kovalamaktadır ve arkalarından Balerin gelmektedir. Mağrıbî Petruşka'yı öldürdüğünde polis gelir ve Kuklacı'yı sorguya çeker. Kuklacı Petruşka'nın yalnızca talaş dolu bir kukla olduğunu kanıtlar. Herkes dağıldıktan sonra Petruşka'nın cansız bedenini sürüklemeye başlar. Birden yukarılarda Petruşka'nın görüntüsü belirir ve çığlığı duyulur; kuklanın ruhu ölümsüzdür. Dehşete kapılan Kuklacı koşarak uzaklaşır....

(Türkiye Prömiyeri: İstanbul / 1975-1976)

RAYMONDA (Alexander Glazounov)

Raymonda'nın doğumgünü. Ozanlar bestelerini seslendirmekte, kimi de kılıç oyunları sergilemektedir. Kadınlı erkekli bir kalabalık dans etmektedir. Raymonda'nın teyzesi Kontes Sybille salona girer ve çevredekilere Beyazlı Kadın'ın yontusunu gösterir. Söylenceye göre Beyazlı Kadın aile geleneklerine karşı gelen bireyleri cezalandırmaktadır. Gençler Kontes'i ciddiye almazlar ve çevresinde neşeli bir şekilde dans ederler. Raymonda nişanlısı Jean de Brienne'in savaştan dönmesini beklemektedir.

Tam bu anda Emevî şövalye Abdurrahman gelir. Abdurrahman Raymonda'nın güzelliğini uzak ülkelerden duymuştur. Ona servetini ve aşkını sunar. Raymonda nişanlı olduğu için kabul etmez. Konuklar içeri girerler ve coşkulu bir dans başlar.

Konuklar gittikten sonra Raymonda yalnız kalır ve Beyazlı Kadın'ın yontusunun canlandığını görür. Beyazlı Kadın Raymonda'yı bahçeye götürür. Raymonda Jean de Brienne'in hayalini görür ve onunla dans etmeye koyulur. Birden hayal yok olur ve Abdurrahman belirir. Raymonda Beyaz Kadın'a kendisini kurtarması için yalvarırken çevre cinlerle dolar. Raymonda bayılır.

Konuklar yeniden gelirler. Raymonda Abdurrahman'ı görür. Abdurrahman Raymonda'yı kaçırmaya çalışırken Jean de Brienne askerleriyle girer. Abdurrahman ve Jean de Brienne kılıçlarını çekerler, kısa bir çatışma sonucunda Jean de Brienne Abdurrahman'ı Beyaz Kadın'ın büyülü yardımlarıyla öldürür. Hemen ardından Raymonda'yla Jean de Brienne'in düğün şenlikleri başlar....

(Türkiye Prömiyeri: İstanbul / 1975-1976)

DON KİŞOT (Leon Minkus)

Don Kişot odasında şövalyelerin serüvenlerini anlatan bir kitap okumaktadır. Düşlerinde şövalyelerle özdeşleşir ve yavaş yavaş kendini kahraman sanmaya başlar. Sancho elinde tavuklarla odaya dalar; kendisini izleyen köylü kadınlardan kurtulmaya çalışmaktadır. Don Kişot kadınları kovar ve Sancho'ya şövalye olmanın erdemlerini anlatır. Önerisi açıktır: Zırhlar, atlar, güzel kadınlar ve bol serüven. Sancho onun silahtarı olmayı kabul eder ve yola çıkarlar...

Barselona'da bir meydan. Meyhaneci Lorenzo'nun kızı Kitri, gitarcı Basil'e aşıktır. Lorenzo içeri girerek sevgilileri ayırır ve Kitri'ye soylu bir kişi olan Gamaj'la evlenmesi gerektiğini bildirir. Gamaj gelir. Herkes bu kibirli ve süslü *ihtiyarla alay eder. Kitri Gamaj'a yelpazesiyle vurur.* Birden coşkulu alkışlar arasında bir sokak dansözü belirir. Arkasından boğa güreşçileri görünür ve hep birlikte dans ederler. Don Kişot'la Sancho olayları uzaktan izlemektedir. Yaklaştıklarında Don Kişot heyecanlanır: Kitri'nin kimliğinde, düşlerinde canlandırdığı güzel Dulcinea'yı görür. Önünde diz çöker. Şaşkınlık içinde kalan genç kız, kurtuluşu şövalyeyi dansa davet etmekte bulur...

Bütün genç kızlar Sancho'yla eğlenmektedirler. Çevresini alarak körebe oynamayı önerirler. Sancho'nun eli ayağı birbirine dolaşır ve yere düşer. Erkekler Sancho'yu yakalayıp havaya fırlatmaya başlarlar. Olayı gören Don Kişot eline kalkan yerine bir tabak, mızrak yerine bir çatal alarak yetişir ve uşağını kurtarır. Herkes birlikte dansa başlar. Kitri ve Basil bir fırsatını bulup kaçarlar...

İspanyol meyhanesi. Kalabalığın arasında Kitri ve Basil de vardır. Meyhanenin güzel kızı Mercedes orta yerde dans etmekte, müdavimler onu çiçek yağmuruna tutmaktadır. Lorenzo, Gamaj, Don Kişot ve Sancho gelirler. Kitri saklanmaya çalışır ama başaramaz. Basil intihar eder gibi yapar. Ortalık karışır. Don Kişot Lorenzo'ya çıkışırken Kitri'yle Basil yine kaçarlar. Düşlerinin kadınını koru-

maya and içmiş olan Don Kişot onları takip eder...

Çingene kampı. Değirmenin yanında ateş yakmış olan çingenelerin arasında Kitri ve Basil de vardır. Onları izlemekte olan Don Kişot'a bir oyun oynamak istediklerini belirtirler. Çingenelerin başı kral kılığına girer ve Don Kişot'u karşılar. Onuruna verilen şölende Don Kişot bir kukla oyunu izler ama kuklaları canlı sanarak kılıcını çeker. Çingeneler dağılır. Don Kişot yeldeğirmenlerini dev olarak görür ve mızrağıyla onlara da mızrağıyla saldırır...

Uykusunda fantastik düşler görür Don Kişot; çevresinin canavarlar, devler ve perilerle dolu olduğunu sanır. Birden bir boru sesiyle uyanır Don Kişot ve Sancho: Dük avdan dönmektedir. Önünde diz çöken Don Kişot'u şatosuna davet eder Dük...

Dük'ün şatosunda büyük bir şölen verilmektedir. Kitri ve Basil de vardır bu şölende. Sevgilisi Dulcinea'yı gördüğünü sanan Don Kişot kılıcını çeker ve "gizemli şövalye" kılığına girmiş olan Basil'le çarpışır. Düelloyu kaybeder ve *Basil Kitri'yi alarak dışarı çıkar. Büyük bir hüzün yaşayan* Don Kişot, zırhını çıkararak Sancho'yla birlikte eve doğru yola koyulur....

(Türkiye Prömiyeri: Ankara / 1975-1976)

HÜRREM SULTAN (Nevit Kodallı)

Kanuni Sultan Süleyman tahta geçmiştir. Huzurda bulunanlar tarafından kutlanır. Huzurda Valide Sultan, Şehzade Mustafa ve Mustafa'nın annesi Gülbahar Sultan da vardır...

Valide Sultan, haremağasıyla birlikte, padişaha sunulmak üzere bir cariye seçer. Bu kız, daha sonra Hürrem adını alacak olan bir Slav güzelidir. Genç cariye, mavi çinilerin aydınlattığı odada Süleyman'la ilk kez gözgöze gelir. Sultan Süleyman bu odalığın güzelliğinden etkilenmiştir...

Bu arada Şehzade Mustafa ve annesi unutulmuştur. Süleyman Hürrem'le mutludur, halk da Süleyman'ın padişahlığından memnundur. Geleneklere göre Sultan'ın ilk oğlunun vali atanması gerekmektedir. Manisa Valisi atanan şehzade, yine geleneklere göre Sultan'ın ölümünde tahta çıkacaktır. Hürrem Sultan kendi oğullarından birinin tahta geçmesini ister. Törelere bağlılığıyla tanınan Sultan Süleyman'sa ilk oğlu Şehzade Mustafa'yı Manisa Valisi yapar. Hürrem oğullarının geleceğinden duyduğu endişe nedeniyle çeşitli entrikalara girişir. Hürrem'in büyük korkusu, veliaht dışındaki şehzadelerin öldürülmesidir; çocuklarını ve kendisini güvenliğe almak istemektedir...

Hürrem bir şenlik düzenler ve bu şenlik sırasında Kanuni Sultan Süleyman'a Rüstem Paşa tarafından bir belge verilmesini sağlar. Sahte olan bu belgede Şehzade Mustafa'nın Osmanlı'ya ihanet ettiği yazılıdır. Sultan Süleyman Mustafa'yı huzura çağırtır ve kendi elleriyle cellatlara teslim eder. Gülbahar oğlunu yitirmenin sonsuz acısı içindedir. Zafer Hürrem Sultan'ındır....

(Türkiye Prömiyeri: Ankara / 1976-1977)

KARMEN (Georges Bizet)

Sevilla kentinde meydan. Çevrede İspanyol mimari tarzını yansıtan binalar vardır. Meydan kalabalıktır. Kimileri neşeyle gezinmekte, kimileri de dans etmektedir. Binaların birinden gürültüler gelir. Bir kız koşarak aşağıya iner. Kızı kovalayan Karmen'dir. Herkes tanır Karmen'i; yörenin en kıskanç kadınıdır ve aşklarıyla ün salmıştır. Kovaladığı kızla müthiş bir kavgaya girişir ve halk ikiye ayrılır. Çoğunluk Karmen yanlısıdır.

Don Jose koşarak girer. Amacı kavga edenleri ayırmaktır. Karmen'i gördüğünde birden donar; tüm erkekler gibi, Karmen'in çekiciliği aklını başından almıştır. Bir anda kendine gelir ve Karmen'i tutuklamak üzere genç kadına doğru birkaç adım atar. Ama başaramaz. Karmen'le daha sonra buluşmak üzere sözleşir.

Bir taverna. Tavandan aşağıya sarkan fenerler, çevrede tahta iskemleler ve masalar, masaların üzerinde bardaklarla içki şişeleri. Müdavimler yayılmıştır etrafa. Kimi sohbet etmekte, kimi içmekte, kimi de dans etmektedir. Don Jose girer ve dans edenlere katılır. Birden Karmen belirir. Karmen'in dansı Don Jose'ninkini bastırır ve müdavimler heyecanla Karmen'i alkışlarlar. Don Jose de Karmen'i izleyenlere katılır. Dans noktalandığında, Karmen ve Don Jose birarada çıkarlar. Taverna müdavimleri coşkulu bir dansa başlarlar. Don Jose'yle Karmen geri dönerek dans edenlere katılırlar. Büyük bir kutlama gerçekleştirilmektedir sanki.

Karmen'in odası. Don Jose perdeyi açar. Gün doğmaktadır. Karmen odanın ortasında dans eder. Don Jose Karmen'e katılır.

Gece. Kent meydanı boşalmıştır. Karmen'le Don Jose pelerinlere bürünmüştür. Karmen'in arkadaşları da onlarla birliktedir. Karmen Don Jose'nin eline bir bıçak tutuşturur. Geçmekte olan bir adamı bıçaklar, para kesesini alır ve Karmen'e verir. Bir zamanların kanun adamı olan Don Jose, sevdiği kadın için adam öldürerek

öbür tarafa geçmiştir.

Karmen sıkılmaya başlamıştır. Don Jose her dediğini yapmaktadır. Beraberlikleri heyecanlandırmamaktadır Karmen'i. Boğa güreşlerinin yapıldığı arenanın önünde yakışıklı "toreador"u bekler Karmen ve arkadaşları. "Toreador" Karmen'i görür ve ondan hoşlandığını belli eder. Boğa güreşi başlamak üzereyken Don Jose gelir ve Karmen'i kıskandığını açıklar. Karmen onunla alay eder. Don Jose öfkeden çılgına döner ve Karmen'i bıçaklar. Arenadan boğa güreşini izleyen seyircilerin heyecanlı haykırışları yükselmektedir....

(Türkiye Prömiyeri: İstanbul / 1976-1977)

BAHÇESARAY ÇEŞMESİ (Boris Assafiev)

Leh Dükü'nün şatosu. Dük'ün kızı Maria yalnızdır. Neşeyle dans eder. Birden izlendiğini duyumsar ve ürkerek konukların bulunduğu salona koşar. Bu arada Tatar askerleri şatoyu ele geçirmek üzeredir. Konuklar salonu doldurmakta, neşeli bir müzik çalmaktadır. Leh Dükü, Maria ve Vatslav durmadan dans etmektedirler. Bir ara yalnız kalan Maria'yla Vatslav, birbirlerine duydukları büyük sevgiyi dans diliyle anlatırlar. Konuklar yeniden salona döndüğünde, eğlence bütün hızıyla sürer...

Giray Han ve ordusu o anda şatoya girer. Leh Dükü ve Vatslav öldürülür. Maria Vatslav'ın üzerine acıyla kapanırken Giray Han onun güzelliği karşısında büyülenir...

Giray Han'ın haremi. Giray'ın gözdesi Zarema ve diğer kadınlar Tatar'ların seferden dönmesini beklemektedir. Giray sarayına döndüğü anda Zarema onu ateşli bir dansla karşılar ama hiçbir karşılık alamaz. Gururu incinir, umutsuzluğa kapılır ve diğer kadınların alaylarına dayanamayıp bayılır...

Maria, odasında yalnız, arp çalar ve Vatslav'ı düşünür. Giray birden gelir ve Maria'ya sevgisini açıklar. Karşılık göremez ve gider. Bu arada Zarema gizlice odaya girmiş ve olağanüstü güzellikteki Maria'yı görmüştür. Yalnız kaldıklarında, Maria'ya Giray'a yaklaşmaması için yalvarır. Maria, Giray Han'ı hiçbir zaman sevemeyeceğini belirtirse de, kıskançlıktan çılgına dönen Zarema onu bıçaklar. O anda odaya giren Giray, muhafızlarına Zarema'yı götürmelerini söyler...

Askerler toplanır, boru-sesleri eşliğinde Zarema'yı yüksek bir kayadan uçuruma atarlar. Coşkulu bir savaş dansı başlar ve Giray Maria'nın anısına Bahçesaray Çeşmesi'nin yapılmasını emreder....

(Türkiye Prömiyeri: Ankara / 1979-1980)

BİR AŞK HİKAYESİ (Arif Melikov)

Onulmaz bir hastalığa tutsaktır Şirin. Umudu kalmamıştır. Şirin'in ablası Mehmene Banu'nun görkemli sarayı alacakaranlık bir sessizliğe bürünmüştür. Mehmene Banu, Şirin'in derdine deva bulabilecek kişiye tüm servetini bağışlayacağını ilan eder. Bir yabancı belirir ve Şirin'i iyileştirebileceğini söyler. Mehmene Banu karşılık olarak hazinesini, tacını ve tahtını önerir. Yabancıysa tek koşul öne sürer: Şirin'in yaşamının kurtulabilmesi için Mehmene Banu güzelliğini yitirmelidir. Umarsız kalan Mehmene Banu bu koşulu kabul eder ve Şirin iyileşir. Çirkinleşen Mehmene Banu, o günden sonra yüzünde peçeyle dolaşmak zorunda kalır.

Yıllar geçmiştir. Şirin ablası için bir saray yaptırmaktadır. Duvarcı Ferhat ve yardımcıları sarayın yapımını tamamlamak üzeredir. Mehmene Banu ve Şirin saraya gelirler. Şirin ve Ferhat birbirlerine anında sevdalanırlar. Mehmene Banu da Ferhat'a aşık olur ama duygularını belli etmez.

Bu arada büyük bir kuraklık yaşanmaktadır ülkede. Şirin'le Ferhat'ı birarada gören Vezir, haberi anında Mehmene Banu'ya yetiştirir. Öfkesinden çılgına dönen Mehmene Banu, Ferhat'ı huzuruna getirtir: Ferhat dağları delip suyu ülkeye getirinceye kadar Şirin'le görüşemeyecektir.

Bir süre sonra pişman olur Mehmene Banu. Şirin'i de yanına alarak Ferhat'ın gürzüyle dövdüğü dağın yamacına gelir. Ülke halkı toplanmış, Ferhat'ı izlemektedir. Tüm umutları dağdan fışkıracak olan sudadır. Mehmene Banu Ferhat'ı bağışladığını açıklar. Şirin sevinçlidir. Ama Ferhat ülke suya kavuşuncaya kadar dağı delmeyi sürdüreceğini söyler. Ferhat gürzüyle dağın yüzünü dövmeye devam eder; Ferhat için su (Şirin'den de önce gelen) yaşamsal bir önem kazanmıştır....

(Türkiye Prömiyeri: Ankara / 1980-1981)

BEBEK (Jean Sibelius)

Çukurova'nın ağır sarısıcağı. İsmail, kucağında bebek, bitmez tükenmez gibi görünen tozlu yolda yürümektedir. Ateş gibi yanmaktadır çevre. İsmail'in yüzünde acıyla direnç harmanlaşmıştır. İki yanda tarlalar, tarlalarda çalışanlar, ekin devşiren kadınlar vardır. Bebeğin annesi Zala doğum sonrası ölmüştür. İsmail çocuğunu yaşatmak için uğraş vermektedir, bebeğini emzirecek bir kadın bulması gereklidir.

Tarlada çalışan kadınlardan Hürü Ana yaklaşır, bebeği İsmail'in kollarından alır, emzirir. Hürü'nün sütü boldur çünkü yeni doğum yapmıştır. Ama tarlada çalışması gerekmektedir. Bu yüzden sık sık toprağa sağar özsütünü.

İsmail kıpırtısız bebeğini Hürü Ana'dan alır, yeniden düşer yollara. Aklına Zala gelir, bebeğin doğumu ve Zala'nın ölümü gelir. Gün iyice yükselmiştir, alev gibi yanmaktadır Çukurova. İsmail, bitkin ama umutlu, yürümeyi sürdürür. Bebek yaşamalıdır, ne olursa olsun yaşayacaktır. Köye varır, bebeğini Cennet Kadın'a götürür. Cennet Kadın alır bebeği, Döndü Kız'a verir. Döndü Kız bebeği emzirir. Daha sonra Topal Emine'ye haber salınır, çocuğu sürekli emzirmesi için. Topal Emine'nin kendi çocukları yaşamamıştır, sütünün zehirli olduğu söylentisi yaygındır ama İsmail kararlıdır: Topal Emine bebeği emzirecek, o da Topal Emine'yi besleyecektir. Topal Emine günlerce emzirir İsmail'in bebeğini. Bebek süte doymamaktadır sanki. Bir süre sonra bebeği İsmail'in kucağına atar Topal Emine; sütü kendi bebeklerine yetmemektedir.

Tek çaresi Kör Kadın'dır artık İsmail'in. Sütü yoktur ama sesini duyan bebeğin ağlamayı kestiği söylenir. Kör Kadın'ın aynı zamanda Hürü Ana'ya da sözü geçtiği bilinir. İsmail yine yollara düşer, Kör Kadın'ın evine varır, bebeği yanına yatırır. Kör Kadın bebeği her gün tarlaya götürür, ninnisini söyleyerek uyutur, Hürü Ana da eli değdikçe emzirir. İsmail var gücüyle ekinde çalışmaktadır.

Ve bir gün Kör Kadın ölür. İsmail çocuğunu Hürü

Ana'dan alır; kadının sütü seyrelmiştir, kendi bebeklerine bile yetmemektedir. Yeniden yollara düşer İsmail. Çukurova yanmaktadır. Dağların koca gölgeleri bile serinlik veremez çevreye. Sarı sıcak altında yürür İsmail. İki yanında tarlalar uzanmaktadır. İsmail bebeğini sağ koluna yatırmış, düşmesin diye sıkıca kavramıştır. Ve her şeye karşın umutludur: Bebek ölmemelidir, ölmeyecektir. İsmail'in ağır ağır yürüyen görüntüsü toz içinde yanan yolda uzaklaşır....

(Dünya Prömiyeri: Özgün Yapım-Yönetim, İstanbul,Şan Tiyatrosu / 1982; Devlet Balesi Prömiyeri: İstanbul / 1988-1989)

(Not: Koreograf Oytun Turfanda, Bebek balesini Yaşar Kemal'in aynı adlı öyküsü üstüne temellendirir. Müzik olarak Jean Sibelius'un 2. Senfoni'sini kullanır.)

PEER GYNT (Edward Grieg)

Dağda bir kulübe. Peer Gynt serüvenler düşler sürekli. Düşünde bir geyik yakalayıp ona biner. Tam bu arada içeri giren Ingrid, ailesinin kendisini biriyle evlendirmek istediğini, onunsa yalnızca Peer Gynt'i sevdiğini söyler. Peer Gynt, Ingrid'in kaygısını önemsemez. Ingrid çıkar, Peer'in annesi Oze evine döner...

Düğün alayının müziği duyulur. Ingrid nişanlısı Max Mons'a Peer'i düğüne davet etmesini rica eder. İsteksiz olmakla birlikte Max Ingrid'i kırmaz...

Max Mons'un malikanesi. Düğün günü. Konuklar dans ederek eğlenmektedir. Peer Gynt gelir ve dansa katılır. Ingrid Peer'e yaklaşınca Max karşı çıkar, Ingrid öfkeyle tepki gösterir ve gider. Tam bu anda Solveig görünür. Solveig'in güzelliğinden etkilenen Peer onu dansa kaldırır. Sonuçta Max Mons yumuşar ve Peer Gynt Ingrid'i aramaya çıkar. Onu bulunca da birlikte ormana kaçarlar. Düğün alayı bunun farkına varır ve ortalık karışır...

Peer'le Ingrid saklanırlarsa da Peer bir süre sonra yaptığı yanlışın farkına varır ve Ingrid'e gitmesini söyler. Solveig o arada Peer'i bulur ve ona yapraklardan yapılmış bir taç verir. Peer Solveig'e aşık oduğunu anlar. Peer Gynt'in içindeki macera coşkusu sönmüş gibidir. Birden önünde yeşil giysili bir kadın belirir ve Peer'i cinler krallığına doğru götürür...

Cinler krallığı. Herşey fantastik bir düş gibidir. Peer Gynt, Cinler Kralı olmak üzeredir. Yaşlı kralın kızıyla evlenecektir. Yalnızca bir koşul vardır: Tek gözünün oyulması. Töreni başlarken Peer korkuyla kaçar...

Peer Gynt evine geri döner. Annesi Oze, Peer'e çocukluk günlerini anımsatır. Peer annesine insanların ölümden sonra meleklerle dolu güzel bir dünyaya gittiğini anlatır. Ancak Oze gerçekten ölmektedir. Peer Gynt birdenbire boş hayallerinin annesini yoksulluğa ve yıkıma götürdüğünü anlar...

Aradan yılar geçer. Peer Gynt Kuzey Afrika kıyılarında

bir Bedevi kızına aşık olur. Kendisini genç ve güçlü hissetmektedir. Bedevi kızı Peer'in mal varlığını eline geçirir ve ortadan yok olur...

Yoksul Peer Gynt yıllar sonra ülkesine döner. Çok uzaklarda, bir dağın başında, Solveig onu beklemektedir. Peer yaşlanmıştır. Ingrid'in öldüğünü ve sevgilisi Solveig'in kendisini beklediğini duyar. Dağları ve ormanları aşarak Solveig'in yaşadığı kulübeye ulaşır. Solveig kapıyı açar. Karşısında yaşlı ve kör Solveig'i gören Peer Gynt yaşamını bir hiç uğruna harcamış olduğunu anlar. Macera tutkusu Solveg'in sevgisini anlamasına engel olmuş, kendisini gerçek aşktan bir ömür boyu uzak tutmuştur....

(Türkiye Prömiyeri: İstanbul / 1982-1983)

ŞEHRAZAT (Nikolai Rimsky-Korsakov)

Doğu'da dev bir sarayın muhteşem salonu. Her yer paha biçilmez halılarla örtülüdür. Duvarlar altın ve gümüş kakmalı süslemelerle bezelidir. Şlkenin sultanı Şehriyar tahtında oturmaktadır. Gözdesi Zübeyde ayaklarının dibinde uzanmıştır. Etrafta birbirinden güzel kızlar vardır. Tüm görüntü inanılmaz bir zenginlik ve sefahat yansıtmaktadır. Haremağası el çırpar ve dans başlar. Şehriyar kızları görmez bile; tüm dikkatini Zübeyde'ye vermiştir.

Şehriyar'ın kardeşi Şah Zaman, Zübeyde'den hiç hoşlanmaz; dahası, Zübeyde'yi kıskanır. Şahriyar ava gideceğini açıklar. Zübeyde bundan hiç hoşlanmaz çünkü efendisinin yanında bulunmak ister sürekli. Zübeyde'nin bakışlarındaki kırgınlığı ve öfkeyi gören Şah Zaman, Şehriyar'a dikkatli olmasını önerir. Şehriyar kardeşini dinler ve Zübeyde'ye kuşkuyla bakar. Çok geçmeden Şehriyar ve Şah Zaman çıkarlar.

Harem'deki kızlar için eğlence başlamıştır. Neşeyle ve coşkuyla dans ederler. Haremağası'nı kandırarak erkek köleleri barındıran odanın kapısını açtırırlar. Kızlarla erkekler biraraya gelirler ve çılgınca dans ederler. Zübeyde Haremağası'na başka bir kapıyı daha açması için yalvarır. Kapı açıldığında Altın Köle belirir. Zübeyde'yle Altın Köle birbirlerinin kollarına atılırlar. Eğlence tüm hızıyla sürerken Şehriyar içeri girer; Şah Zaman'ın kuşkuları doğrulanmıştır. Şehriyar'ın askerleri tüm kölelerle kızları kılıçtan geçirirler.

Zübeyde Şehriyar'a yaşamını bağışlaması için yalvarır. Şehriyar bir süre kararsız kalır. Zübeyde'yi hâlâ sevmektedir ama gururunu kurtarmak zorundadır. Zübeyde ölmelidir. Şehriyar'ın duygularını anlayan Zübeyde kamasını çeker ve kendi canına kıyar....

(Türkiye Prömiyeri: İstanbul / 1983-1984)

ÇOBAN YILDIZI (Necdet Levent)

Kıyı kasabası. Deniz kenarında ağ çeken balıkçılar. Bir yanda Saf Adam, öte yanda vurgun yemiş Yaşlı Balıkçı ve Genç Kız'la arkadaşları kıyıyı doldurmuşlardır. Balıkçılar sevinçlidir; deniz iyi ürün vermiştir. Genç Balıkçı, Genç Kız'a tutkundur. Genç Kız da ona aşıktır ama birbirlerine hiç açılamamışlardır. Genç Balıkçı dansıyla varlığını Genç Kız'a duyumsatmaya çalışır. Öte yanda herkes Saf Adam'la eğlenmektedir. Genç Balıkçı törelere uyarak Genç Kız'a yemeni verir. Genç Kız yemeniyi alarak Genç Balıkçı'nın aşkını kabul eder. Kasabalı çok sevinçlidir. Mutlulukla dans ederler. Düğün şenliği çok yakında gerçekleşecektir. Mutluluk düğün günü doruğa çıkar. Eğlence uzun süre devam eder. Dans edilir, genç çifte armağanlar sunulur. Yaşlı Balıkçı'nın armağanı Okaliptüs fidanları, Saf Adam'ınkiyse bir beşiktir...

Aradan uzun süre geçer. Balıkçılar sefere çıkacaktır. Tekne açıldıktan sonra fırtına kopar. Genç Kız'ın içindeki sıkıntı gittikçe büyür ve kendisine ulaştırılan haberle acıya dönüşür: Tekne batmış, Genç Balıkçı denizin derinliklerinde kaybolmuştur...

Denize bakan kayalıkların önüne gelen Genç Kız yemenisini çıkarır. Bir çocuğu olacaktır. Başını kaldırır ve çok uzaklarda parlayan Çoban Yıldızı'na uzun uzun bakar....

(Dünya Prömiyeri: İzmir / 1983-1984)

(Not: Koreograf Suna Şenel Çoban Yıldızı balesini Aytaç Şenel'in öyküsünden yola çıkarak Serdar Ongurlar'ın dramatik metni üstüne temellendirir. Necdet Levent bu bale için özgün müzik besteler.)

GÜL'ÜN HAYALİ (Carl Maria von Weber)

Genç Kız'ın odası. Yüksek tavanlar, bahçeye bakan büyük pencereler. Bir yanda yatak, diğer yanda aynalı masa vardır. Mavi ve beyaz renkler egemendir çevreye...

Genç Kız girer. Uzun, beyaz bir gece elbisesi giymektedir. Elinde kırmızı bir gül vardır. Dans etmeye başlar. İlk balosundan gelmiştir ve çok mutludur. Sevdiği adam kendisine bir gül vermiştir. Pencerenin yanındaki koltuğa oturur. Sevgilisini düşünmektedir. Kısa süre sonra uyuyakalır ve kırmızı gül elinden kayar...

Bir vals sesi duyulur. Açık pencereden Gül'ün Hayali girer. Genç Kız'ın koltuğunun arkasında durur, sonra dans etmeye koyulur. Genç Kız'ı uyandırır ve birlikte dans ederler. İkisi de kendilerini valse iyice kaptırmıştır...

Ama düş uzun sürmez. Vals müziği uzaklaşır. Genç Kız koltuğuna oturur ve yeniden uyuyakalır. Gül yanıbaşında, yerdedir. Gül'ün Hayali son ve kısa bir danstan sonra pencereden çıkar ve gider...

Gün doğmaktadır. Genç Kız uyanır. Odada Gül'ün Hayali'ni arar ve bir anda düş gördüğünü anlar. Gülü yerden alır ve taçyapraklarına sevgiyle dokunur; düşle gerçek arasındaki bağlantıdır gül Genç Kız için....

(Türkiye Prömiyeri: İzmir / 1983-1984)

ESMERALDA (Cesare Pugni)

Ozan Pierre Gringoire soyguncuların arasındadır. Cebinden yalnızca bir şiir çıkınca, soyguncular kralı Clopin onu idama mahkûm eder. Gringoire'ın yakarışları boşunadır. Gringoire dehşet içinde kaçmaya çalışırken, soyguncular kahkahalarla gülerler. Soyguncular kralı bir gerçeği anımsatır ozana: Orada hazır bulunan kadınlardan biri Gringoire'la evlenmeyi kabul ederse, boynu ipten kurtulacaktır. Ozanın yakarışlarına hiçbir kadın kulak vermez. O anda beliren Esmeralda Gringoire'a acır ve onunla evlenmeyi kabul eder. Clopin kızla ozanı evlendirir ve büyük bir şölen başlar. Herkes dans etmektedir.

Claude Frollo soyguncular kralını bir kenara çekerek Esmeralda'ya aşık olduğunu söyler. Clopin Frollo'ya karşı gelemez. Frollo'yla yardımcısı Quasimodo Esmeralda'yı kaçırmak isterken, genç bir subay olan Phoebus gelir ve kılıcını çekerek kızı kurtarır. Claude Frollo kaçar, Quasimodo'ysa Phoebus'ın askerleri tarafından yakalanır. Phoebus Esmeralda'ya aşık olmuştur. Gözlerini kızdan ayıramaz. Esmeralda tutsak olan Quasimodo'ya su verir ve serbest bırakılmasını ister. Phoebus dayanamaz ve askerlerine Quasimodo'yu çözmelerini emreder. Phoebus aynı zamanda Esmeralda'ya atkısını verir.

Esmeralda'nın odası. Esmeralda hayatını kurtaran yakışıklı subay Phoebus'ı düşünmektedir. Gringoire içeri girer ve karısına sarılır. Esmeralda tepki gösterir ve kendisiyle neden evlenmeye razı olduğunu ozana anlatır. Gringoire hüzünlenir. Birlikte dans ederler. Çok geçmeden Gringoire çıkar. Esmeralda yalnız kalır. O anda kapı açılır ve Claude Frollo'yla Quasimodo eşikte belirir. Esmeralda Frollo'ya uzak durmasını, Phoebus'ı sevdiğini söyler. Frollo kızın üstüne atılırsa da Esmeralda açık bir kapıdan kaçar. Frollo'yla Quasimodo Phoebus'tan intikam almaya yemin ederler.

Phoebus, Fleur de Lys adlı bir genç kızla nişanlıdır aslında. Düğün şenlikleri yapılmaktadır. Coşkulu bir at-

mosfer egemendir çevreye. Konuklar dans ederken Esmeralda'yla Gringoire girerler. Fleur de Lys'in falına bakan Esmeralda, bu evliliğin büyük mutluluklara kapı açacağını açıklar. Fleur de Lys çok sevinir ve Esmeralda'ya bir yüzük hediye eder. Esmeralda Gringoire'la dans ederken atkısını Phoebus'a gösterir. Fleur de Lys'in nişanlısı için ördüğü atkıdır bu; Phoebus'ın onu kendi boynundan çıkarıp Esmeralda'ya verdiği açıktır. Fleur de Lys nişanlısını ihanetle suçlayarak bayılır. Esmeralda, Gringoire ve Phoebus çıkarlar.

Gece. Clopin ve Frollo ıssız bir yerde saklanmaktadırlar. Clopin gider, Frollo Esmeralda'dan çaldığı hançeri çeker. Çok geçmeden Phoebus ve Esmeralda görünürler. Phoebus Esmeralda'yı sevdiğini söyler; Esmeralda Phoebus'ın önünde diz çökerek genç subaya hayranlık dolu gözlerle bakar. Frollo dayanamaz, saklandığı yerden çıkar ve Phoebus'ı bıçaklar. Claude Frollo kaçarken, Esmeralda bayılır. Clopin girer ve toplanan kalabalığa Esmeralda'nın Phoebus'ı öldürdüğünü açıklar.

Esmeralda idama mahkûm edilmiştir. Gringoire kızı kurtarmak için çırpınırsa da elinden hiçbir şey gelmez. Hüküm infaz edilmek üzereyken Frollo gelir ve Esmeralda'ya kendisini kurtarabileceğini bildirir. Tek istediği, aşkına karşılık verilmesidir. Tam o anda Phoebus belirir; ölmemiş, yalnızca hafifçe yaralanmıştır. Gerçek suçlunun Frollo olduğunu ilan eder. Frollo bıçağını çekerse de üzerine atılan Quasimodo onu engeller: Quasimodo Esmeralda'nın elinden su içmiş, onun sayesinde özgürlüğüne kavuşmuştur. Kargaşa sırasında bıçak Frollo'nun kalbine saplanır. Esmeralda'yla Phoebus'ın beraberlikleri büyük bir dans şöleniyle kutlanır....

(Türkiye Prömiyeri: Ankara / 1984-1985)

CINDERELLA (Sergei Prokofiev)

Cinderella'nın babasının evinde bir oda. Cinderella şöminenin önünde yere çökmüştür. Babası masaya oturmuş, kitap okumaktadır. Cinderella'nın üvey kızkardeşleri babalarının yanında oturmaktadırlar. Yaşlı ve çirkin kızkardeşlerin yanında, Cinderella'nın güzelliği tümüyle ortaya çıkmaktadır. Cinderella'nın sevilmediği ve istenmediği açıktır; kimse onunla ilgilenmez, giysileri eski ve yıpranmıştır.

Gece bir balo verilecektir. Çirkin kızkardeşler kendilerine elbise dikmekte, aynı zamanda tartışmaktadırlar. Cinderella onların çekişmelerini ürküntü ve hüzünle izler. Bu iki kızkardeş, babasının ikinci eşinin çocuklarıdır ve evi artık onlar yönetmektedir. Kızkardeşler Cinderella'yı hizmetçi gibi kullanmakta, Cinderella'nın babasını da hiçe saymaktadırlar.

Kızkardeşler tartışarak çıkarlar. Baba onları izler. Yalnız kalan Cinderella odayı süpürmeye koyulur. Mumları şöminedeki ateşle yakar. Kızkardeşlerin ördüğü atkıyı boynuna dolar; o şimdi bir "lady"dir. Annesinin duvardaki portresine bakarken babası geri gelir; ikisi de hüzünlüdür. Tam bu anda kızkardeşler girerler ve Cinderella'yı azarlarlar. Cinderella temizlik yapmaya yeniden koyulurken, babası bir köşeye çekilir.

Birden çok yaşlı bir kadın belirir. Aç olduğunu, yardım dilediğini açıklar. Kızkardeşler hem kadından korkarlar, hem de ona hakaret ederler. Cinderella yaşlı kadına acır ve ona kendi ekmeğini verir. Cinderella'ya şükran dolu gözlerle bakan yaşlı kadın ekmeği alır ve yok olur. Aynı anda terziler, kunduracılar, kuyumcular ve dans öğretmenleri dolar sahneye. Tümü de kızkardeşleri baloya hazırlamak için gelmiştir. Kızkardeşler dans dersleri alırlar, giyinip kuşanırlar ve makyaj yaparlar. Sonunda baloya giderler.

Cinderella yeniden yalnızdır. Gözlerini ateşe diker. Yaşamında hiç görmediği balonun nasıl bir şey olduğunu

düşünür. Kendi kendine dans eder. Yaşlı kadın bir anda belirir ve güzel bir periye dönüşür. İlkbahar, Yaz, Sonbahar ve Kış adlı periler, güzel perinin yardımcılarıdır. Cinderella'yı baloya hazırlarlar. Cinderella baloya gidip eğlenebilecektir ama geceyarısından önce balo salonunu terketmelidir. Yoksa anında eski haline dönüşecektir.

Tüm coşkusuyla devam etmektedir balo. Cinderella'nın kızkardeşleri gülünç hareketleriyle ilgi çekerler. Bu arada Prens girer içeri. Kızkardeşle Prens'in ilgisini çekmeye çalışırlarsa da Prens onları görmez bile. Cinderella'nın gelişiyle herkes büyülenir; bir peri kadar güzel ve çekicidir Cinderella. Prens Cinderella'yla dans eder. Kızkardeşler Cinderella'yı tanımazlar doğal olarak. Tüm konuklar dansa katılırlar. Tam bu anda saat geceyarısını vurur. Cinderella koşarak uzaklaşır. Bu arada ayakkabılarından birini kaybeder.

Cinderella evinde, ateşin başında uyumaktadır. Uyandığında balonun bir düş olduğunu düşünür. O anda öteki ayakkabısını görür ve herşeyin gerçek olduğunu anlar. Kızkardeşleri *az sonra içeri girerler*. Bu arada dışarıdaki gürültülerden büyük bir kalabalığın eve doğru yaklaştığı anlaşılır. Prens her kapıyı çalmakta, düşürülen ayakkabının sahibini aramaktadır. O anda kapı açılır ve Prens içeri girer. Kızkardeşler ayakkabıyı denerlerse de uymaz. O arada Prens Cinderella'yı görür ve ayakkabıyı giymesini söyler. Ayakkabı Cinderella'ya uyar ve Prens, Cinderella'yla evleneceğini açıklar....

(Türkiye Prömiyeri: Ankara / 1985-1986)

KAMELYALI KADIN (Giuseppe Verdi)

Büyük bir şölen akşamı. Yörenin tüm ileri gelenleri davetlidir. Konukların arasında soylular da vardır. İlgi odağı güzel ve çekici bir kadın olan Marguerite'dir. Beyazlar içindedir; giysisi kamelyalarla kaplıdır. Saçlarında da bir kamelya vardır. Neşeyle dans etmektedir...

İlk kez böylesine görkemli bir eğlenceye katılan Armand, Marguerite'e tutkundur. Aşkını açıkladığındaysa Marguerite böyle bir birlikteliğin mümkün olmadığını belirtir. Marguerite tek başına dans ederken birden sendeler: Ölümcül bir hastalığın pençesindedir. Armand bunu görür ve etkilenir; Marguerite'in hastalığı tutkusunu alevlendirmiştir. Birlikte dans etmeye başlarlar. Dansları bitince Armand Marguerite'in önünde diz çöker ve onu sevdiğini söyler. Marguerite şölene Kont'la birlikte gelmiştir. Kısa süre sonra yine Kont'la gider...

Armand umutsuzluk içindeyken Marguerite belirir ve Armand'a saçındaki kamelyayı sunar. Kısa ve coşkulu bir dansın ardından koşarak çıkarlar...

Aylar sonra. Ormanın kıyısında bir ev. Armand'la Marguerite elele yürürler ve dans ederler. Dans sırasında çocuklar gibi oynaşırlar; Armand Marguerite'i havaya kaldırır. Marguerite'in göğsünde bir kamelya vardır. Bir yabancının yaklaşmakta olduğunu gören Marguerite, Armand'ı uzaklaştırır. Gelen Armand'ın babasıdır. Armand'ın babası, yeni bir yaşantının eşiğinde olduğunu düşünen Marguerite'e oğlunu rahat bırakmasını söyler. Saygılı bir insan olan Marguerite, istemeyerek söz verir: Armand'ı ailesinden koparmayacaktır...

Armand'ın babası Marguerite'in sevgisinden ve soylu davranışından etkilenmiştir. Marguerite Armand'a bir veda mektubu yazar ve gizlice evi terkeder. Armand döndüğünde Marguerite'in yazdığı mektubu bulur ve büyük bir hüzne kapılır...

Paris'te büyük bir eğlence. Armand ve Marguerite aynı yere davetlidir. Marguerite Kont'la birlikte gelir. Hastalığı

:.rtmıştır. Siyah gece elbisesi kamelyalarla kaplıdır. Ar-
ınand Marguerite'e kendisine geri dönmesini söyler, Mar-
,uerite'se Arınand'ın gitmesini ister. Bu arada Kont kumar
ıynamaktadır. Armand onsuz gitmeyi kabul etmeyince
Marguerite herkesin önünde Kont'u sevdiğini açıklar. Kont
Marguerite'e yaklaşır ve ona bir gerdanlık armağan eder.
Sonra Armand'a döner Kont ve kendisini düelloya davet
eder; kılıçlarla değil, kumar masasında kartlarla gerçek-
leştirilecek olan bir düellodur bu. Düelloyu Armand kaza-
nır ve Kont öfkeyle çıkar. Armand kazandığı parayı sert
bir hareketle Marguerite'e uzatır; Marguerite'in Kont'u
parası için sevdiğine inanmaktadır. Marguerite bayılır;
Armand eğilerek Marguerite'in boynundaki gerdanlığı
öper ve çıkar...

Marguerite'in yatak odası. Marguerite, aşkı uğruna soylu çevresine ve görkemli yaşantısına sırt çevirmiştir. Ölümcül hastalığından sevgi gücüyle kurtulabileceğini düşünürken, sevgilisini de yitirmiştir. Odasında yalnızdır ve son derece güçsüzdür. Bu güçsüzlük dansına da yansır. Tam o anda Armand girer. Marguerite duraklar. Arınand ona sarılır. Marguerite başını Armand'ın omuzuna koyar; ayakta duramamaktadır. Armand diz çöker. Marguerite yatağa yaklaşır, uzanır ve son nefesini verir. Armand Marguerite'in yanıbaşında yalnız kalır....

(Türkiye Prömiyeri: İstanbul / 1986-1987)

(Not: Koreograf Oytun Turfanda, Kamelyalı Kadın balesinde Verdi'nin La Traviata operasının müziğini Babür Tongur'un düzenlemesiyle kullanır. Konu olarak Verdi'yle sınırlı kalmaz, Alexandre Dumas'nın özgün romanını kaynak alır.)

BUDALA (Dimitri Şostakoviç)

Prens Mişkin İsviçre'de geçirdiği dört yıldan sonra yurduna döner. Yoksul ve yalnızdır. Trende Rogojin'le tanışır. Rogojin, Mişkin'e Nastasia Filipovna'ya duyduğu aşkı anlatır. Nastasia bu aşka karşılık vermemekte, Mişkin'in akrabası olan General Epanchine'in arkadaşı Totsky'yle yaşamaktadır. Totsky'nin planı aslında General'in kızlarından biriyle evlenmektir. Mişkin, Rogojin'e yoksulluktan ve hastalıktan söz eder; İsviçre'de uzun süre sara tedavisi görmüştür...

Tren Saint Petersburg'a varır. Sanatoryumun sessizliğine alışmış olan Mişkin, kalabalığı ve gürültüyü yadırgar. General'in evinde soğuk karşılanır, hatta aşağılanır ama General'in en küçük kızı Aglaya Mişkin'den hoşlanır. Bu arada General Epanchine ve arkadaşı Totsky, General'in sekreteri Ganya'ya bir öneride bulunurlar: Büyük para karşılığı Ganya, Nastasia'yla evlenecek, Totsky de General'in kızlarından birini alabilecektir. Paraya olan düşkünlüğüyle ün salan Ganya bu öneriyi hemen kabul eder...

Nastasia'nın portresini gören Mişkin, kızın gözlerindeki hüzünden etkilenir. General Epanchine, Mişkin'i Ganya'nın yaşadığı pansiyona gönderir. Mişkin burada Ganya'nın ailesine konuk gelen Nastasia'yla tanışır. Ganya'nın annesi, kötü bir şöhreti olan Nastasia'yı gelin olarak istememektedir. Ganya'yla tartışırlar. Ganya, tartışmaya karışan kızkardeşine vurmak ister ama tokatı araya giren Mişkin yer. Ganya Mişkin'e "Budala!" diye bağırır, sonra özür diler...

Rogojin dostlarını toplamış, Nastasia'nın Ganya'yla evlenmesine engel olmak için pansiyonun kapısına dayanmıştır. Nastasia'ya Ganya'nın bu evliliği paraya dayandırdığını, kendi servetinin Ganya'nınkinden kat kat üstün olduğunu anlatır. Ganya'ysa Rogojin'le alay eder. Aynı akşam Nastasia'nın doğum günü şöleni vardır. Nastasia bu şölene yaşantısındaki tüm erkekleri çağırır; niyeti on-

ları birbirine düşürmektir...

Şölene katılan Mişkin'e anında aşık olur Nastasia. Mişkin de ona evlenme teklif eder. Nastasia kendini soylu ve kibar bir insan olan Mişkin'e layık görmeyerek Rogojin'le gider...

Rogojin düğün kutlamasına hazırlanmaktadır; Nastasia'yla evlenecektir. Kutlama törenine çingeneler de katılır. Aslında Rogojin'in çılgın tutkusuna karşılık verememektedir Nastasia. Mutsuzdur. Mişkin'e duyduğu özlemle Rogojin'i bırakır. Rogojin çılgına döner ve Mişkin'i öldürmeye yemin eder...

Mişkin o arada Rogojin'in evine gelir. Nastasia'yı merak etmektedir. Mişkin'in temiz yürekliliği karşısında Rogojin'in öfkesi durulur. Aralarında sıkı dostluk bağları oluşur ama bu uzun sürmez. Mişkin evden çıkar çıkmaz Rogojin'in öfkesi yeniden alevlenir, bıçağını çeker ve arkasından koşar. Rogojin'le yüzleşen Mişkin bir sara nöbeti geçirir ve bayılır; Rogojin'in öfkesinin yerini acıma duygusu alır...

Pavlovsk'da bir çiftlik evi. Rogojin Saint Petersburg'dan uzaklaşmış ve bu çiftlik evinde tedavi görmüştür. General Epanchine ve ailesi Pavlovsk'a tatile gelirler. Aglaya, hâlâ sevdiği Mişkin'i görmekten mutludur. Mişkin de onu sevdiğini düşünür. Günlerini parklarda ve ormanlarda dolaşarak geçirirler. Ansızın Pavlovsk'a gelen Nastasia mutluluklarına gölge düşürür: Mişkin, yine Aglaya'yla Nastasia arasında kalmıştır. Aglaya, Nastasia'ya hakaret eder, Mişkin Nastasia'yı koruyunca da gider...

Mişkin'le evlenmek istediğini açıklayan Nastasia, Mişkin'in tepkisinden kendisini sevmediğini, yalnızca acıdığını anlar ve yeniden Rogojin'e döner. Rogojin'se Nastasia'yla hiçbir zaman tam anlamıyla birlikte olamayacağını sezmiştir. Nastasia'yı bıçaklar. Rogojin'in evine giden Mişkin olanları görür ve yıkılır. Huzur, sevgi, mutluluk ve umut kavramları Mişkin için tüm anlamlarını yitirmiştir artık. Gerçekler dünyasından tümüyle uzaklaşarak hayal alemine dalar ve dünyayı alevler içinde görür....

(Türkiye Prömiyeri: Ankara / 1987-1988)

PRENS İGOR (POLOVEÇ DANSLARI) (Alexander Borodin)

Gün doğmaktadır. Kamp ateşleri, postlardan yapılmış çadırlardan yansır. Ateşlerin çevresinde Poloveç kabilesinin erkekleri ve kadınları uyumaktadır. Fonda başka ateşler ve insanlar görülür. Bir savaşçı nöbet tutmaktadır...

Kızlardan biri uyanır. Kalkar, gerinir. Sırayla herkesi uyandırır. Durgun olan müzik giderek canlanır, hızlanır. Güneş iyice yükselir. Güçlenen ışıkta insanların giysilerinin canlı renkleri iyice ortaya çıkar...

Kız dans etmeye koyulur. Kısa süre sonra, diğer kızlar ve erkekler ona katılır. Enerji dolu, dinamik danslardır yaptıkları. Genç bir savaşçı tek başına dans eder. Bu dansın ritmi güçlüdür...

Poloveç'lerin lideri öne çıkar ve kılıcını çeker. Kızlar yaklaşarak onun önünde saygıyla dans ederler. Tümü de tüller içindedir. Müziğin gerilim dozu artar; kızlar yere otururlar ve Poloveç'lerin lideri üstlerinden atlar. Dansı hızlı ve vahşidir, büyük bir savaşa hazırlanmaktadır sanki. Kızlar ayağa kalkarlar ve grup halinde dans ederler. Erkekler kılıçlarını çekerek yaklaşırlar ve kızlarla liderlerini çembere alırlar. Müziğin giderek hızlanan temposu ve güçlü danslar bir savaş tablosunu andırmaktadır...

Kızlarla erkekler yer değiştirirler; bu kez kızların grubu dışarda, erkeklerse orta yerdedir. Kızların bir bölümü erkek savaşçıların danslarını anımsatan hızlı ritmle hareket ederken, diğerleri yumuşak ve ağır danslar yapmaktadır. Erkeklerin dansları giderek hızlanır; oldukları yerde dönerler, havaya sıçrarlar, ayaklarını sertçe yere vururlar, el çırparlar. Poloveç'lerin lideri olduğu yerde hızla dönmeye koyulur. Bir anda tüm kabile onunla birlikte dönmeye başlar. Müzik ve tempo giderek yükselirken bale bir anda noktalanır....

(Türkive Prömiyeri: İstanbul / 1987-1988)

ANTONIUS VE KLEOPATRA (Aram Haçaturyan)

Roma İmparatoru Julius Caesar, Mısır'ı ele geçirmek üzere ordusuyla yola çıkar. Mısır Kraliçesi Kleopatra ülkesini kurtarmak amacıyla Caesar'a ulaşır. Kleopatra'nın güzelliğinden ve cesaretinden etkilenen Caesar ona aşık olur. Birlikte Roma'ya doğru yola çıkarlar. Roma'lı senatörler bu beraberliğe karşıdır; Caesar evlidir. Falcının uyarısını dinlemeyen Julius Caesar Senato'ya gider ve bir zamanlar dost bildiği kişiler tarafından öldürülür.

Julius Caesar'ın ölümünden sonra Roma'da yönetim değişir. Başkumandan Antonius Roma ordularının başına geçerek Mısır'a doğru ilerler. Kleopatra'yı Tarsus'ta buluşmaya çağırır. Altın, müzik ve şarapla dolu gemisiyle gelen Kleopatra, Antonius'u kendine aşık eder. Birlikte Mısır'a doğru yola çıkarlar....

Roma'nın ileri gelenleri Antonius'a öfke duyarlar çünkü Mısır'ı kuşatmak yerine Kleopatra'yla vakit geçirmektedir. Roma'lılar Mısır'a bir elçi gönderirler ve Antonius'u geri çağırırlar. Antonius Roma'ya döner, Octavia'yla evlenir ama Kleopatra'yı unutamaz. Kısa süre sonra Mısır'a döner. Roma bu hareketini bağışlamaz ve Mısır'a savaş açar. Antonius, Kleopatra'nın ordularının başına geçer. Roma ordusu Mısır'lıları büyük bir bozguna uğratır, Antonius ve Kleopatra intihar ederler....

(Türkiye Prömiyeri: İstanbul / 1988-1989)

BİBLİYOGRAFYA

And, Metin. *A History of Theater and Popular Entertainment in Turkey*, Ankara, Forum Yayınları, 1963-64.

And, Metin. "Atatürk and The Arts, with Special Reference to Music and Theater", *Atatürk and the Modernization of Turkey*, Jacob M, Westview Press, 1984.

And, Metin. *Gönlü Yüce Türk: Yüzyıllar Boyunca Bale Esererinde Türkler*, Ankara, Dost Yayınları, 1958.

And, Metin. *Türkiye'de Balenin Kısa Bir Tarihi*, Cyril W.Beaumont, *Kısa Bale Tarihi*, Çev. Özcan Başkan (ek:II), Elif Yayınları, İstanbul,1964.

And, Metin. "Ballet in Turkey: The Achievements of the Turkish National Ballet", *The Dancing Times*, Londra, Şubat 1966.

And, Metin. "De Valois Sparks Turkish Season", *Dance News*, New York, Haziran 1960.

And, Metin. "Turkish Ballet Delights in Classic and Native Works", Dance News, New York, Mayıs 1967.

And, Metin. *Turkish Dancing: A Pictorial History of Turkish Dancing, from Folk Dancing to Whirling Dervishes, Belly Dancing to Ballet*, Ankara, Dost Yayınları, 1976.

And, Metin. "Turkey Gets its First Evening Length Ballet", *Dance News*, New York, Ocak 1961.

And, Metin. "Twenty Years of Turkish Ballet", *Dancing Times*, Londra, Mayıs 1976.

Appleyard, Beatrice. "Britons Bring Ballet to Middle East", *Dance and Dancers*, Londra, Temmuz 1961.

Balamir, H. Oktay. "Türk Balesinin Kurucusu Dame Ninette de Valois." *I. Uluslararası İstanbul Festivali Tanıtım Kitapçığı*, 1973.

Balanchine, Georges. *Complete Stories of Great Ballets*, Double-

day and Company, New York 1954.

"Ballet in Turkey". *The Dancing Times*, Londra, Ocak 1960.

Başağa, Nermin. "Awakened with a Kiss: Sleeping Beauty by the İzmir Ballet, Turkey", *Ballet International*, Köln, Temmuz/Ağustos 1983.

Başağa, Nermin. "Classics and New Works: The İstanbul Dance Season", *Ballet International*, Köln, Haziran/Temmuz 1982.

Başağa, Nermin. "Report: Turkey", *Ballet International*, Nisan 1984.

Başağa, Nermin. "Toplumun Karşısında Balenin İşlevi: Çağdaş Bale", *2000 Yılına Doğru Güzel Sanatlar Sempozyumu Bildirisi*, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi, 1977.

Beaumont, Cyril W. *Complete Stories of Ballets*, Grosset and Dunlap. New York, 1938.

"Coppelia" in Turkey. *The Dancing Times*, Londra, Mart 1961.

Çırağan, Nevin. *The Establishment of Western Dance in Turkey*, New York, New York State University at Purchase (Toplumbilim ve Sanat Bölümü bitirme tezi). Mayıs 1985.

De Valois, Ninette. *Come Dance with Me*, Londra, 1957.

Dolin, Anton. "The Classics in Turkey", *Dance and Dancers*, Londra, Mayıs 1973.

Deleon, Jak. *Düşten Düşünceye* (Tiyatro / Opera / Bale Yazıları), İmge Yayınları, İstanbul, 1985.

Deleon, Jak. *Bale Tarihi*, İmge Yayınları, İstanbul, 1986.

Deleon, Jak. *Söyleşi* (Bale/Dans), Puhu Yayınları, İstanbul 1986.

Deleon, Jak. *Ballet in Turkey*, Current Turkish Thought (Çağdaş Türk Düşüncesi) Dizisi, Redhouse Press, İstanbul, 1986.

Deleon, Jak. *Modern Turkish Choreographers*, Current Turkish Thought (Çağdaş Türk Düşüncesi) Dizisi, Redhouse Press, İstanbul, 1986.

Deleon, Jak. *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türk Balesi*, Dönemli Yayıncılık, İstanbul, 1988.

Drama, Opera and Ballet in Turkey Today, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1982.

Goell, Kermit. "The Turkish State Ballet", *Dance Magazine*, New

York, Ekim 1954.

Günel, Sadi. "Turkey: Development of a National Ballet", *Dancing Times*, Londra, Eylül 1954.

Hoffmann, Wilfred. "Bolender Works in Turkey", *Dance News*, New York, Eylül 1978.

Hoffmann, Wilfred. "New İstanbul Opera House: Bolender in Ankara", *Dance News*, New York, Mayıs 1977.

Kemp, Travis. "Starting from Scratch: Forming a National Ballet in Turkey", *Dance and Dancers*, Londra, Aralık 1956.

Lake, Molly. "Progress in Turkey", *Dance and Dancers*, Londra, Kasım 1960.

Newton, Joy. "First Ballet Step in Turkey", *The Dancing Times*, Londra, Şubat 1948.

Newton, Joy. "The Turkish National Ballet Academy", The *Dancing Times*, Londra, Temmuz 1949.

Newton, Joy. "The Turkish National Ballet School", *The Dancing Times*, Londra, Mart 1951.

Newton, Joy. "Yeşilköy Ballet School", *The Dancing Times*, Londra, Mart 1948.

Oral, Zeynep. "Türkiye'de ilk Bale Temsillerinden Kırk Yıl Sonra Balenin Kurucusu Arzumanova İçin Jübile Yapılıyor", *Milliyet Sanat Dergisi*, İstanbul, Nisan 1975.

Philips, L.R. "Ballet for Turkey", *The Dancing Times*, Londra, Ocak 1963.

Shearer, Moira. "Turkish Delight", *The Dancing Times*, Londra, Ağustos 1949.

"Turkish Government Sponsors Ballet", *Dance News*, New York, Ekim 1947.

Topçu, Efza Kıpçak. Ankara Devlet Balesi'nin Gelişimi ve Repertuarı ve Ankara Devlet Konservatuarı, *Müzik Ansiklopedisi* (Fasikül 3), Ankara, 1985.

Topçu, Efza Kıpçak. *Türkiye'de Bale Sanatına Genel Bir Bakış, Sanat Yazıları I* (Ayrı Basım), Hacettepe Şniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları (no:4), Ankara, 1986.

Yar, İncila. *Asırlar Boyu Dans ve Bale*, Bayraktar Yayınevi, İstanbul, 1968.

Yararlanılan Arşivler

Ankara Devlet Opera ve Balesi arşivi
İstanbul Devlet Opera ve Balesi arşivi
İzmir Devlet Opera ve Balesi arşivi
Osman Şengezer'in özel arşivi
Güloya Gürelli Aruoba'nın özel arşivi
Cem Ertekin'in özel arşivi